

Αμπαδιωτάκης Πέτρος | Γιαννακοπούλου Νικολέτα

Εξέλιξη των χιονοδρομικών θερέτρων:
Ανάλυση υποδομών, ιστορίας και περιπτώσεων μελέτης

Πολυτεχνείο Κρήτης | Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Καραμανέα Πανίτα

Ερευνητική εργασία | Ιούλιος 2023

Εξέλιξη των χιονοδρομικών θερέτρων:

Ανάλυση υποδομών, ιστορίας και περιπτώσεων μελέτης

Περιεχόμενα

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

A.1 Πρώτες μορφές χιονοδρομίας

A.2 Χειμερινός τουρισμός

A.3 Ιστορία του Χιονοδρομικού κέντρου – Θέρετρου

A.4 Χιονοδρομικές Υποδομές

A4.1 Χιονοδρομικά κέντρα

A4.2 Χιονοδρομικά κτίρια

A4.3 Εσωτερικά Χιονοδρομικά Τοπία

A4.4 Χιονοδρομικά Χωριά - Θέρετρα

A.5 Η εξέλιξη των χιονοδρομικών θέρετρων

A5.1 1^η γενιά – Το χωριό ως χιονοδρομικό κέντρο

A5.2 2^η γενιά – Χιονοδρομικός σταθμός μέσα στο βουνό

A5.3 3^η γενιά – Ενσωματωμένος Χιονοδρομικός σταθμός

A5.4 4^η γενιά – Το Χιονοδρομικό Χωριό

A.6 Έλλειψη βιοκλιματικού σχεδιασμού και κλιματική αλλαγή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β | CASE STUDIES

B.1 Megève

B.2 Courchevel

B.3 Flaine

B.4 Valmorel

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γλωσσάρι Ονομάτων

AIEST (Association internationale d'experts scientifiques du tourisme): Διεθνής οργανισμός επιστημονικών και πρακτικών εμπειρογνομώνων στον τουρισμό που ιδρύθηκε το 1951.

Atelier d'architecture en montagne: πρακτορείο Γάλλων αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων που ιδρύθηκε γύρω από τον Denys Pradelle από το 1946 στο Chambéry.

BIG (Bjarke Ingels Group): Ομάδα αρχιτεκτόνων, σχεδιαστών και κατασκευαστών με έδρα την Κοπεγχάγη και τη Νέα Υόρκη που δραστηριοποιείται στους τομείς της αρχιτεκτονικής, της πολεοδομίας, της έρευνας και της ανάπτυξης από το 2001.

Colin le Loup: Σιδηρουργός που ανακάλυψε το 1326 τις μεταλλικές πηγές στην πόλη Σρα, στο Βέλγιο.

Chiodera & Tschudi (1878-1908): Ελβετικό αρχιτεκτονικό γραφείο που υπήρχε στη Ζυρίχη.

Chapman Taylor: Παγκόσμια πρακτική βραβευμένων αρχιτεκτόνων, σχεδιαστών και σχεδιαστών εσωτερικών χώρων, με έδρα την Ευρώπη, την Ασία και τη Μέση Ανατολή από το 1959.

Denys Pradelle (1913-1999): Γάλλος αρχιτέκτονας και πολεοδόμος. Είναι ένας από τους εμπνευστές του Atelier d'architecture en montagne και του Atelier d'urbanisme en Montagne.

Eric Boissonnas (1913-2005): Γάλλος επιχειρηματίας.

George Cumin (1923-2010): Μηχανικός «τρίτης κατηγορίας» σύμφωνα με την Γκρενόμπλ. Δημοσίευσε τα *Memoirs of Belleville*, ένα βιβλίο στο οποίο αναλύει τη κατασκευή των αλπικών θέρετρων μέσα από την ματιά του.

Global Environmental Change: Επιστημονικό περιοδικό που δημοσιεύει έρευνες για την περιβαλλοντική αλλαγή που ιδρύθηκε το 1990.

Han dynasty (202 π.Χ. – 9 μ.Χ., 25–220 μ.Χ.): αυτοκρατορική δυναστεία της Κίνας, που ιδρύθηκε από τον επαναστατικό ηγέτη Λιόου Μπανγκ

Henry-Jacques Le Même (1897-1997): Γάλλος αρχιτέκτονας που σχεδίασε το «σαλέ του σκιέρ», έργο που συνέβαλε στον καθορισμό μεμονωμένων ορεινών κατοικιών τον 20^ο αιώνα.

Hunziker & Krapf: Καθηγητές στο Πανεπιστήμιο της Βέρνης.

Johannes Badrutt (1819 - 1889): Ελβετός επιχειρηματίας, ξενοδόχος και εστιάτορας.

Journal of Climate: Επιστημονικό περιοδικό με κριτές που εκδίδεται κάθε δύο εβδομάδες από την Αμερικανική Μετεωρολογική Εταιρεία.

Laurent Chappis (1915 – 2013): Γάλλος αρχιτέκτονας και πολεοδόμος.

Mathilde Maige le Fournier: Δημοσιογράφος που έκανε γνωστό το χιονοδρομικό θέρετρο Megève.

Marcel Breuer (1902-1981): Ούγγρο-Γερμανός μοντερνιστής αρχιτέκτονας και σχεδιαστής επίπλων.

Marcel Auburtin (1872-1926): Γάλλος αρχιτέκτονας.

Noémie de Rothschild (1888 – 1968): Γάλλος φιλάνθρωπος και δημιουργός ακινήτων.

Nevech: Ομάδα ανθρώπων με κοινό πάθος για τα βουνά και το χιόνι.

V. Giscard d'Estaing (1926 – 2020): γνωστός και ως Ζισκάρ ή VGE , Γάλλος πολιτικός που υπηρέτησε ως Πρόεδρος της Γαλλίας από το 1974 έως το 1981.

Victor Amédée II (1666 – 1732): Πρίγκιπας του Πιεμόντε και δούκας της Σαβοΐας από το 1675 έως το 1730, βασιλιάς της Σικελίας από το 1713 έως το 1720, στη συνέχεια βασιλιάς της Σαρδηνίας από το 1720 έως το 1730 .

Sami: Αυτόχθονος αρχαίος λαός που ζει στο βόρειο άκρο της Σκανδιναβικής χερσονήσου, συμπεριλαμβανομένης και της χερσονήσου Κόλα.

Thomas Thiis-Evensen(1940-): Νοβηγός αρχιτέκτονας.

Περίληψη

Η ανθρώπινη απασχόληση με δραστηριότητες που της επιβάλλει η φύση για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών έχει εξελιχθεί από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, όπου αποτελεί αφορμή για ποικίλες εξορμήσεις και μορφές τουριστικής δραστηριότητας. Η εξέλιξη της ανθρωπότητας και το φαινόμενο της αστικοποίησης διευκόλυναν αυτές τις μετακινήσεις των ανθρώπων, προσφέροντας ευκαιρίες επαφής με το φυσικό τοπίο για λόγους αναψυχής και διασκέδασης.

Σε μία προσπάθεια κατανόησης της σχέσης του ανθρώπου με τις ορεινές περιοχές, η παρούσα ερευνητική εργασία εστιάζει στις απαρχές της χιονοδρομίας και του χειμερινού τουρισμού, εξετάζοντας την ιστορία των χιονοδρομικών υποδομών και την εξέλιξη των αντίστοιχων θερέτρων. Επιπλέον, διερευνάται η εξέλιξη τους σε τέσσερις χρονολογικές γενιές που παρουσιάζουν διαφορετικά μορφολογικά και σχεδιαστικά στοιχεία.

Ωστόσο, στην σημερινή εποχή, η κλιματική αλλαγή επηρεάζει την εύρυθμη λειτουργία αυτών των χιονοδρομικών θερέτρων, τα οποία με την σειρά τους προσπαθούν να βρουν βιοκλιματικά μοντέλα ανάπτυξης.

Έτσι, μέσα από την ανάλυση της εξέλιξης και της χωροθέτησης τεσσάρων χαρακτηριστικών παραδειγμάτων χιονοδρομικών πόλων έλξης, ένα από κάθε χρονολογική γενιά, αναζητάμε την ύπαρξη ή μη βιώσιμων σχεδιαστικών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στην προσπάθεια συνύπαρξης και συνομιλίας με το φυσικό περιβάλλον, καθώς και προοπτικές για το μέλλον που προβάλλουν την διατήρηση του τοπίου.

Εισαγωγή

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

«Ο ανθρωπογεωγραφικός χώρος μίας περιοχής καθορίζεται από πέντε διαφορετικές ενότητες, την θάλασσα, το πλέγμα των πόλεων, τους κάμπους, τα ποτάμια και τα βουνά, δημιουργώντας μία ενότητα ενός γενικότερου χώρου και ενός συνόλου διαφορετικών πολιτισμών»¹

Προερχόμενοι από την αρχαιότητα, η ενασχόληση του ανθρώπου με δραστηριότητες που του όρισε η φύση για την κάλυψη και την αντιμετώπιση των καθημερινών του αναγκών, αποτέλεσε την βάση για την ανάπτυξη ειδικών κινήτρων που ωθούν τα άτομα στις μέρες μας, στην τουριστική μετακίνηση.

Η εξέλιξη της ανθρωπότητας και η αστικοποίηση που επήλθε, μέσω της ανάπτυξης του οδικού δικτύου και των γενικότερων συνθηκών της εποχής του 19^{ου} αιώνα, διευκόλυνε τις μετακινήσεις των ανθρώπων, οι οποίες μετατράπηκαν σε ευκαιρίες αλλαγής περιβάλλοντος από την καθημερινότητα και προέβαλαν την επαφή με την φύση για λόγους αναψυχής και διασκέδασης.

Έτσι, δημιουργήθηκε ένα σύνολο από εγκαταστάσεις, τα θέρετρα, τα οποία εξυπηρετούσαν όλα τα παραπάνω, αποκτώντας σταδιακά ποικίλες μορφές, τόσο σε αστικά περιβάλλοντα, όσο και σε παρθένες επιφάνειες σε χαμηλά ή υψηλά υψόμετρα.

Αντικείμενο της μελέτης μας, αποτελεί η διερεύνηση των θερέτρων, που αναπτύσσονται στις ορεινές περιοχές με βάση την χιονοδρομία, δηλαδή των χιονοδρομικών θερέτρων, εξετάζοντας την ιστορία τους, τις υποδομές που εμφανίζονται, καθώς και τις εξελίξεις στην μορφή και την δομή τους χρονολογικά.

ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπό της παρούσας ερευνητικής εργασίας αποτελεί η κατανόηση της ιστορίας, της δημιουργίας, των σχεδιαστικών αρχών της ανάπτυξης των εγκαταστάσεων και της τελικής δομής των χιονοδρομικών θερέτρων, παρουσιάζοντας και αναλύοντας μελέτες χαρακτηριστικών περιπτώσεων. Στο πλαίσιο αυτό διερευνάται η σχέση του ανθρώπου με το βουνό και την φύση, η ανάπτυξη της έννοιας του θερέτρου και του χειμερινού τουρισμού καθώς και ο ρόλος των τελευταίων στο φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Τα ερευνητικά ερωτήματα που τίθενται στην εργασία αυτή είναι, σε πρώτο στάδιο, η διερεύνηση της σχέσης του ανθρώπου με την φύση και τις ορεινές δραστηριότητες, καθώς και των μορφών των πρώτων εγκαταστάσεων που διαμορφώνονται από αυτό το φαινόμενο. Στην συνέχεια, αναζητούνται τα σχεδιαστικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται ιστορικά για τον σχεδιασμό των χιονοδρομικών θερέτρων σε σχέση με την σωστή χωροθέτηση στο φυσικό τοπίο, την οργάνωση των λειτουργιών και την διάταξη του χώρου, καθώς και την ανάπτυξη βιώσιμων συνθηκών.

¹ Χατζημιχάλης Κ., Γεωγραφική προσέγγιση από ψηλά: Σύγχρονα ελληνικά τοπία, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 2010

ΜΕΘΟΔΟΣ

Η ερευνητική μας εργασία με σκοπό να απαντήσει τα παραπάνω ερωτήματα, βασίζεται στην μελέτη κειμένων και οπτικοακουστικών πηγών που σχετίζονται με την μορφολογία των ορεινών περιοχών και την ανάπτυξη τους.

Χρησιμοποιήθηκε υλικό από διαδικτυακές πηγές σε σχέση, τόσο με την χιονοδρομία και την ανάπτυξη της, όσο και με την αναζήτηση ιστορικών και σύγχρονων παραδειγμάτων-μοντέλων χιονοδρομικών θερέτρων με σκοπό την κατανόηση της σημερινής τους εικόνας, καθώς και της εξέλιξη τους.

Οι βασικές έννοιες του θέματος που αφορούν τον διαχωρισμό σε γενιές και σε τυπολογίες που εμφανίζονται ιστορικά προέρχονται από την ανάλυση της μελέτης του George Cumín, ενώ η μελέτη των case studies, βασίστηκε σε βιβλιογραφικές πηγές των πρωτοπόρων αρχιτεκτόνων των θερέτρων κάθε εποχής με βασικές βιβλιογραφικές πηγές να αποτελούν τα «*Le meme: Architecte à Megève*» του Henry Jacques, το «*Ma montagne du rêve à la réalité*» του Laurent Chappis και το «*Flaine, la création*» του Eric Boissonnas.

Πέραν της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, χρησιμοποιήθηκε υλικό από άρθρα και περιοδικά της εποχής για την κατανόηση των επεκτάσεων και των αιτιών ύπαρξης τους με σκοπό την κατανόηση της εξέλιξης της σημερινής εικόνας των χιονοδρομικών θερέτρων, μέσα από την αρχιτεκτονική και τις πολεοδομικές αρχές που εμφανίζονται σε χαρακτηριστικά παραδείγματα.

ΔΟΜΗ

Σε μία προσπάθεια διερεύνησης της σχέσης του ανθρώπινου πολιτισμού με τις αθλητικές δραστηριότητές σε ορεινές περιοχές και την ανάπτυξη εγκαταστάσεων σε αυτές, η δομή της εργασίας χωρίζεται σε τρεις βασικές ενότητες.

Αρχικά παρουσιάζονται οι βασικές έννοιες, σχετικά με τις πρώτες προσεγγίσεις της χιονοδρομίας, αλλά και της τουριστικής ανάπτυξης στις περιοχές αυτές. Στη συνέχεια, εξετάζονται οι χιονοδρομικές υποδομές που εμφανίζονται καθώς και η εξέλιξη των θερέτρων μέσα στον χρόνο, περιγράφοντας τέσσερις χαρακτηριστικές γενιές.

Το δεύτερο κεφάλαιο, ασχολείται με την ανάλυση τεσσάρων χιονοδρομικών θερέτρων, συγκεκριμένα αυτό του Megève, του Courchevel, του Flaine και του Valmorel. Κύριο παράγοντα της επιλογής αυτών των παραδειγμάτων, αποτέλεσε η διαφοροποίηση που παρουσιάζουν ως προς την δομή τους και την ανάπτυξη τους, η οποία οφείλεται στο ότι αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα των διαφορετικών γενιών που αναπτύχθηκαν από τις αρχές μέχρι το τέλος του 20ου αιώνα.

Τέλος, ανακεφαλαιώνονται τα κύρια ευρήματα και παρουσιάζονται συμπεράσματα και πιθανές προοπτικές για το μέλλον των χιονοδρομικών θερέτρων και της αρχιτεκτονικής σε αυτόν τον τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

A.1 Πρώτες μορφές χιονοδρομίας

«Χιονοδρομία είναι το άθλημα (ολυμπιακό αγώνισμα) στο οποίο οι αθλητές φορούν μακριά και φαρδιά πέδιλα στα πόδια (χιονοπέδιλα), ώστε να μπορούν να γλιστρούν πάνω στην επιφάνεια ή και να κάνουν άλματα από ένα σημείο σε άλλο, χρησιμοποιώντας συνήθως δυο βοηθητικά «ραβδιά» του χιονιού»²

Ο άνθρωπος, αρχικά, χρησιμοποιούσε τα χιονοπέδιλα ως μέσο μετακίνησης και επιβίωσης πάνω στο χιόνι κι έπειτα προοδευτικά σαν πολεμικό, ερευνητικό, τουριστικό και τέλος ως αθλητικό μέσο.³

Πρόκειται για μία προϊστορική δραστηριότητα, με τις πρώτες μορφές χιονοδρομίας να χρονολογούνται μεταξύ 8000π.Χ. και 7000π.Χ.. Σύμφωνα με αρχαιολόγους, ποικίλες είναι οι απεικονίσεις τόσο στη λίθινη εποχή, όσο και αργότερα, όπου εμφανίζονται σχέδια σε σπήλαια και χαραγμένα σε τοίχους, που απεικονίζουν άνδρες να πεζοπορούν πάνω σε ξύλινες σανίδες και μέσα σε πυκνό χιόνι, επιβεβαιώνοντας την θεωρία ύπαρξης και χρήσης του σκι για την κυκλοφορία κατά τους χειμερινούς μήνες σε χώρες όπως η Ρωσία, η Φιλανδία, η Νορβηγία αλλά και η Σουηδία. Οι πρόγονοι των Σάμι αναφέρονται ως η πρώτη κοινότητα αγροτών που έκαναν τέτοια χρήση του σκι για να αντιμετωπίσουν το πρακτικό πρόβλημα της μετακίνησης τους, αλλά και για το κυνήγι και την καλλιέργεια των βουνών.⁴ Ακόμη, οι πρώτες γραπτές αναφορές του σκι αφορούν την δυναστεία των Χάν μεταξύ 206π.Χ.-220μ.Χ. και περιγράφουν το σκι στην βόρεια Κίνα.⁵ Ενώ, από τον 9^ο μέχρι τον 11^ο αιώνα, αναφορές εμφανίζουν τους Βίκινγκς να χιονοδρομούν, για τους οποίους εκτός από καθημερινό μέσο μεταφοράς, το σκι αποτελούσε και μία μορφή χειμερινού αθλήματος.

Σύμφωνα με την Σκανδιναβική μυθολογία, η λέξη «ski» (χιονοπέδιλο ή χιονοδρομία), προέρχεται από την θεά Σκαδί (ή Skjeda), που σχετίζεται με τα βουνά, τον χειμώνα, την τοξοβολία και το σκι.⁶

Η ίδια η λέξη «σκι» προέρχεται από την παλαιά νορβηγική λέξη «skíð» που σημαίνει «σπασμένο κομμάτι ξύλου ή καυσόξυλου».⁷

Έτσι, πληθώρα λαών σε περιοχές με έντονες κλιματολογικές συνθήκες, φαίνεται να ανέπτυξαν κάποια μορφή χιονοδρομίας για την κάλυψη πολλών αναγκών τους, και κυρίως την αντιμετώπιση του βασικού και πρακτικού προβλήματος της μετακίνησης.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν, από τον 12^ο έως τον 17^ο αιώνα, η χιονοδρομία απέκτησε στρατιωτικούς σκοπούς, με αρκετούς πολέμους να λαμβάνουν χώρα στις χιονισμένες πλαγιές, ενώ στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, στις Σκανδιναβικές χώρες, το σκι παρουσιάζεται ως μέσο άσκησης και δοκιμασίας αντοχής του στρατού. Ταυτόχρονα, εμφανίζονται οι πρώτες μορφές χιονοδρομίας κατάβασης (ή αλπικού σκι), πέρα του επίπεδου εδάφους.

Εκείνη την περίοδο, το άθλημα αρχίζει να αντιμετωπίζεται και ως μέσο αναψυχής και να αναγνωρίζεται παγκοσμίως. Ξεκινώντας από τις Σκανδιναβικές χώρες, μέσω των μετακινήσεων

² Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, 7^η έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, 2005, σελ. 1952

³ <https://www.ridestore.com/mag/history-of-skiing/>

⁴ <https://www.britannica.com/sports/skiing/Skiing-equipment>

⁵ <https://www.britannica.com/sports/skiing/Skiing-equipment>

⁶ <https://www.freeminds.gr/xionodromia/>

⁷ <https://www.lifeinnorway.net/history-of-skiing/>

των λαών, λόγω του κλίματος και έπειτα στην Νότια Ευρώπη, τις Αλπικές χώρες αλλά και την Αμερική. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την οργάνωση των πρώτων αγώνων αλπικού σκι τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο και την ίδρυση των πρώτων σχολών σκι.

Το στρατιωτικό σκι συνεχίστηκε τον 20ο αιώνα, ενώ ταυτόχρονα, η έλξη για τα χειμερινά σπορ στις αρχές αυτού του αιώνα, ενισχύθηκε, με την δημιουργία σιδηροδρομικών σταθμών να επιτρέπει την ανάπτυξη των πρώτων θέρετρων, για την προώθηση κατά κύρια βάση του παραδοσιακού σκι αντοχής, αφού τα συστήματα ανύψωσης δεν είχαν εφευρεθεί ακόμη, καθιστώντας δύσκολη την πρόσβαση στις κορυφές των βουνών. Καθώς το σκι γινόταν ένα όλο και πιο δημοφιλές άθλημα και μία ψυχαγωγική δραστηριότητα για όλο τον κόσμο, το 1924 αποτελεί μία κομβική χρονιά, καθώς σηματοδοτεί την ίδρυση τις διεθνούς Ομοσπονδίας Σκι (FIS) και την διεξαγωγή των πρώτων χειμερινών Ολυμπιακών αγώνων.

Λίγα χρόνια αργότερα, την περίοδο που εφευρέθηκε ο πρώτος ανελκυστήρας, το άθλημα της χιονοδρομίας διαδόθηκε και στην Ελλάδα, με δραστηριότητες και αγώνες να αναπτύσσονται σύντομα σε όλη την χώρα.

Στα νεότερα χρόνια, κοντά στα τέλη του 20^{ου} αιώνα, μία νέα τάση χιονοδρομίας εμφανίζεται με το snowboard να αποτελεί το ταχύτερο αναπτυσσόμενο χειμερινό σπορ. Ακολουθεί ο 21^{ος} αιώνας μέχρι και σήμερα, όπου υπάρχουν τρεις μορφές χιονοδρομίας, το αλπικό, το σκανδιναβικό και το ελεύθερο στυλ, καθώς και το σνοουμπορντ και μία πληθώρα από χιονοδρομικά κέντρα και χιονοπάрка κατασκευάζονται σε όλο τον κόσμο, αποκτώντας έναν συνεχώς αυξανόμενο κοινό.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά σημαντικές χρονολογικές στιγμές/γεγονότα της χιονοδρομίας:

Εικόνα 1: Βραχογραφία 3000 π.Χ.

Εικόνα 2: Ο σκιέρ Rødøy - σκάλισμα θράχου από το 2000 π.Χ. - Rødøy, Nordland, Νορβηγία. | Εικονογράφηση βασισμένη σε γραμματόσημο που δημοσιεύτηκε από την Posten Norge - Το λογότυπο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Lillehammer

- **3000π.Χ. Βραχογραφίες στη Ρωσία και τη Σκανδιναβία**⁸
- **2500π.Χ.**
- **1700μ.Χ. Η χιονοδρομία χρησιμοποιήθηκε για στρατιωτικούς σκοπούς (Σκανδιναβία)**⁹
- **1716μ.Χ. Ο Μεγάλος Βόρειος πόλεμος διεξήχθη πάνω σε σανίδες χιονοδρομίας**
- **1760 Πρώτη μορφή χιονοδρομίας για λόγους αναψυχής και αθλητικούς σκοπούς (Νορβηγία-Telemark)**¹⁰
- **1760 Διαγωνισμοί δεξιοτήτων σκι από νορβηγικό στρατό**
- **1800 Το αλπικό σκι εμφανίζεται (Νορβηγία)**
- **1841 Πρώτη τεκμηριωμένη χρήση σκι για ψυχαγωγικούς σκοπούς (ΗΠΑ-Beloit)**
- **1843 Πρώτος αγώνας σκι (Oslo | Νορβηγία)**
- **1861 Αγώνες αλπικού σκι ως οργανωμένο άθλημα (ΗΠΑ και Νορβηγία)**
- **1867 Πρώτοι εθνικοί αγώνες σκι (Oslo | Νορβηγία)**
- **1881 Πρώτη σχολή σκι (Νορβηγία)**
- **1886 Πρώτοι τεκμηριωμένοι αγώνες σκι στις ΗΠΑ**
- **1905 Ίδρυση Ένωσης Σκι των ΗΠΑ (USSA)**
- **1921 Πρώτος αγώνας σκι σλάλομ (Ελβετία)**
- **1924 Ίδρυση Διεθνούς Ομοσπονδίας Σκι (FIS)**
- **Πρώτοι χειμερινοί Ολυμπιακοί αγώνες (Chamonix - Γαλλία)**
- **1930 Πρώτες μορφές χιονοδρομίας στην Ελλάδα**
- **1932 Πρώτοι αγώνες χιονοδρομίας στην Ελλάδα**
- **1936 Εγγραφή Ελλάδας ως μέλος της FIS**
- **Το αλπικό σκι συμπεριλήφθηκε στους Ολυμπιακούς Αγώνες (Γερμανία)**
- **1960 Πρώτες μορφές snowboard**
- **1976 Το σκι αντοχής γίνεται μέρος των χειμερινών Παραολυμπιακών αγώνων**
- **1979 Αναγνώριση ελεύθερου σκι ως άθλημα από FIS**
- **1980 Περίοδος ακμής snowboard**¹¹
- **1989 Πρώτο πάρκο χιονιού (Βεαρ Ωαλλ)**

⁸ <https://www.freethepowder.com/pages/history-of-skiing>

⁹ <https://www.skibasics.com/news/skiing-history/>

¹⁰ <https://www.skibasics.com/news/skiing-history/>

¹¹ <https://www.freethepowder.com/pages/history-of-snowboarding>

A.2 Χειμερινός τουρισμός

«τουρισμός (ο) {χωρ. Πληθ.} η προσωρινή μετακίνηση ατόμων ή ομάδων από τον τόπο διαμονής τους σε άλλες περιοχές (της χώρας τους ή του εξωτερικού), με στόχο την επίσκεψη και γενικότ. Την αναψυχή ή ειδικό σκοπό: εσωτερικός | εξωτερικός | φτηνός | εκπαιδευτικός | παραθαλάσσιος | ορεινός | οικολογικός | θρησκευτικός | χειμερινός»¹²

Οι πρώτες αναφορές και χρήσεις του όρου «τουρισμός», εμφανίστηκαν γύρω στο 1800 και αφορούσαν την τάση του ανθρώπου να μετακινείται με σκοπό την προσωπική του τέρψη και ψυχαγωγία.¹³ Ο όρος τουρισμός προέρχεται από την αγγλική λέξη «touring» που σημαίνει περιήγηση.¹⁴ Πρόκειται για μία πολυδιάστατη έννοια, με ποικίλους και διαφορετικούς τρόπους ερμηνείας. Ένας από τους παλαιότερους ορισμούς του τουρισμού, δόθηκε το 1942 από τους καθηγητές Hunziker και Krapf του πανεπιστημίου της Βέρνης όπου αναφέρουν πως «Ο τουρισμός αφορά στις σχέσεις και τα φαινόμενα που προκύπτουν από τη διαμονή ξένων σε μια περιοχή, με την προϋπόθεση να μην υπάρχει η προοπτική διαμονής για ανάπτυξη κερδοφόρων δραστηριοτήτων».¹⁵

Με την πάροδο του χρόνου, οι μετακινήσεις αυτές ακολούθησαν την εξέλιξη και τις μεταβολές της ανθρωπότητας, με αποτέλεσμα, η έννοια του τουρισμού να αποκτά μία διαφορετική μορφή. Έτσι, ενώ η έννοια του τουρισμού δύσκολα μπορεί να ερμηνευτεί, σύμφωνα με το AIEST (Association Internationale d'Experts Scientifiques de Tourisme) περιλαμβάνει την ομαδική ή μεμονωμένη μετακίνηση ανθρώπων προς διαφορετικούς τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σ' αυτούς, για τουλάχιστον ένα εικοσιτετράωρο, με σκοπό την ικανοποίηση των ψυχαγωγικών αναγκών τους.¹⁶ Αντίστοιχα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, το 1991 σε διεθνές συνέδριο κατέγραψε ορισμούς για την παραπάνω έννοια, με επικρατέστερο τον εξής:

«Τουρισμός είναι το σύνολο των δραστηριοτήτων των ατόμων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε τόπους έξω από το σύνηθες περιβάλλον τους, για διάστημα περίπου ενός έτους για ξεκούραση, επαγγελματικούς ή άλλους λόγους.»¹⁷

¹² Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Γ έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, 2008, σελ. 1781
¹³ Αποστολόπουλος, Κ., Σδράλη, Δ., *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην πράξη*, εκδ. Ελληνοεκδοτική Α.Ε., Αθήνα, 2009

¹⁴ Βαρβαρέσος, Σ., *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: Η Ελληνική Πραγματικότητα*, εκδ. Πρόπομπος, 2005

¹⁵ Λαγός Δ., *Τουριστική Οικονομική*, εκδ. ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2005

¹⁶ Σολδάτου Ν., *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2020, σελ.13

¹⁷ Σολδάτου Ν., *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2020, σελ.12

Ο όρος τουρισμός είναι μία έννοια που προέρχεται από την αρχαιότητα, με τις πρώτες μετακινήσεις των ανθρώπων τόσο για εμπορικούς όσο και για επαγγελματικούς λόγους να χρονολογούνται περί το 4.000 π.Χ. πάνω σε αυτοσχέδια μεταφορικά μέσα από καλάμια.

Η βελτίωση των μεταφορικών μέσων με την εφεύρεσή αρχικά του τροχού, και στην συνέχεια την ταχεία ανάπτυξη των μεσών μεταφοράς και την βελτίωση του οδικού δικτύου οδήγησε στην συνεχόμενη αύξηση και εξειδίκευση των τουριστικών ταξιδιών.

Ξεκινώντας από την αρχαία Ελλάδα, οι Ολυμπιακοί αγώνες αποτέλεσαν τις πρώτες οργανωμένες συγκεντρώσεις διεθνώς. Στην συνέχεια, στα χρόνια της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, οι μετακινήσεις είχαν θεραπευτικό σκοπό, σε περιοχές με ιαματικά λουτρά, ενώ στον Μεσαίωνα αρκετές περιοχές έγιναν πόλος θρησκευτικής και πολιτιστικής έλξης των ανθρώπων με την πραγματοποίηση εκδηλώσεων και γιορτών.

Εικόνα 3: 1900 Μεταφορά με άμαξα

Εικόνα 4: 1920 Μεταφορά με τρένο

Εικόνα 5: 1940 Μεταφορά με αυτοκίνητο

Σημαντική αύξηση του τουρισμού ως δραστηριότητα διασκέδασης και αναψυχής σημειώθηκε μετά τον Α' και Β' παγκόσμιο πόλεμο, λόγω των κοινωνικών αλλαγών, με αποτέλεσμα, από το 1950 και μετά να παρουσιάζεται ραγδαία τουριστική ανάπτυξη.

Η καθημερινότητα με τους έντονους ρυθμούς διαβίωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα δημιούργησαν την ανάγκη για μετακινήσεις μεγάλου πληθυσμού, καθιστώντας το φαινόμενο του τουρισμού μία οργανωμένη δραστηριότητα αναψυχής με μοναδικό σκοπό την διασκέδαση και την ξεκούραση. Έτσι, η ζήτηση διαμορφώθηκε από τις κοινωνικό-οικονομικές και τις κοινωνικό-ψυχολογικές συνθήκες και τα κίνητρα των τουριστικών ταξιδιών οδήγησαν σε μία τάση εξειδίκευσης των παροχών και υπηρεσιών που προσφέρονται από τις περιοχές.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, το πρότυπο του μαζικού οργανωμένου τουρισμού, άρχισε να εγκαταλείπεται λόγω των επιπτώσεων που επέφερε, τόσο σε οικονομικό, όσο και κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Επομένως, η ανάγκη αντιμετώπισης του, οδήγησε στην δημιουργία νέων προτύπων ανάπτυξης τουρισμού που βασίζονται σε ειδικά κίνητρα μετακίνησης των ατόμων και σχετίζονται με τον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού, και την στροφή του ενδιαφέροντος σε διαφορετικά

προϊόντα. Πρόκειται για την δημιουργία ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού (Ε.Ε.Μ.Τ.)¹⁸.

Πιο συγκεκριμένα, σε μία προσπάθεια ένωσης των ανθρώπων με το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, αναπτύσσεται μία μορφή εναλλακτικού τουρισμού που οριοθετείται χωρικά και χρονικά στον τόπο, ο ορεινός τουρισμός, καθώς το τοπίο παρέχει την δυνατότητα ανάπτυξης ήπιων δραστηριοτήτων αναψυχής, κατά την διάρκεια τόσο της χειμερινής όσο και της θερινής περιόδου. Αναλυτικότερα, ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της μορφής μετακινήσεων, αποτελεί τον έντονο ανάγλυφο των περιοχών σε υψηλό υψόμετρο και περιλαμβάνει το σύνολο κάθε είδους υπαίθριας δραστηριότητας.

Απευθυνόμενοι στην τουριστική δραστηριότητα, αναφερόμαστε σε μία κατεξοχήν εποχική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα στις ορεινές ζώνες, και κυρίως σε χώρες του εξωτερικού λόγω των έντονων κλιματολογικών συνθηκών, κατά κύρια βάση η περίοδος αυτή να συμπίπτει με τους χειμερινούς μήνες. Η διάρκεια του χειμώνα ορίζεται ημερολογιακά από την 21η Δεκεμβρίου έως την 21η Μαρτίου για το Βόρειο Ημισφαίριο. Συνεπώς, ο χειμερινός τουρισμός φαίνεται να καλύπτει δραστηριότητες σε χαμηλές θερμοκρασίες που απαιτούν την ύπαρξη χιονιού και πάγου, που επικρατούν κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου. Οι συνθήκες αυτές αποτελούν το βασικό χαρακτηριστικό πάνω στο οποίο στηρίχτηκαν πολλές μορφές χειμερινού τουρισμού, μεταξύ των οποίων και ο χιονοδρομικός, που περιλαμβάνει το σύνολο των δραστηριοτήτων που διεξάγονται στα χιονοδρομικά κέντρα τα οποία αποτελούν εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής¹⁹.

Εικόνα 6: 1908 Εξόρμηση στο φυσικό τοπίο

¹⁸ Βαρβαρέσος, Σ., Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: Η Ελληνική Πραγματικότητα, εκδ. Πρόπομπος, 2005, σελ.163

¹⁹ Τσοτίδου Β., Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα με μελέτη περίπτωσης το Ελατοχώρι Πιερίας, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2010, σελ.8-9

Α.3 Ιστορία του Χιονοδρομικού κέντρου – Θέρετρου

«Ο μοναδικός σκοπός ενός θέρετρου, στην κλασική έννοια, είναι να προσφέρει στους χρήστες του ένα μέρος για απόδραση από τον κόσμο της εργασίας και της καθημερινότητας»

Chuck Y. Gee ²⁰

Βασική αρχή της ιδέας του θέρετρου είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος, το οποίο μέσα από την παροχή υπηρεσιών θα προάγει το αίσθημα ευεξίας και απόλαυσης των ανθρώπων²¹.

Από την αρχαιότητα, οι άνθρωποι ταξίδευαν για λόγους τόσο επαγγελματικούς, όσο και για λόγους υγείας και θρησκείας, κυρίως δηλαδή για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους, μέχρι την εμφάνιση των πρώτων θέρετρων, μία περίοδο που προήγαγε τις μετακινήσεις για λόγους αναψυχής.

Η προέλευση της μορφής των θέρετρων εντοπίζεται στην Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μέσω της επέκτασης των δημόσιων λουτρών.²² Οι πρώτες μορφές λουτρών, εμφανίζονται στην Αρχαία Ελλάδα για την εξυπηρέτηση υγειονομικών αναγκών, καθώς η χρήση των φυσικών πηγών αποτέλεσε την πρώτη λύση για καθαριότητα. Έτσι, εμφανίζονται τα πρώτα δημόσια κτίρια, σε περιοχές κοντά σε ποταμούς ή θάλασσες, που εξυπηρετούσαν με τις εγκαταστάσεις τους τέτοιες χρήσεις.

Οι Ρωμαίοι, σε αντιστοιχία με τους αρχαίους Έλληνες, μετέβαλλαν την χρήση των λουτρών από την διάθεση αμιγώς υγειονομικού ενδιαφέροντος υπηρεσιών στην εξυπηρέτηση τόσο κοινωνικών όσο και ψυχαγωγικών σκοπών. Σε συνέχεια λοιπόν, των δημόσιων λουτρών που ήδη υπήρχαν, εμφανίζονται οι πρώτες μορφές της ιδέας του θέρετρου, τόσο μέσα, όσο και γύρω από την Ρώμη. Πρόκειται για χώρους χαλάρωσης αλλά και κοινωνικής αλληλεπίδρασης, οι οποίοι εκτός από τις χρηστικές υπηρεσίες υγείας και καθαριότητας, στέγαζαν ποικίλες εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση των αναγκών και την αποσυμφόρηση των πολιτών, όλων των κοινωνικών στρωμάτων, από την καθημερινότητα τους.

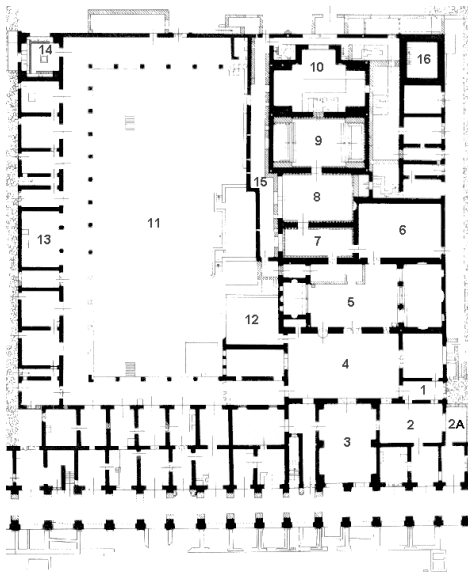
Τα πρώτα δημόσια λουτρά χρονολογούνται τον 2^ο αιώνα π.Χ. και εμφανίζονται λιτά και κυρίως χρηστικά. Σε μεταγενέστερες προσαρμογές παρουσιάζεται μία σταδιακή ανάπτυξη τους, όπου μια τυπική κατασκευή αποτελούνταν από ένα αίθριο που περιβαλλόταν από ψυχαγωγικές και αθλητικές ανέσεις, εστιατόρια, δωμάτια και καταστήματα να το περιβάλλουν.

²⁰ Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988

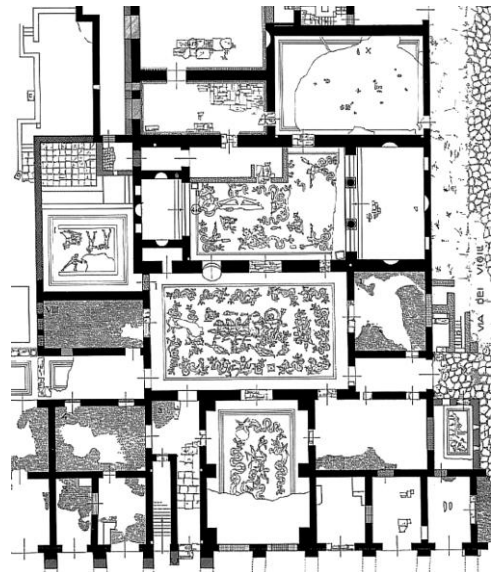
²¹ Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988, σελ.14

²² Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988, σελ.15

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα λουτρά του Ποσειδώνα, στην Ρώμη, η δομή των οποίων θυμίζει τα σύγχρονα θέρετρα. Το συγκρότημα αντικατέστησε τα λουτρά από τα τέλη του πρώτου αιώνα μ.Χ., με τροποποιήσεις να λαμβάνουν χώρα τα τέλη του 3ου και 4ου αιώνα. Ένας προθάλαμος (1) οριοθετεί την είσοδο ανατολικά, ενώ στην συνέχεια, αναπτύσσονται τα λουτρά από τον νότο προς τον βορρά στην ίδια πλευρά του κτιρίου. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για το *frigidarium* (6), τα κρύα δηλαδή λουτρά, το *tepidaria* (7-8), μία σειρά από θερμαινόμενα δωμάτια και τέλος το *caldariūm* (9-10), τα θερμά λουτρά. Κεντρικά της κάτοψης αναπτύσσεται μία παλαίστρα (11) που περιβάλλεται από μία στοά, ενώ νότια αυτής αναπτύσσεται μία σειρά από δωμάτια που εξυπηρετούσαν τις κοινωνικές συνάξεις²³.

Εικόνα 8: Κάτοψη των λουτρών

Εικόνα 7 Κάτοψη τμήματος των λουτρών με ψηφιδωτά

Σε απόσταση από τα αστικά κέντρα, τα λουτρά λάμβαναν χώρα κοντά σε ιαματικές πηγές, γνωστές για τις θεραπευτικές τους ιδιότητες. Τέτοια παραδείγματα αποτέλεσαν τόσο το Bath όσο και το Buxton, θέρετρα ιαματικών πηγών των Ρωμαίων στην Αγγλία.

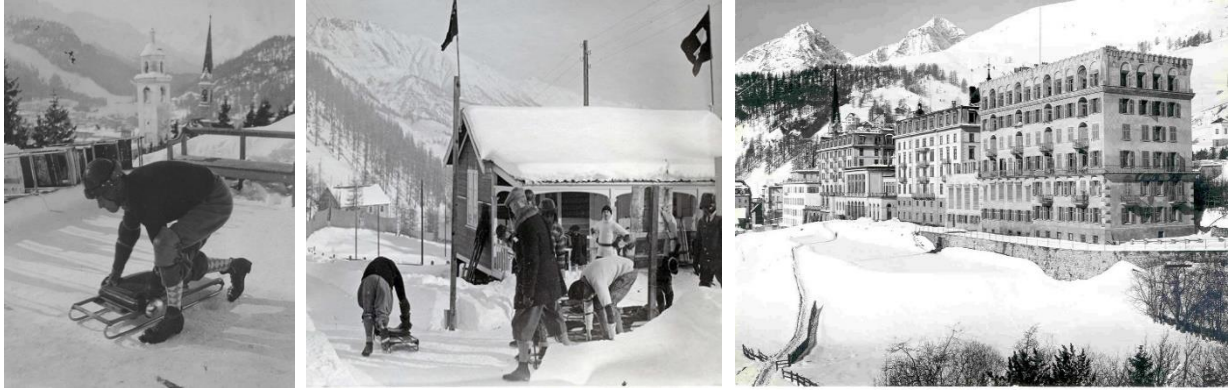
Τον 14ο αιώνα, ιδρύεται στο Βέλγιο η έννοια του θέρετρου *sra* (που σημαίνει κρήνη) από τον Colin le Lour, ως ένδειξη ευγνωμοσύνης του για την θεραπεία του από μία ασθένεια κοντά στην περιοχή της Λιέγης. Σύντομα, η ανάπτυξη των *sra* αναβιώνει την παράδοση των θέρετρων στην Αγγλία.²⁴

Ταυτόχρονα, η Ελβετία γίνεται όλο και πιο γνωστή για τα καλοκαιρινά της θέρετρα, την στιγμή που τα θέρετρα σπα θα είναι τα πρώτα που θα φιλοξενήσουν χειμερινές πρακτικές.

²³ <https://www.ostia-antica.org/regio2/4/4-2.htm>

²⁴ Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988, σελ. 17

Έτσι, την δεκαετία του 1860, ο Johannes Bradrutt II σε μία προσπάθεια μύησης των επισκεπτών σε χειμερινές δραστηριότητες, ξεκινάει μία νέα παράδοση παραμονής των Άγγλων και τον χειμώνα στο θέρετρο **Pension Faller, στο St. Moritz**.²⁵

Εικόνα 9: Πρώτες εικόνες του θερέτρου Pension Faller τον χειμώνα του 1860

Pension Faller Timeline

1856 Johannes Badrutt Ξεναδοχείο 12 δωματίων	1872 Αρχιτεκτονες Chiodera & Tschudi ανακαίνιση Place hotel	1872 Πρώτοι Άγγλοι τουρίστες Για χειμερικά Σπορ Πρώτη πίστα για έληθρα στον κόσμο Εφευρεση αλπικού χειμερινού τουρισμού	1883 Curling Club	1913 Πρώτα Κλειστά γήπεδα Τένις Στην Ευρώπη	1967 Καταστροφή από φωτιά
1969-70 Acarulco Συγκρότημα με Πισίνα, γυμναστήριο Και εστιατόριο	1981-84 Συγκρότημα Suot Mulin Με διαμερίσματα και σουίτες	2000 Health Club Και Daniela Steiner Beauty spa Και καταστήματα	2003 Νέες σουίτες	2008 Αίθουσες συνεδριάσεων Business Center	2009 Palace Spa

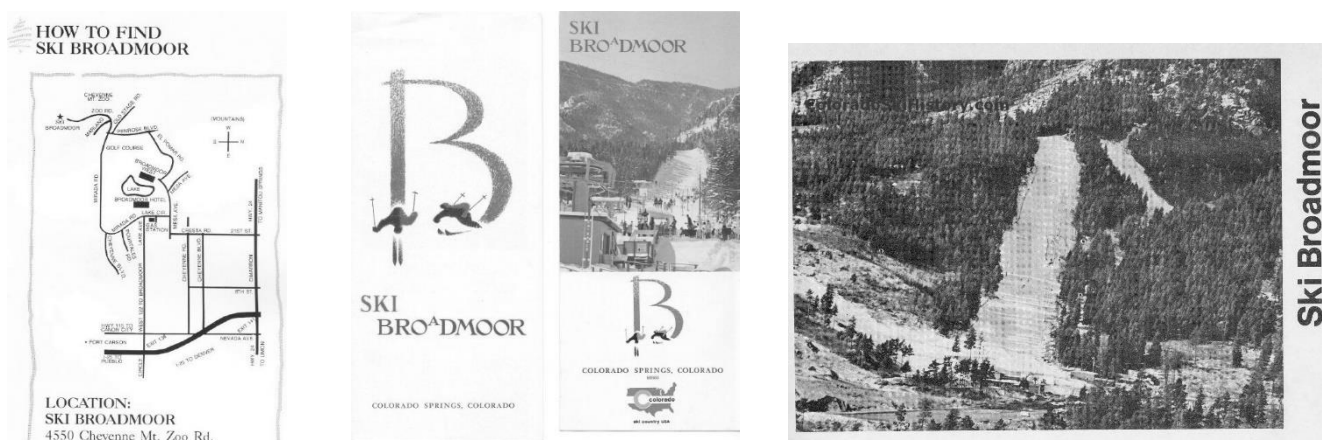
²⁵ <https://www.kulm.com/en/hotel/history/#>

Επομένως, όπως παρατηρούμε με βάση τα παραπάνω γεγονότα σχετικά με την ανάπτυξη του θέρετρου πρόκειται για έναν προορισμό αναψυχής των καλοκαιρινών μηνών, όπου γρήγορα μετατράπηκε σε κέντρο χειμερινών σπόρ. Η τάση των διακοπών στο χιόνι και τον πάγο εξαπλώθηκε άμεσα με αποτέλεσμα, το θέρετρο να αποκτά συνεχώς όλο και περισσότερο κοινό. Στη δεκαετία του 1890, διάφοροι επισκέπτες στην προσπάθειά τους να αναπτύξουν νέα αθλήματα χρησιμοποίησαν πίστες πάγου – και έτσι προέκυψαν το skibobbing και το bobsled. Ενώ σύντομα, η μορφή του χειμερινού θέρετρου καθιερώθηκε και αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία διοργανώνοντας αγώνες για όλα αυτά τα αθλήματα, όπως για παράδειγμα τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του 1928 και του 1948.

Οι χειμερινές διακοπές αποτέλεσαν μία εξέλιξη στην ιστορία των θέρετρων και η ιδέα έγινε γνωστή στις περιοχές της Ελβετίας, της Αυστρίας, της Αγγλίας, της Ιταλίας και της Γαλλίας. Παρά το γεγονός ότι τα πρώτα θέρετρα αναπτύχθηκαν γύρω από ιαματικά λουτρά, η ανάπτυξη των μέσων μεταφοράς ενθάρρυναν την ανάπτυξη των θέρετρων και σε ορεινές περιοχές. Έτσι, τα χωριά και οι πόλεις σε υψόμετρο, ήταν εκείνα που θα υποστηρίξουν την υποδοχή των πρώτων τουριστών που θα έρθουν για να κάνουν σκι. Η δημιουργία σιδηροδρομικών γραμμών στα βουνά επίσης συνέβαλε στην αύξηση της δημοφιλίας των χιονοδρομικών κέντρων.

Αντίστοιχα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και σε ότι αφορά πιο σύγχρονες εξελίξεις, στην Αμερική, η έννοια του θέρετρου που βασιζόταν ως επί το πλείστον σε καλοκαιρινή λειτουργία σε παραθαλάσσια ή ορεινή τοποθεσία, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, λαμβάνει νέες τάσεις ανάπτυξης με διαφορετικά κίνητρα να εμφανίζονται, που αφορούσαν και χειμερινές διαμονές και δραστηριότητες.

Σημαντικά παραδείγματα της ανάπτυξης τέτοιων χειμερινών θέρετρων, αποτέλεσαν τόσο το Grossingers, όσο και **το Broadmoor, στο Colorado Springs** το οποίο αποτέλεσε το πρώτο θέρετρο σχεδιασμένο από αρχιτεκτονικό διαγωνισμό.²⁶

Εικόνα 10 : Πρώτες διαφημιστικές συλλογές του θερέτρου Broadmoor

Broadmoor Timeline²⁷

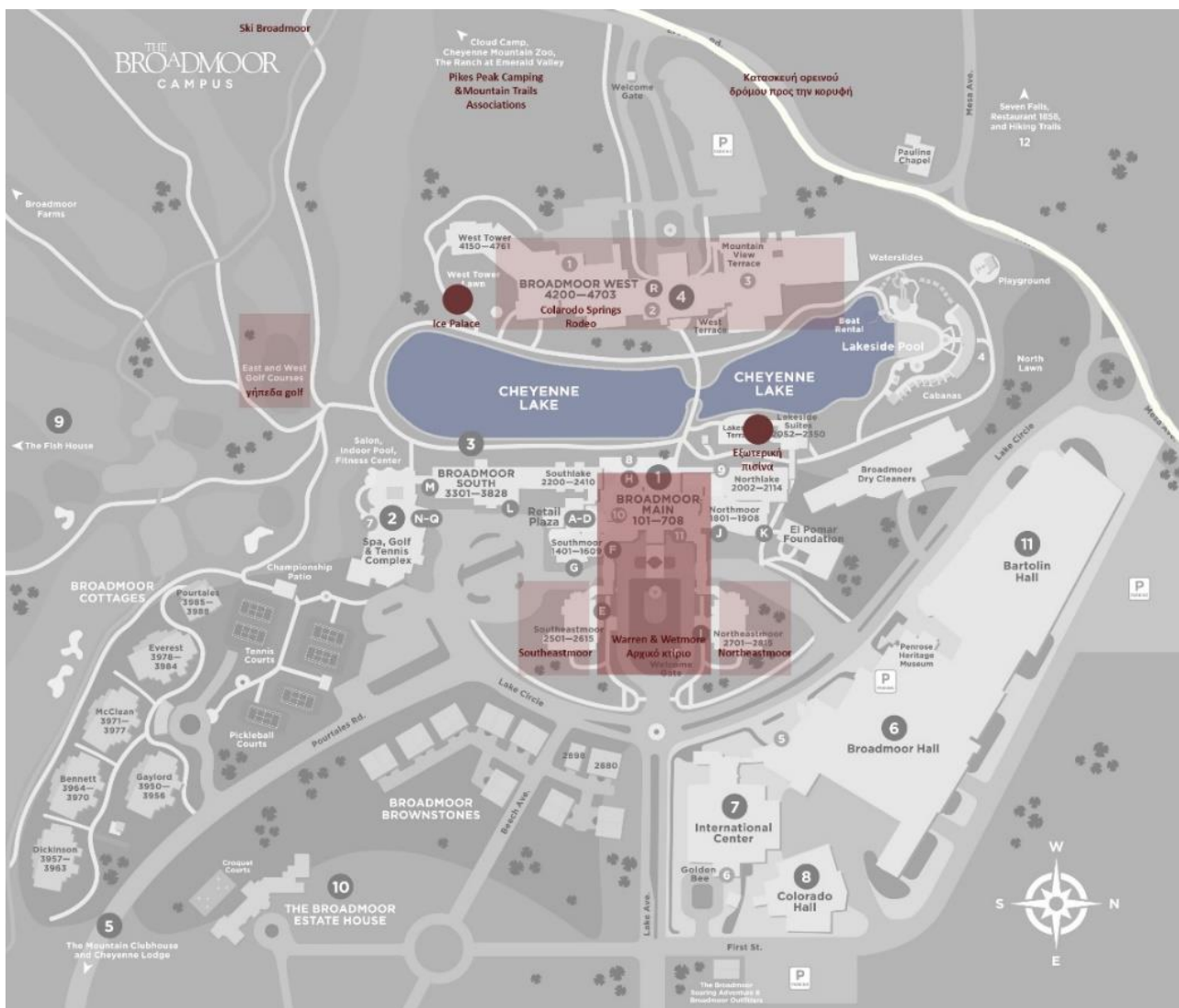
1916 Spencer Penrose	1917 Αρχιτεκτονικά σχέδια Warren & Wetmore	1918 Γήπερα golf	1923 Pikes Peak Camping & Mountain Trails Associations	1924 Κατασκευή ορεινού δρόμου προς την κορυφή	1926 Αρχικό ορεινό καταφύγιο	1930 Riding Academy	
1937 Colarodo Springs Rodeo	1938 Μετατροπή Riding Academy σε Ice Palace	1947 NorthEasmoor & Southeastmoor	1948 Εξωτερική πισίνα	1959 Ski Broadmoor	1961 South Tower Δωμάτια διαμονής	1991 Κλείσιμο Ski Broadmoor	
1994 Γκρεμίζεται το Ice Palace-Δημιουργία Broadmoor West Tower (golf, spa, tennis, αίθουσα χώρου Rocky Mountain)	1996 Περιπατητική γέφυρα Σύνδεσης Ανατολή-Δύση	2004 Επέκταση Spa	2005 East Golf Course	2009 Κατασκευή εξωχικών κατοικιών	2014 Cloud Camp	2015 Καταρράκτες	2021 Ανοίγει ξάνα Ο σιδηρόδρομος Pikes Peak

²⁶ Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988, σελ. 23

²⁷ <https://www.broadmoor.com/the-resort/historical-timeline>

Εικόνα 11: Άφιξη πρώτων τουριστών στο θέρετρο Broadmoor 1959

Εικόνα 12: Σχεδιάγραμμα αρχικών εγκαταστάσεων χιονοδρομικού θερέτρου (κόκκινο χρώμα) στο σημερινό masterplan

Συμπερασματικά, τα θέρετρα από το παρελθόν μέχρι και σήμερα, διαχωρίζονται με βάση τις εποχιακές τους δραστηριότητες, σε καλοκαιρινά και χειμερινά, ενώ μία πιο σύγχρονη μορφή που παρουσιάσαμε παραπάνω, αποτελούν τα θέρετρα των τεσσάρων εποχών.

Η δημοτικότητα του σκι τη δεκαετία του 1960 άλλαξε τον χαρακτήρα της αγοράς επισκεπτών, αποφέροντας σύντομα αλλαγές τόσο στις εγκαταστάσεις όσο και στον σχεδιασμό τέτοιου είδους θέρετρων. Πρόκειται για αυτά που λειτουργούν καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου, σε ορεινές τοποθεσίες ή τοποθεσίες που το κλίμα τους είναι ήπιο όλο τον χρόνο προσφέροντας τις αντίστοιχες υπηρεσίες και δραστηριότητες. Πληθώρα περιοχών που αντιστοιχούσαν σε διαφορετικές κατηγορίες, προσθέτοντας αθλητικές δραστηριότητες και αναψυχής, μετατράπηκαν σταδιακά σε λειτουργίες τεσσάρων εποχών.

Εικόνα 13: Καλοκαιρινή άποψη θερέτρου Broadmoor

Εικόνα 14: Θερινή άποψη θερέτρου Broadmoor

A.4 Χιονοδρομικές Υποδομές

A.4.1 Χιονοδρομικά κέντρα

Στην Ελλάδα και σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και συγκεκριμένα με την Υπουργική Απόφαση Τ/6888/2003 για τον «Καθορισμό Προδιαγραφών για την ίδρυση Χιονοδρομικών Κέντρων» (ΦΕΚ Β' 959/11.7.2003) ορίζονται ως Χιονοδρομικά Κέντρα (ΧΚ) οι εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, που παρέχουν τη δυνατότητα άσκησης στη χιονοδρομία και στις δραστηριότητες του βουνού (ορειβασία, ορειβατικό σκι, κλπ.). Περιλαμβάνουν εγκαταστάσεις υποδοχής, χιονοδρομικούς αναβατήρες και τουριστικές εγκαταστάσεις διημέρευσης στην ευρύτερη περιοχή των πιστών, ενώ είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν και κύρια ξενοδοχειακά καταλύματα, συνδεδεμένα ή μη μηχανικά (με αναβατήρα) με τις πίστες του σκι ή τις εγκαταστάσεις διημέρευσης.²⁸

Τα χιονοδρομικά κέντρα διακρίνονται σε τοπικά, περιφερειακά και εθνικά, ανάλογα με τον εξοπλισμό και τις εγκαταστάσεις τους. Για την ικανοποιητική λειτουργία τους απαιτούνται ορισμένες βασικές υποδομές. Αρχικά, τα χιονοδρομικά κέντρα μπορούν να είναι αυτόνομα ή να συνδυάζονται με καταλύματα, προκειμένου να παρέχουν δυνατότητα διαμονής στους επισκέπτες. Σχετικά με την τοποθεσία των χιονοδρομικών κέντρων, πρέπει να βρίσκονται σε υψόμετρο τουλάχιστον 1.500 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας, με ορισμένες τροποποιήσεις που βασίζονται στις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής, ώστε να εξασφαλίζονται τα απαιτούμενα ποσοστά χιονόπτωσης έως τέλη Μαρτίου. Μία σειρά από εγκαταστάσεις, όπως κτιριακές μονάδες, σαλέ και καταφύγια, αναβατήρες που επιτρέπουν την μεταφορά των σκιέρ στην κορυφή των πλαγιών, πίστες σκι, ιατρείο, σχολή σκι για την εκμάθηση και την εκπαίδευση των αρχαρίων, αποθηκευτικοί χώροι και χώροι στάθμευσης οριοθετούνται εντός της έκτασης του χιονοδρομικού.²⁹

Τέτοιου είδους χιονοδρομικές υποδομές αποτελούν όλα τα χιονοδρομικά κέντρα της Ελλάδας με χαρακτηριστικό παράδειγμα, το χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού (Χ.Κ.Π.), που αποτελεί το μεγαλύτερο χιονοδρομικό κέντρο της χώρας μας.

Εικόνα 16: Χιονοδρομικό κέντρο Παρνασσού

Εικόνα 15: Αναβατήρες χιονοδρομικού κέντρου Παρνασσού

²⁸ Εφημερίς της κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (2ο τεύχος), Αρ. Φύλλου 959, Άρθρο 1. 11 Ιουλίου 2003 σελ.134-139

²⁹ Παλάγα Γεωργία, Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις από την Κατασκευή και Λειτουργία Χιονοδρομικών Κέντρων: Η περίπτωση του Χιονοδρομικού Κέντρου Παρνασσού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας πολεοδομίας, Βόλος, 2009

- **1975** Έναρξη κατασκευής Χ.Κ.Π.
- **1976** Έναρξη λειτουργίας των εγκαταστάσεων στη Φτερόλακα

Στο ισόγειο του κτιρίου στη θέση Φτερόλακα στα 1850μ., αναπτύσσονται εκδοτήρια εισιτηρίων, κατάστημα πώλησης και ενοικίασης ειδών σκι, γραφεία, τουαλέτες και αποθήκες.

Ο πρώτος όροφος φιλοξενεί το εστιατόριο και το αναψυκτήριο, έναν χώρο παρασκευής φαγητού, βοηθητικούς χώρους, αποθήκες, τουαλέτες και έναν ημιυπαίθριο χώρο.

- **1981** Έναρξη λειτουργίας των εγκαταστάσεων στα Κελάρια

Η κτιριακή μονάδα στη θέση Κελάρια σε υψόμετρο 1.750μ. αποτελεί την είσοδο του χιονοδρομικού, στο ισόγειο συναντάμε τον χώρο υποδοχής, πληροφορίες ενοικίασης εξοπλισμού και μαθημάτων για αρχάριους, ιατρείο και γραφεία, ενώ στον πρώτον όροφο βοηθητικούς χώρους, καθώς και δωμάτια διανυκτέρευσης του προσωπικού.

- **1987** Λειτουργία συνδετικού μεταξύ Φτερόλακας και Κελάρια αναβατήρα Ερμή
- **1993** Πρώτος εναέριος τετραθέσιος αναβατήρας «Ηρακλής», στα Κελάρια
- **2000** Προκήρυξη για την εκμίσθωση από τον ΕΟΤ και την ΕΤΑ Α.Ε., με σκοπό την ποιοτική και αισθητική αναβάθμιση των κτιρίων του Χ.Κ.Π.

Στα 1.950μ. υψόμετρο δημιουργήθηκε ένα καινούριο σαλέ στο ισόγειο του οποίου βρίσκεται, αντίστοιχα το αναψυκτήριο αλλά και ένα πωλητήριο με είδη πρώτης ανάγκης, ένας παιδικός σταθμός και βοηθητικού χώροι.

Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά οι χρήσεις που αναπτύσσονται στις κτιριακές μονάδες του Χ.Κ.Π.

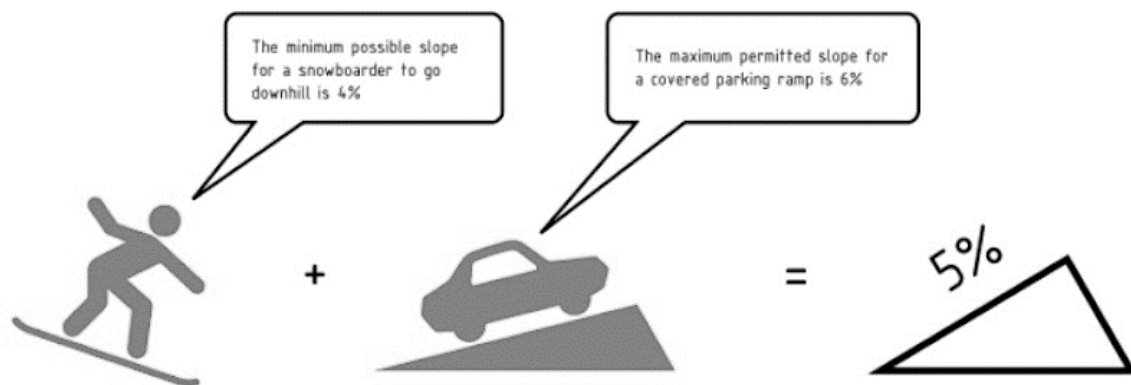
Εικόνα 17: Χρήσεις χιονοδρομικού κέντρου Παρνασσού (masterplan 2022)

A4.2 Κτίρια χιονοδρομίας ως μέρος του ορεινού τοπίου

Ένα μοντέλο χιονοδρομικών υποδομών σχεδιάζεται με τέτοιον τρόπο που ενσωματώνει την παραδοσιακή λειτουργία του κτιρίου και ταυτόχρονα παρέχει πίστες για σκι και snowboard στην οροφή του, αναπτύσσοντας έτσι ένα σύνολο από κτίρια χιονοδρομίας που ενσωματώνονται στο τοπίο και αποτελούν μέρος αυτού. Αυτή η καινοτομία επιτρέπει στους λάτρεις των χειμερινών αθλημάτων να απολαμβάνουν τη δράση τους ακριβώς πάνω από τα κτίρια, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει στο χιονοδρομικό κέντρο να λειτουργεί σε περιοχές με θερμό κλίμα που δεν θα ήταν κατάλληλες για την παραδοσιακή χιονοδρομία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πρόταση για το **Trysil Ski Resort, στη Νορβηγία (2006)**, του αρχιτεκτονικού γραφείου BIG (Bjarke Ingels Group) όπου δημιουργεί ένα χιονοδρομικό κέντρο που δίνει πρόσβαση στις πίστες απευθείας από τις κτιριακές του εγκαταστάσεις.

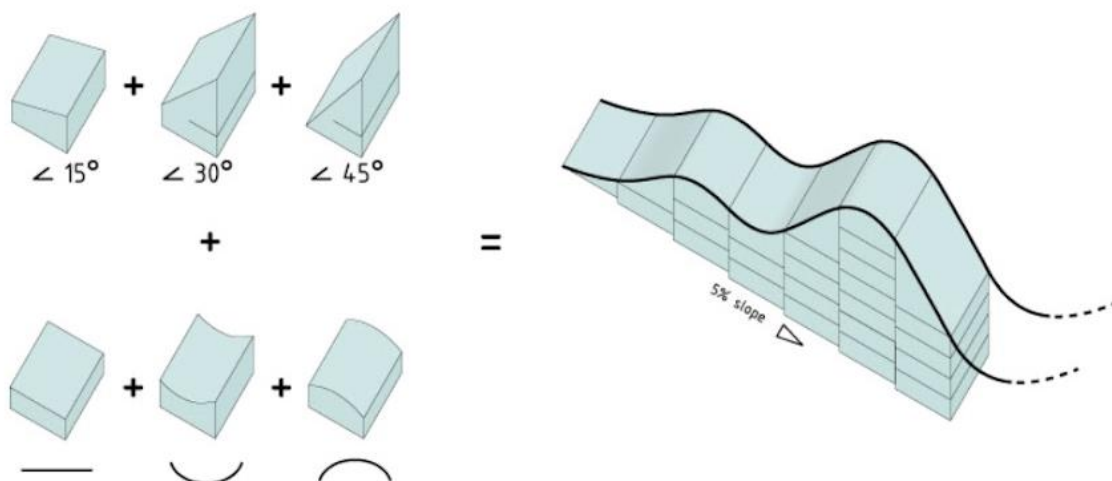
Σε μία προσπάθεια αποφυγής των άσκοπων μετακινήσεων που αφιερώνει ένας σκιέρ στην μετάβαση του από και προς το χιονοδρομικό αναβατήρα, με την δυσκολία που έχει λόγω βάρους του εξοπλισμού και αντίξοων συνθηκών λόγω χιονιού και αξιοποίησης του μέγιστου χρόνου με σκοπό τις διακοπές στο βουνό και την χιονοδρομία, δημιουργείται ένα masterplan, όπου οι δρόμοι και τα μονοπάτια έχουν μια σταθερή κατηφορική κλίση για να εξυπηρετούν τόσο τους σκιέρ, όσο και τους πεζούς και τους οδηγούς και να εξασφαλίζουν την βέλτιστή πρόσβαση από όλους.³⁰

Εικόνα 18: Σχεδιάγραμμα διερεύνησης κατάλληλης κλίσης εδάφους

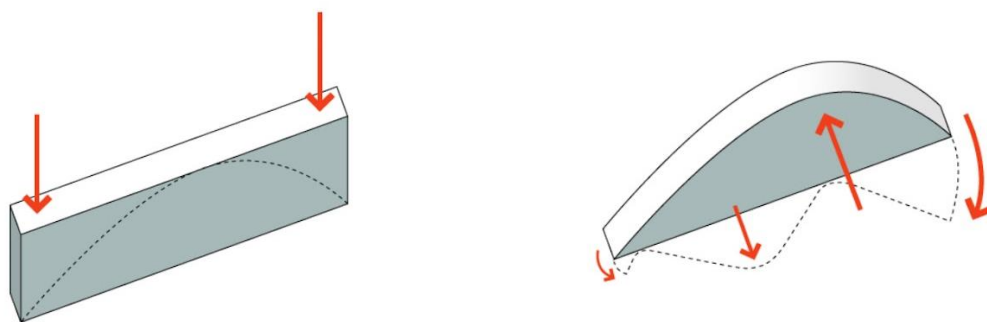
³⁰ <https://www.e-architect.com/norway/trysil-ski-resort>

Το χιονοδρομικό κέντρο για την κάλυψη των απαιτούμενων αναγκών αποτελείται από το κεντρικό κτίριο του ξενοδοχείου και από μεμονωμένα διαμερίσματα. Στο συγκρότημα αναπτύσσονται δύο τύποι διαμερισμάτων που μπορούν να συνδυαστούν με τρεις διαφορετικές κλίσεις στέγης, μια ευθεία, μία κοίλη και μια κυρτή στέγη.

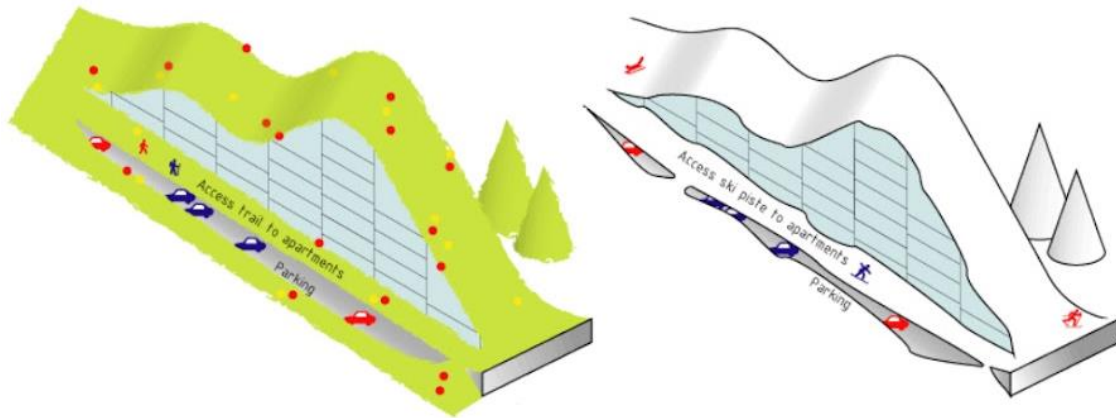
Εικόνα 19: Σχεδιαγράμματα διερεύνησης κλίσεων στέγης

Τα κτίρια που ακολουθούν τις πίστες παράλληλα με την κοιλάδα, χαμηλώνουν και ανυψώνονται από 0 έως 5 ορόφους σε μεταβαλλόμενους ρυθμούς, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η στέγη τους ξεκινάει από το έδαφος για να επιτρέψουν την διέλευση στις κάθετες στο βουνό πίστες, αλλά ταυτόχρονα και την χιονοδρομία πάνω σε αυτές, αφού αποτελούν ένα είδος τεχνητής πλαγιάς λόφου.

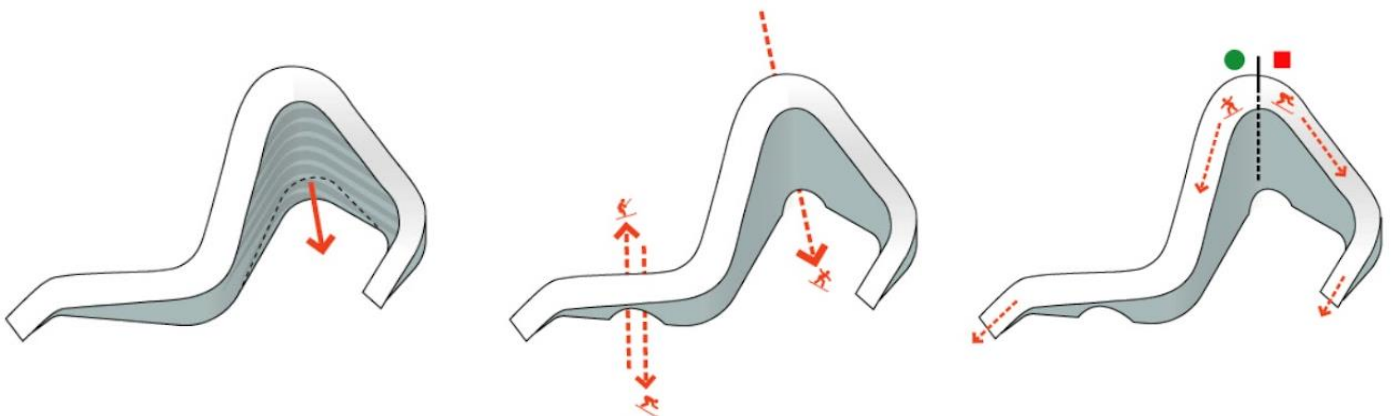
Εικόνα 20: Σχεδιαγράμματα καμπύλωσης στέγης

Η οροφή είναι καλυμμένη με γρασίδι αποτελώντας έτσι μέρος του βουνού όχι μόνο τους θερινούς μήνες αλλά και κατά την διάρκεια του χειμώνα, καθώς οι πλαγιές της οροφής είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να επιτρέπουν στο χιόνι να παραμένει εκεί που χρειάζεται δημιουργώντας ένα ορεινό τοπίο.

Εικόνα 21: Σχεδιαγράμματα μονάδας κατά τους θερινούς και χειμερινούς μήνες

Στη κτιριακή μονάδα του ξενοδοχείου, η πλαγιά περνά μέσα από το φουαγιέ, από το οποίο, ένας ανελκυστήρας κατευθύνεται στην κορυφή της οροφής, όπου μια κόκκινη (δύσκολη) και μια πράσινη (εύκολη) πίστα, εκτείνονται κατά μήκος της στέγης και συνδέονται με το υπόλοιπο θέρετρο.

Εικόνα 22: Διαμόρφωση χιονοδρομικής κίνησης, εσωτερικά και εξωτερικά της μονάδας

A4.3 Εσωτερικά Χιονοδρομικά Τοπία

Τα εσωτερικά χιονοδρομικά τοπία αναφέρονται σε χιονοδρομικές πίστες που βρίσκονται μέσα σε κλειστούς εσωτερικούς χώρους ή κτίρια σε περιβάλλον ελεγχόμενου κλίματος με τεχνητά παραγόμενο χιόνι. Αυτό επιτρέπει την χιονοδρομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τις κλιματολογικές συνθήκες της εκάστοτε περιοχής, αλλά και την διάρκεια των εποχών.

Καθώς πρόκειται για ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σχεδόν παράλληλα με την δημιουργία των πρώτων χιονοδρομικών υποδομών, παρακάτω παρουσιάζεται επιγραμματικά το ιστορικό χρονοδιάγραμμα της εμφάνισης του:

1927 Πρώτη απόπειρα εσωτερικού χιονοδρομικού τοπίου ως «αξιοθέατο» στο Automobilhalle του Βερολίνου

Εικόνα 23: Αίθουσα Automobilhalle στο Βερολίνο

1927 Σε μία μεγάλη πίστα σκι, την «Schneepalast» μετατράπηκε ο παλαιός σιδηροδρομικός σταθμός της Βιέννης

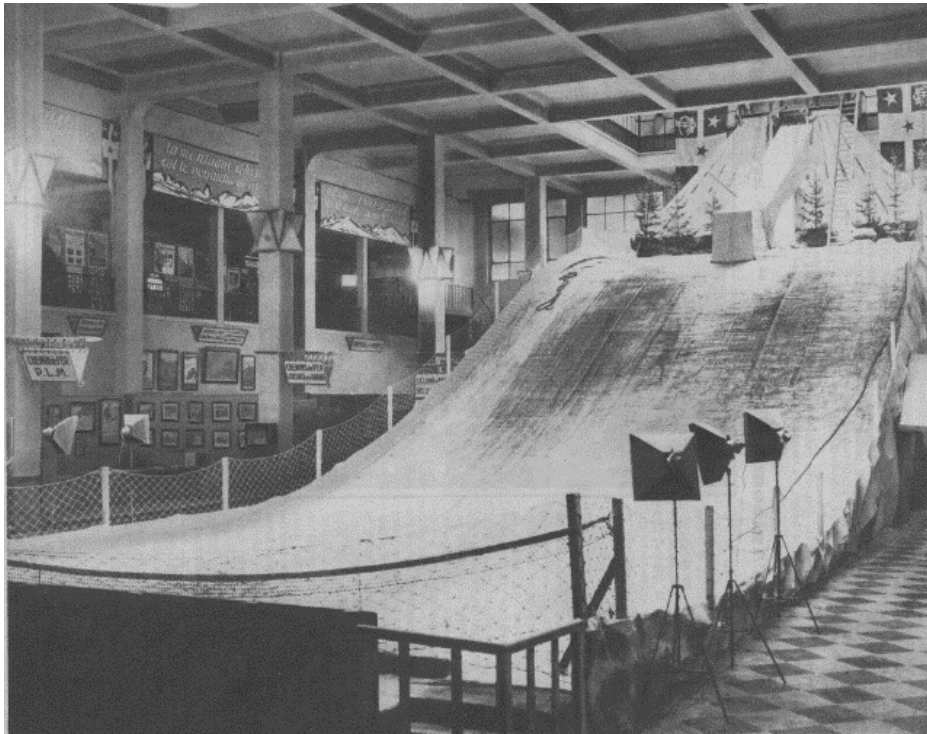

Εικόνα 24: Εσωτερική χιονοδρομική πίστα Schneepalast

Εικόνα 25: Σχέδιο κατασκευής χιονοδρομικής πίστας

1930 Πολλές εσωτερικές αίθουσες σκι εμφανίζονται στο «Pathe», στο Παρίσι

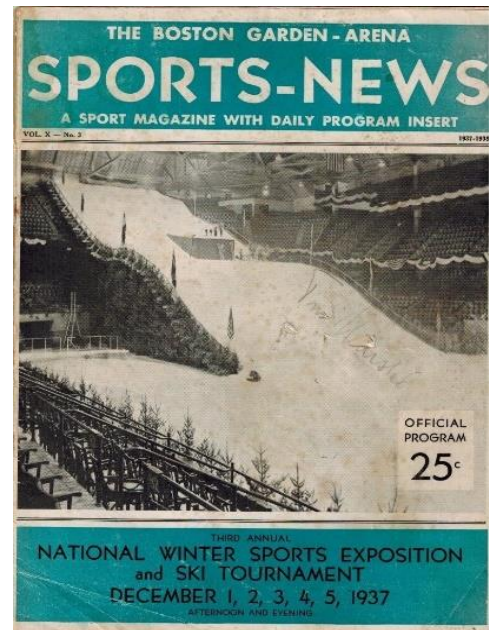
Εικόνα 26: Εσωτερική χιονοδρομική αίθουσα στο Pathe

1936 Η πρώτη προσπάθεια εκδήλωσης με χιόνι σε εσωτερικούς χώρους καταγράφηκε στο Madison Square Garden της Νέας Υόρκης. Ο κήπος ήδη διοργάνωνε ένα «Χειμερινό Καρναβάλι» με επίκεντρο τα σπορ στον πάγο, στα οποία εντάχθηκαν οι χιονοδρομίες και δημιουργήθηκε το «The Great Indoor Winter Sports Carnival».

Εικόνα 27: Χιονοδρομική πίστα στο «The Great Indoor Winter Sports Carnival»

1937 Έκθεση χειμερινών σπορ στους κήπους της Βοστώνης

Εικόνα 28: Δημοσιεύσεις για την δημιουργία εσωτερικών χώρων χιονοδρομίας στην Βοστώνη

1959 Πρώτη εγκατάσταση εσωτερικών χιονοδρομικών τοπίων για σκιέρ στη Sayama της Ιαπωνίας

Εικόνα 29: Εσωτερική πίστα χιονοδρομίας στη Sayama

1988 Ξεκινάει η σύγχρονη εποχή εσωτερικών χιονοδρομικών κέντρων με χρήση ψύξης από το κτίρια με θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν και χωρίς «πραγματικό» χιόνι στην Αυστραλία, το Βέλγιο και την Ιαπωνία

Εικόνα 30: Εσωτερική χιονοδρομική πίστα στο Tsudanuma

1994 Χρησιμοποιώντας ένα εξειδικευμένο σύστημα που αναπτύχθηκε από τον Malcolm Clulow και την εταιρεία του Acer Snowmec, το Tamworth Snowdome παρουσιάζεται ως το πρώτο χιονοδρομικό κέντρο εσωτερικού χώρου με "πραγματικό χιόνι", που δεν περιλαμβάνει πρόσθετα υλικά.

1995 Μία ενδιαφέρουσα έννοια για τη δημιουργία χιονοδρομικών κέντρων εσωτερικού χώρου αποτελεί ο Kevin Ferris από την Αυστραλία που πρωτοστάτησε στην εφεύρεση του Ski-Trac, μιας περιστρεφόμενης εσωτερικής πίστας με χιόνι σκόνης. Το σύστημα προέβλεπε τη συνεχή πτώση χιονιού σε μια περιοχή, επιτρέποντας σκιέρ να κατεβαίνουν ατελείωτες πλαγιές. Παρόλα αυτά, μέχρι σήμερα το Ski-Trac δεν έχει κατασκευαστεί.

1997 Το φινλανδικό θέρετρο Vuokatti έγινε το πρώτο που κατασκεύασε μια εσωτερική «σήραγγα σκι» για χιόνι για να επιτρέψει το σκι αντοχής όλο το χρόνο.

Εικόνα 31: «Σήραγγα σκι» στην Φινλανδία

Εικόνα 32: Χιονοδρομική εσωτερική πορεία

2001-2013 Μία σειρά από χιονοδρομικά κέντρα κλειστού τύπου δημιουργούνται με μεγαλύτερα το Snow World σε μια πρώην τοποθεσία ανθρακωρυχείου στην Ολλανδία, το Snowhall στην Γαλλία, το Snow Arena στη Λιθουανία, κ.α.

2017 Ανοίγει το μεγαλύτερο εσωτερικό χιονοδρομικό κέντρο που έχει κατασκευαστεί μέχρι σήμερα, στην πόλη Χαρμπίν της βορειοανατολικής Κίνας, με συνολική επιφάνεια πάνω από 70.000τ.μ.

2020 Το πρώτο κλειστό κέντρο χιονιού της Νορβηγίας, το **Winter Park** , με την SNØ, στο Όσλο.

Το SNØ, ο μεγαλύτερος κλειστός χώρος σκι στην Ευρώπη, είναι η πρώτη φάση και ο πυρήνας του masterplan του Winter Park, το οποίο βρίσκεται δίπλα στον σιδηροδρομικό σταθμό Lørenskog. Σχεδιασμένο από το αρχιτεκτονικό γραφείο του Charman Taylor, σε συνεργασία με τον Νορβηγό αρχιτέκτονα Thomas Thiis-Evensen, αποτελείται από μονοπάτια για σκι αντοχής, ελεύθερο σκι και σκι κατάβασης.

Εικόνα 33: Προοπτικές απόψεις του Winter Park

Ο σχεδιασμός του κτιρίου είναι εμπνευσμένος από τη μορφή και την υφή των αρκτικών παγετώνων.

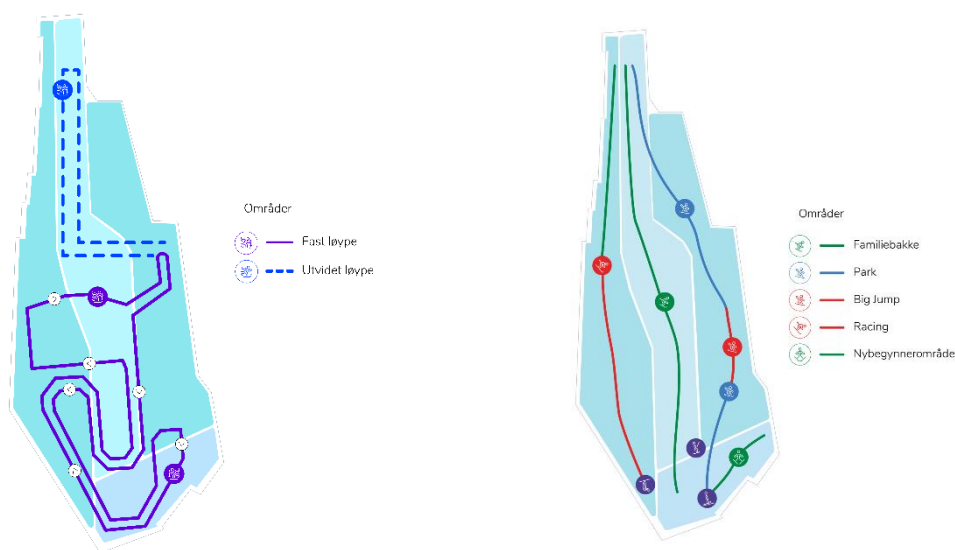

Εικόνα 34: Winter Park

Εικόνα 35: Χιονοδρομική αίθουσα SNO

Η εγκατάσταση περιλαμβάνει μονοπάτια για σκι που προσφέρουν διαδρομές συνολικού μήκους 3.000μ., αναπτυγμένες σε τρεις ορόφους, καθώς και υποστηρικτικές χρήσεις, όπως ξενοδοχεία και εμπορικούς χώρους, όπου θα παρέχει πρόσβαση στο σκι και το καλοκαίρι τόσο για τους ντόπιους, όσο και για τους αθλητές που χρειάζονται προπονήσεις όλο το χρόνο.

Εικόνα 36: Σχεδιαγράμματα χιονοδρομικής πορείας SNO

Η νέα αρένα σκι θα είναι φιλική προς το περιβάλλον, με τη δομή να επιτρέπει το φυσικό φως αλλά όχι τη θερμότητα από τον ήλιο, ενώ η θερμότητα που παράγεται από την ψύξη θα επαναχρησιμοποιηθεί για την τροφοδοσία του υπόλοιπου χειμερινού χωριού.

Εικόνα 37: Εσωτερικές απόψεις SNO, Winter Park

A4.4 Χιονοδρομικά χωριά-θέρετρα

Τα χιονοδρομικά θέρετρα προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εμπειρία στους επισκέπτες τους. Αποτελούν αυτόνομα συγκροτήματα που περιλαμβάνουν όλες τις απαραίτητες υποδομές και υπηρεσίες για τη διαμονή και την ψυχαγωγία των επισκεπτών. Σε αυτά τα θέρετρα, οι επισκέπτες μπορούν να βρουν μόνιμες κατοικίες και τουριστικά καταλύματα για τη διαμονή τους, καθώς και υπηρεσίας όπως εστιατόρια, καταστήματα, γυμναστήρια και σπα που προάγουν στιγμές αναψυχής και ψυχαγωγίας.

Συνολικά, η φιλοσοφία των χιονοδρομικών θερέτρων είναι να προσφέρουν ένα περιβάλλον που ενισχύει την ευεξία και την απόλαυση των επισκεπτών τους³¹, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο σύνολο που περιλαμβάνει τόσο τις χιονοδρομικές δραστηριότητες όσο και όλες τις άλλες ανέσεις μιας πόλης.

³¹ Gee Chuck Y. *Resort Development and management*, Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988, σελ. 23

A.5 Η εξέλιξη των χιονοδρομικών θέρετρων

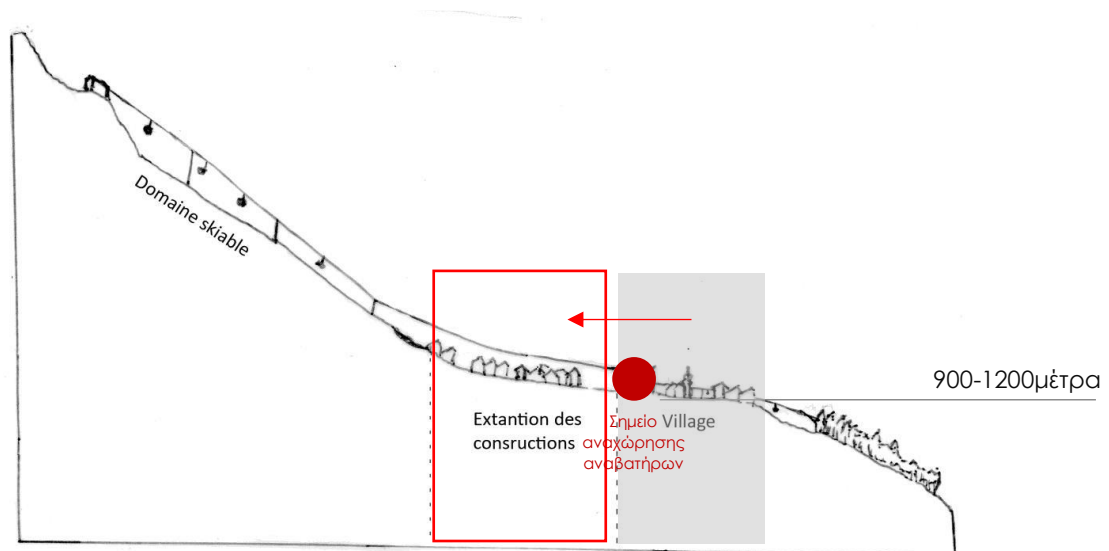
Από την έρευνα του George Cumin γίνεται διάκριση σε τέσσερις διαφορετικές τυπολογίες χιονοδρομικών θέρετρων, με βάση την ιστορική τους εξέλιξη, την θέση τους και την κατασκευή τους.³² Αρχικά, έχουμε τα χιονοδρομικά κέντρα πρώτης γενιάς, όπου το θέρετρο λειτουργεί ως το κεντρικό σημείο για τους χιονοδρόμους, γύρω από ένα εδραιωμένο καλοκαιρινό θέρετρο. Δεύτερη γενιά αποτελούν αυτά που αναπτύχθηκαν σε μη τουριστικές περιοχές και σε ψηλότερο υψόμετρο και αφορούν μόνο δραστηριότητες χιονοδρομίας. Τρίτη γενιά, παρόμοιας λογικής με τα προηγούμενα, είναι τα ολοκληρωμένα χιονοδρομικά θέρετρα, όπου όμως ο σχεδιασμός της περιοχής είναι πιο εξελιγμένος και ενσωματώνει διάφορες δραστηριότητες. Τέλος, μεταγενέστερη προσθήκη αποτελεί η τέταρτη γενιά, η οποία αναφέρεται στα χιονοδρομικά χωριά τελευταίας τεχνολογίας που έχουν αναπτυχθεί με τις πιο σύγχρονες προδιαγραφές σε παρθένες περιοχές ή γύρω από υπάρχων χωριά.³³

A5.1 1η γενιά – Το χωριό ως χιονοδρομικό κέντρο

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ξεκίνησε η ανάπτυξη των χιονοδρομικών θέρετρων. Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο παρατηρείται μία κλίση προς τα χειμερινά αθλήματα, ενώ η δημιουργία των σιδηροδρομικών γραμμών εκείνη την περίοδο, διευκόλυνε την ανάπτυξη των υποδομών αυτών.

Πρόκειται για μία περίοδο διερεύνησης των ορεινών περιοχών, μέσα από τις επικλινείς πλαγιές και τις παρθένες πίστες, από τους λάτρεις της χιονοδρομίας, μέχρι την δεκαετία του 1930-1950, που η εμφάνιση των πρώτων αναβατήρων (λιφτ) στα χιονοδρομικά κέντρα θα αποτελέσουν την βάση για την δημιουργία «σηματοδοτημένων» και οργανωμένων πιστών.

Τα θέρετρα σπα, που υποδέχονται τουρίστες κατά την διάρκεια της θερινής περιόδου θα αποτελέσουν τα πρώτα **χιονοδρομικά κέντρα**, με ιδιωτική πρωτοβουλία και με την συμμετοχή των κατοίκων των εκάστοτε περιοχών, προσθέτοντας χειμερινά αθλήματα στις υποδομές τους.

Εικόνα 38: Διάταξη χιονοδρομικού θέρετρου πρώτης γενιάς σε σχέση με το ορεινό τοπίο

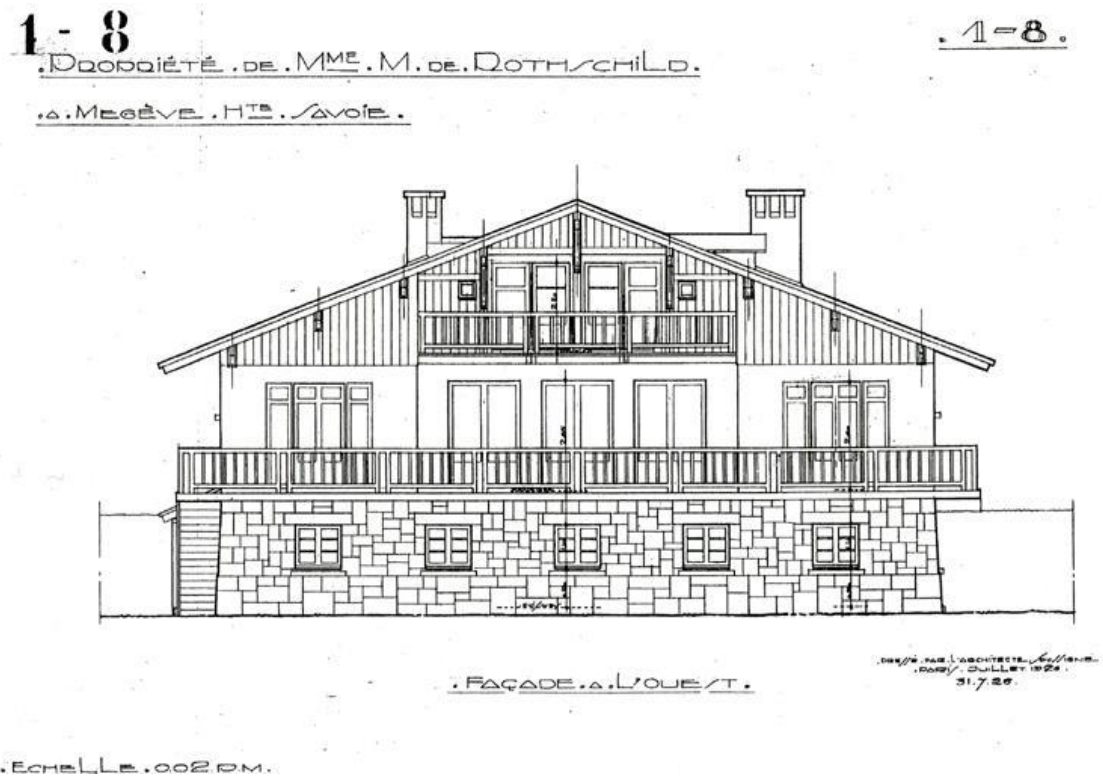
³² Mellet Anais, Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos, Sciences de l'Homme et Société, 2017

³³ Chappis L., Méthodologie de l'étude d'aménagement en montagne, Urbanisme, nollé, 1970, σελ. 38-45

Έτσι, γύρω από τα ήδη οργανωμένα χωριά που βρίσκονται σε υψόμετρο 900-1200 μέτρων, αναπτύσσονται χώροι χιονοδρομίας, ενώ η αναχώρηση των λιφτ τοποθετείται κοντά στο χωριό για να εξυπηρετήσει την ανάβαση των χιονοδρόμων σε υψηλότερες πλαγίες.

Κατά συνέπεια, υπάρχει έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού, καθώς κύρια προτεραιότητα στην δημιουργία τέτοιων υποδομών αποτέλεσε **ο εξοπλισμός των χιονοδρομικών πιστών** και η **εμφάνιση μίας σειράς ξενοδοχειακών μονάδων και καταλυμάτων** γύρω από αυτές τις περιοχές για να καλύψουν τις ανάγκες των τουριστών και να επιτύχουν την μεγιστοποίηση του κέρδους.

Επομένως, σε μία προσπάθεια μεταφοράς του τρόπου ζωής της πόλης και της αστικότητας σε ένα ορεινό και αγροτικό περιβάλλον, ένα νέο αρχιτεκτονικό μοντέλο, **«το σαλέ του σκιέρ»**, εμπνευσμένο από τα παλιά ορεινά καταφύγια των βοσκών, καθιερώνεται από τον Henry Jacques.

Εικόνα 39: Όψη «σαλέ του σκιέρ» του Henry Jacques

Πρόκειται για πέτρινες κατασκευές, με χρήση σκυροδέματος, ξύλινες επενδύσεις και έντονα κεκλιμένες στέγες για την αντοχή μεγάλων χιονοπτώσεων, που εξυπηρετήσαν στις αρχές του αιώνα, την ανάγκη διαμονής στους ορεινούς προορισμούς λειτουργώντας ως χειμερινά καταλύματα. Τα μεγάλα ανοίγματα των προσόψεων επιτρέπουν την είσοδο του ήλιου και της ζέστης, στο εσωτερικό του σαλέ, το οποίο αναπτύσσεται λειτουργικά, με δωμάτια φιλοξενίας στο ισόγειο και κοινόχρηστους χώρους στον πρώτο όροφο.

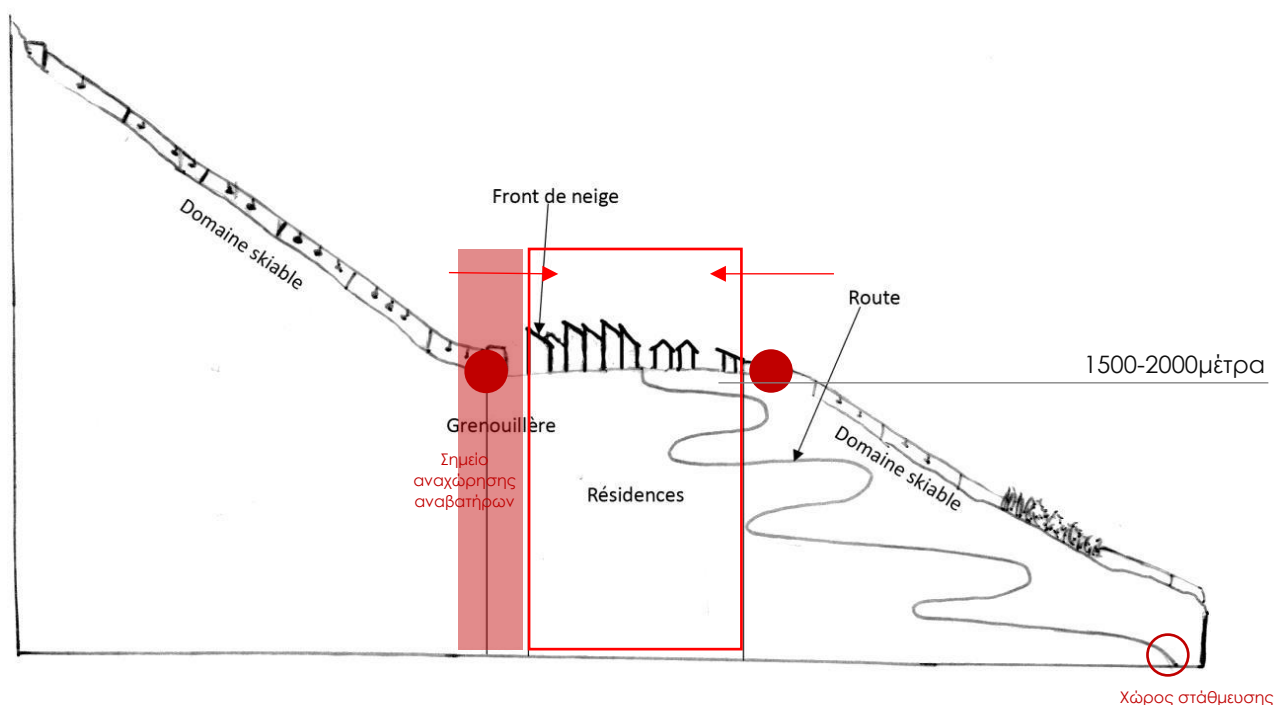
A5.2 2η γενιά – Χιονοδρομικός σταθμός μέσα στο βουνό

Μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, εμφανίζεται η ανάγκη εξισορρόπησης των ανισοτήτων ανάπτυξης μεταξύ πόλης και υπαίθρου, του ελέγχου δηλαδή της αστικοποίησής των πόλεων αλλά και των χιονοδρομικών θέρετρων αντίστοιχα. Σε μία προσπάθεια ανόρθωσης της οικονομίας, στα πλαίσια των αμειβόμενων διακοπών που εμφανίστηκαν την δεκαετία του 1930 από την ανάπτυξη των χειμερινών αθλημάτων και σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας, εμφανίστηκε ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης θερέτρων (δεύτερης γενιάς), αυτό των **χιονοδρομικών σταθμών μέσα στα βουνά**.

Οι σταθμοί αυτοί θα κατασκευαστούν σε μεγαλύτερο υψόμετρο, αυτό των 1500-2000 μέτρων σε παρθένα φυσικά τοπία, ώστε να υπάρχουν μεγαλύτερες ποσότητες χιονιού. Οι νέες κατασκευαστικές πρακτικές, επιτρέπουν την πολεοδομική του βουνού, επηρεασμένη από το κίνημα του μοντερνισμού που επικρατούσε εκείνη την περίοδο. Πρόκειται για μία πρωτοβουλία ιδιωτών που στην συνέχεια παραχωρήθηκε στο δημόσιο και αποτελούν θέρετρα που δημιουργούνται αποκλειστικά για την κάλυψη των αναγκών της χιονοδρομίας και επομένως προσβάσιμα μόνο κατά την χειμερινή περίοδο, σε αντίθεση με τα αυτά της πρώτης γενιάς.

Η δημιουργία δρόμων πρόσβασης, χώρων στάθμευσης, η αγορά οικοπέδων προς εκμετάλλευση, η τυπολογία των κτιριολογικών μονάδων και η εξέλιξη των αναβατήρων, αποτελούν τα πρώτα δείγματα αστικοποίησης των ορεινών περιοχών, όπου εμφανίζονται για πρώτη φορά μορφές πόλεων σε τόσο υψόμετρο.

Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψιν την τοπογραφία του εδάφους, τα χιονοδρομικά θέρετρα αναπτύσσονται εσωτερικά των πλαγιών, ενώ η πρόσβαση σε αυτά γίνεται με μονοπάτια που ξεκινούν από τους χώρους στάθμευσης, που βρίσκονται σε χαμηλότερες στάθμες του βουνού, τα οποία εξυπηρετούν την κυκλοφορία είτε μέσω χιονοδρομίας, είτε πεζοπορίας είτε με την χρήση αμαξιών.

Εικόνα 40: Διάταξη χιονοδρομικού θερέτρου δεύτερης γενιάς σε σχέση με το ορεινό τοπίο

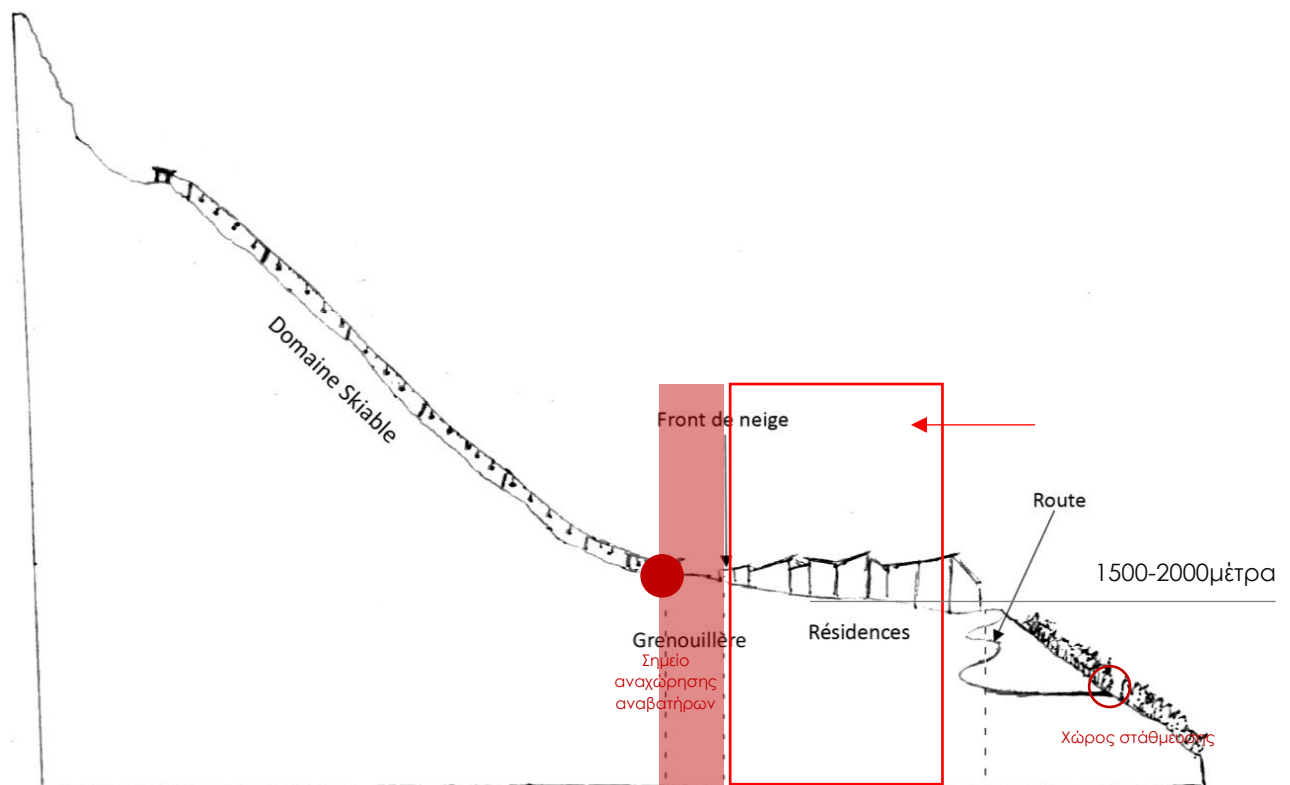
A5.3 3η γενιά – Ενσωματωμένος Χιονοδρομικός σταθμός

Στις αρχές του 1960, δημιουργείται μία νέα τυπολογία στην ανάπτυξη των ορεινών εγκαταστάσεων, αυτή του **ολοκληρωμένου θέρετρου**. Σε μία προσπάθεια καταπολέμησης του μαζικού τουρισμού και δημιουργίας ενός βιώσιμου χιονοδρομικού με κέντρο το περιβάλλον, ο πολεοδομικός σχεδιασμός εντάσσεται στην ανάπτυξη των ορεινών αυτών περιοχών.

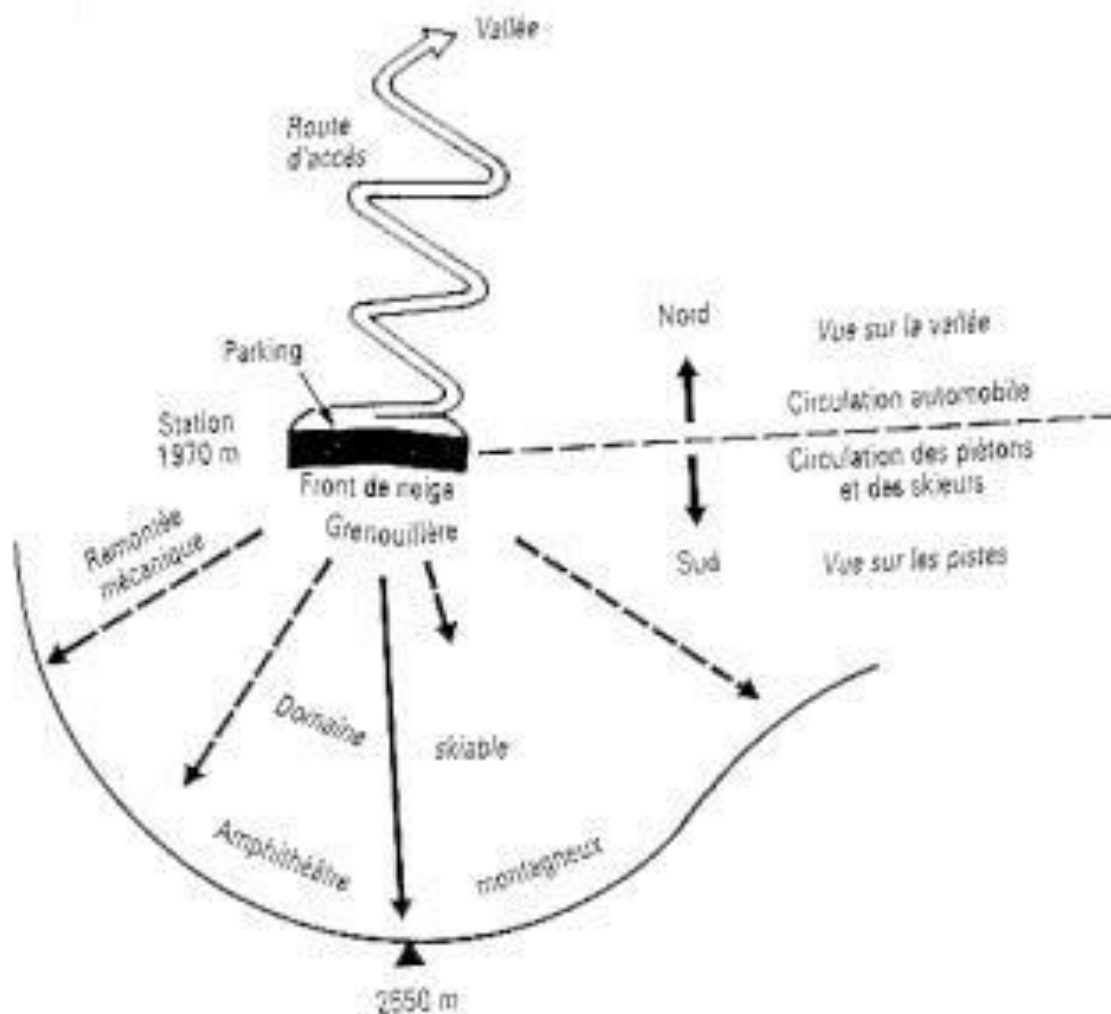
Το χιονοδρομικό θέρετρο αυτής της γενιάς αποτελεί μία «προέκταση» της πόλης. Θα κατασκευαστεί ως αυτόνομη πόλη, μακριά από τις υποδομές των υφιστάμενων χωριών, εντός της οποίας ο σκιέρ μπορεί να βρει όλες τις υπηρεσίες που χρειάζεται, δημιουργώντας έτσι πόλεις αποκλειστικά αφιερωμένες στην χιονοδρομία. Για τον λόγο αυτό, οι ροές αυτοκίνητων και πεζών διαχωρίζονται, ενώ ταυτόχρονα, μειώνεται η έκταση των εγκαταστάσεων ώστε να επιτρέπεται η αποκλειστική κυκλοφορία των πεζών.

Σε αντιστοιχία με τα θέρετρα της δεύτερης γενιάς, οργανωμένοι χώροι στάθμευσης εντοπίζονται στους πρόποδες, ενώ η ανάπτυξη τους πραγματοποιείται γύρω από το σημείο αναχώρησης των αναβατήρων.

Ταυτόχρονα, για την εξυπηρέτηση των απαιτούμενων λειτουργικών αναγκών, γίνεται μία κάθετη αστικοποίηση, με σχεδιασμό από μία ομάδα αρχιτεκτόνων, γεγονός που επιτρέπει την ομοιογένεια του θέρετρου. Οι μεγάλοι όγκοι των κτιρίων, από σκυρόδεμα, ξύλο και γυαλί, ευθυγραμμίζονται σε ένα ενιαίο μέτωπο που επιτρέπει την απευθείας είσοδο των χιονοδρόμων στις κτιριολογικές μονάδες και καθιστά το τοπίο ως ένα σκηνικό σύμφωνα με τον Hervé Gumuchian.

Εικόνα 41: Διάταξη χιονοδρομικού θέρετρου τρίτης γενιάς σε σχέση με το ορεινό τοπίο

Εικόνα 42: Διάγραμμα εσωτερικής διάρθρωσης του χιονοδρομικού θερέτρου τρίτης γενιάς

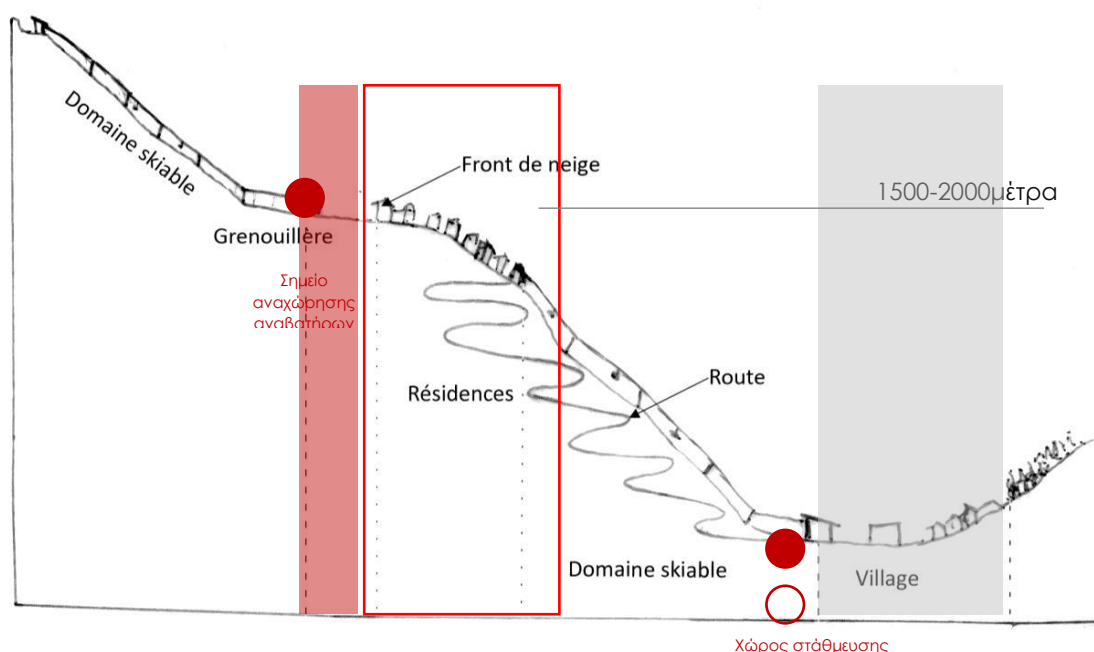
Αυτό το μοντέλο θα αναπτυχθεί μέχρι τη δήλωση του Προέδρου της Δημοκρατίας, V. Giscard d'Estaing, το 1977: «Ο κάτοικος της πόλης έρχεται στα βουνά για να συχνάζει τοπία που διαμορφώνονται από χιλιετίες αγροτικής επιμονής και **διαφορετικούς τρόπους ζωής από την πόλη**». Ανακοινώνεται έτσι ένα νέο μοντέλο ορεινής ανάπτυξης, **πιο κοντά στην αρχιτεκτονική και τη διατήρηση του περιβάλλοντος.**»³⁴

³⁴ Mellet Anais, Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos, Sciences de l'Homme et Société, 2017

A5.4 4η γενιά – Το Χιονοδρομικό Χωριό

Κατά την δεκαετία του 1970, παρατηρείται μία σταδιακή ανάπτυξη των ορεινών περιοχών, με βάση την προστασία του περιβάλλοντος, που εμφανίζεται σαν έναν «περιορισμό των παραπλωμάτων της ανάπτυξης»³⁵. Το μοντέλου του θερέτρου που απευθύνεται αποκλειστικά στην χιονοδρομία δεν ανταποκρίνεται στις συνθήκες της εποχής, καθώς οι τουρίστες αναζητάνε την ενασχόληση τους με ένα σύνολο δραστηριοτήτων. Οι δημόσιες αρχές σε έναν απολογισμό των επιπτώσεων του ανθρώπινου παράγοντα στην ανάπτυξη των βουνών, λόγω της επέκτασης των θερέτρων και του μαζικού τουρισμού, επανεξετάζουν τα αναπτυξιακά έργα τέτοιων υποδομών, καταλήγοντας σε μία αλλαγή στην τυπολογία των εγκαταστάσεων, η λειτουργία των οποίων επεκτείνεται καθ' όλη την διάρκεια του έτους.

Έτσι, τη τέταρτη γενιά των χιονοδρομικών θερέτρων αποτελούν **τα χιονοδρομικά χωριά-θέρετρα**, ή αλλιώς ένα «νέο-περιφερειακό στυλ»³⁶. Πρόκειται για ένα μοντέλο πιο κοντά στην αρχιτεκτονική και την τυπολογία, που θυμίζει το μοντέλου του χωριού, υπό έναν τεχνητό τρόπο καθώς αναπτύσσονται σε ήδη αστικοποιημένες τοποθεσίες.

Εικόνα 43: Διάταξη χιονοδρομικού θερέτρου τέταρτης γενιάς σε σχέση με το ορεινό τοπίο

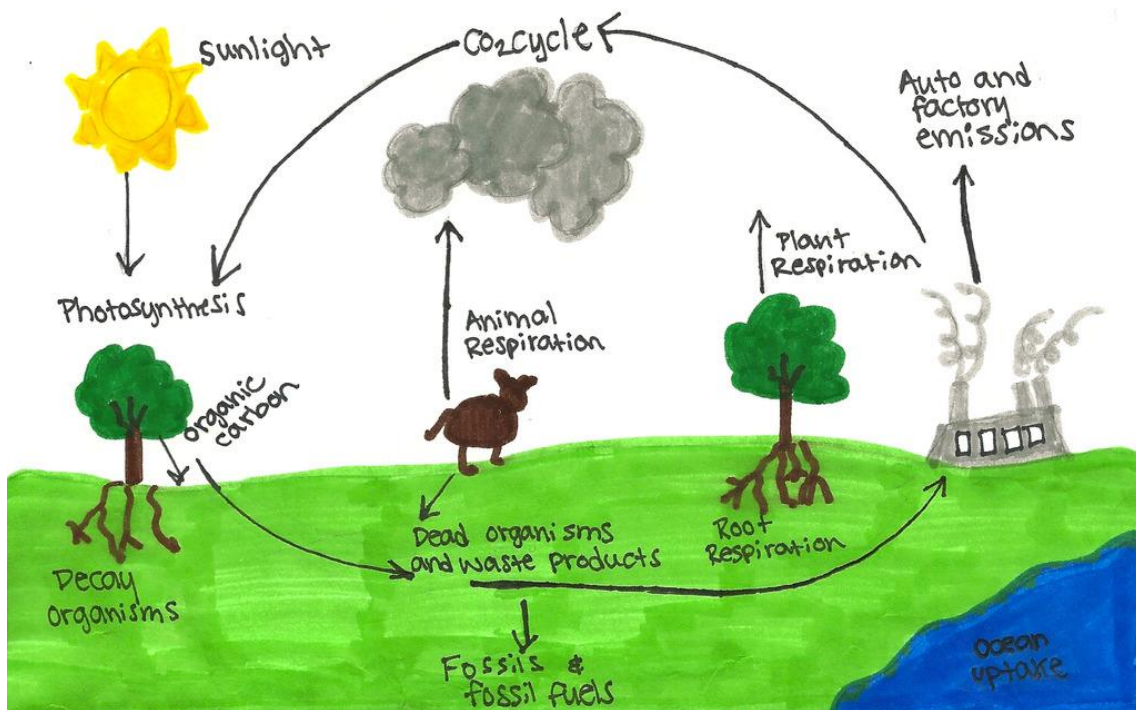
Πιο συγκεκριμένα, οι έντονες αλλαγές στο τοπίο, οδήγησαν στον περιορισμό των κατασκευών σε ψηλά υψόμετρα. Έτσι, η ανάπτυξη των ορεινών θέρετρων είτε συνεχίζεται αλλά σε μικρότερη διάσταση, είτε πραγματοποιείται σε συνέχεια των υπάρχουσών οικιστικών περιοχών, είτε αποτελεί αντικείμενο προμελέτης από τους αρμόδιους τοπικούς φορείς. Οι προσόψεις σε συνέχεια των υφιστάμενων θερέτρων, αποτελούνται από σκυρόδεμα, πέτρα και ξύλινες επενδύσεις, δημιουργώντας μία τυποποίηση των μονάδων. Παρ' όλα αυτά, οι τυπολογίες που αναπτύσσονται δεν λαμβάνουν υπόψη το γύρω τοπίο και περιβάλλον, σύμφωνα με τον Franck Delorme, όπου θεωρεί την σχέση των θερέτρων και των βουνών αδύναμη: «Εμφανισιακά, οι αρχιτεκτονικές αρχές φαίνεται να επιστρέφουν σε αυτό που έκανε την ουσία του παραθεριστικού θερέτρου στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ου αιώνα, με τη διαφορά ότι το θέρετρο μοιάζει τώρα περισσότερο με ένα σκηνικό στο οποίο το πλήθος οι τουρίστες εξελίσσονται»³⁷.

³⁶ Mellet Anais, Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos, Sciences de l'Homme et Société, 2017

A.6 Έλλειψη βιοκλιματικού σχεδιασμού και κλιματική αλλαγή

Η κλιματική αλλαγή αναφέρεται σε μεγάλες μεταβολές στις θερμοκρασίες και σημαντικές αλλαγές στα καιρικά φαινόμενα με μακροπρόθεσμη διάρκεια. Αυτές οι αλλαγές μπορεί να οφείλονται σε φυσικούς παράγοντες, όπως οι αλλαγές στην ηλιακή δραστηριότητα, ωστόσο, από το 1800 και μετά, οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν γίνει ο κύριος παράγοντας αυτού του φαινομένου.

Η καύση των ορυκτών καυσίμων, όπως άνθρακα και πετρελαίου, για παράδειγμα, για την παραγωγή ενέργειας, προκαλεί την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, τα οποία λειτουργούν σαν ένα φίλτρο που περιβάλλει τη Γη, παγιδεύοντας τη θερμότητα του ηλίου και αυξάνοντας τη θερμοκρασία.³⁸

Εικόνα 44: Σκίτσο αλληλένδετης σχέσης κλιματικής αλλαγής και ρυπογόνων δραστηριοτήτων

Τα τελευταία χρόνια, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Ευρώπη παρατηρούμε ακραία καιρικά φαινόμενα που έχουν προκαλέσει μεγάλες καταστροφές και μία πληθώρα στοιχείων και μελετών δείχνουν ότι η κλιματική αλλαγή και τα περιβαλλοντικά προβλήματα αυξάνονται μέρα με την μέρα. Έτσι, ένας ακόμη τομέας που επηρεάζουν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες, φαίνεται να αποτελούν τα χιονοδρομικά θέρετρα και η βιωσιμότητά τους.

Η εμφάνιση μαζικού τουρισμού στις ορεινές περιοχές τον 20ο αιώνα, οδήγησε σταδιακά στην πύκνωση και την αστικοποίηση των βουνών, γεγονός που συντέλεσε αρνητικά στο περιβάλλον, λόγω της αλλοίωσης που υπέστη το φυσικό τοπίο. Οι δρόμοι πρόσβασης στα χιονοδρομικά θέρετρα, καθώς και οι ίδιες οι εγκαταστάσεις τους που απαιτήθηκαν για την

³⁸ <https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change>

κάλυψη των αναγκών, εμποδίζουν την φυσική ροή των υδάτων και την ανάπτυξη της απαραίτητης χλωρίδας και πανίδας.

Ακόμη, η αύξηση της θερμοκρασίας συνδέεται άμεσα με την μείωση των χιονοπτώσεων και κατ' επέκταση την μείωση της περιόδου λειτουργίας των χιονοδρομικών κέντρων και της κερδοφορίας τους.

Σύμφωνα με μελέτη του Journal of Climate το 2016 όπου βασίζεται σε δεδομένα από το Βορειοαμερικανικό Περιφερειακό Πρόγραμμα Αξιολόγησης Κλιματικής Αλλαγής, μέχρι τα μέσα του αιώνα, οι ΗΠΑ θα έχουν έως 90 λιγότερες ημέρες με θερμοκρασία κάτω του μηδενός ετησίως. Ακόμη, οι περισσότερες περιοχές με σκι στις ΗΠΑ προβλέπεται να έχουν τουλάχιστον 50% μικρότερη σεζόν έως το 2050, σύμφωνα με μελέτη του 2017 από την Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Global Environmental Change.³⁹

Έτσι, για την εύρυθμη λειτουργία τους, τα περισσότερα χιονοδρομικά κέντρα παγκοσμίως χρησιμοποιούν τεχνητά μέσα παραγωγής χιονιού, τα λεγόμενα «όπλα χιονιού», αποστέλλοντας «χιονόγατες» που καθοδηγούνται με GPS στις πίστες για να διανείμουν το χιόνι, οι επιπτώσεις των οποίων είναι μεγάλες για το περιβάλλον και το οικοσύστημα.

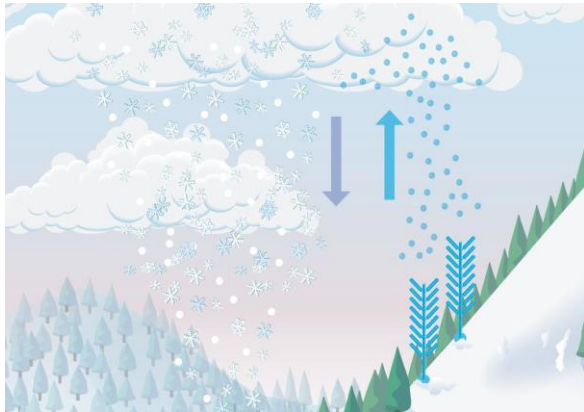
Εικόνα 45: Τεχνητό μέσο παραγωγής χιονιού (όπλα χιονιού)

Η κλιματική αλλαγή καθιστά απαραίτητο στις χιονοδρομικές περιοχές την μείωση της αποτύπωσης τους σε άνθρακα, με τη μετάβαση σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, με χαρακτηριστικά παραδείγματα να αποτελούν προσπάθειες στην περιοχή των Η.Π.Α., που αναπτύσσουν διάφορα τέτοια μοντέλα.

³⁹ Benoit Morenne and Kevin Hand, *How Skiing Can Survive Climate Change*, THE WALL STREET JOURNAL, 2021

Σύμφωνα με τον Neil Brackin, Διευθύνων Σύμβουλος της Advanced Radar, μέσω ενός συστήματος τροποποίησης των νεφώσεων, με την χρήση γεννητριών για τον ψεκασμό ιωδιούχου αργύρου σε παγωμένα σύννεφα, μετατρέπονται οι σταγόνες νερού σε χιόνι και η χιονόπτωση αυξάνεται έως και 15%.

Επιπλέον, η Neuschnee GmbH, μια αυστριακή startup, προωθεί την ανάπτυξη ενός θαλάμου σε σχήμα μπαλονιού που αναδημιουργεί τεχνητά ένα σύννεφο που δημιουργεί χιόνι, ενώ η ιταλική Nevexn ανέπτυξε το Snow4Ever Thermal, έναν ψύκτη μεγέθους κοντέινερ που παγώνει το νερό για την παραγωγή έως και 1.700 κυβικά πόδια χιονιού την ημέρα.⁴⁰

Εικόνα 46: Σύστημα ψεκασμού ιωδιούχου αργύρου σε παγωμένα σύννεφα

Εικόνα 47: Σύστημα δημιουργίας τεχνητού σύννεφου για την παραγωγή χιονιού

Εικόνα 48: Σύστημα ψύξης νερού

Επομένως, ποικίλες είναι οι προσπάθειες που γίνονται για την ανάπτυξη πιο βιώσιμων μορφών παραγωγής τεχνητού χιονιού για την κάλυψη των αναγκών που δημιουργούνται λόγω της αύξησής της θερμοκρασίας.

Σε μία προσπάθεια αποσαφήνισης της εικόνας των χιονοδρομικών θερέτρων μακροπρόθεσμα, σε 100 χρόνια από τώρα, με σκοπό την αντιμετώπιση της μείωσης των χιονοπτώσεων λόγω της κλιματικής αλλαγής, παρουσιάζονται οι εγκαταστάσεις που φαίνεται να λειτουργούν το 2123, με την βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης.⁴¹

Οι πιθανές υποδομές θα χρησιμοποιούν αμιγώς ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μία προσπάθεια που ήδη έχει αρχίσει να εφαρμόζεται με την χρήση ηλιακής, αιολικής και υδροηλεκτρικής ενέργειας. Ακόμη, για την συνεχή λειτουργία των εγκαταστάσεων ανεξάρτητα

⁴⁰ Benoit Morenne and Kevin Hand, *How Skiing Can Survive Climate Change*, THE WALL STREET JOURNAL, 2021

⁴¹ https://arahova-pansion.gr/ski-sto-mellon-chionodromika-se-100-xronia/?fbclid=IwAR03GdK-xzCn9f1xwOSUwBiLFDSbzX8-k9JNjC6aSkCg_RuD6-Z-X2WO054

από τις καιρικές συνθήκες, πιθανόν να προβλέπονται εγκαταστάσεις προστασίας από τους εξωτερικούς παράγοντες, καθώς και εμπειρίες εικονικής πραγματικότητας, που θα επιτρέπουν στους χιονοδρόμους να βιώσουν μη πραγματικές συνθήκες και πίστες.

Η τεχνολογία παραγωγής χιονιού τα τελευταία χρόνια, έχει αρχίσει να εξελίσσεται, όπως είδαμε παραπάνω, ώστε να μειώνεται το περιβαλλοντικό αντίκτυπο τους. Ωστόσο, μερικές πρακτικές που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν για την μελλοντική «βιώσιμη» παραγωγή χιονιού, αποτελούν η ανάπτυξη κανονιών χιονιού που θα απαιτούν λιγότερη ενέργεια και νερό, καθιστώντας την τεχνητή χιονόπτωση μία μορφή πιο βιώσιμη και οικονομική. Η αυτοματοποίηση στην παραγωγή του χιονιού και σε σχέση με συστήματα πρόβλεψής του καιρού και την ποσότητα που θα απαιτείται, αποτελούν επίσης αποτελεσματικές πρακτικές, για την χρήση μόνο των αναγκαίων ποσοστών.

Επομένως, παρά το γεγονός ότι η παραγωγή χιονιού μπορεί να πλησιάσει μία πιο βιώσιμη μορφή, δεν αρκεί για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της υπερθέρμανσης από την κλιματική αλλαγή.

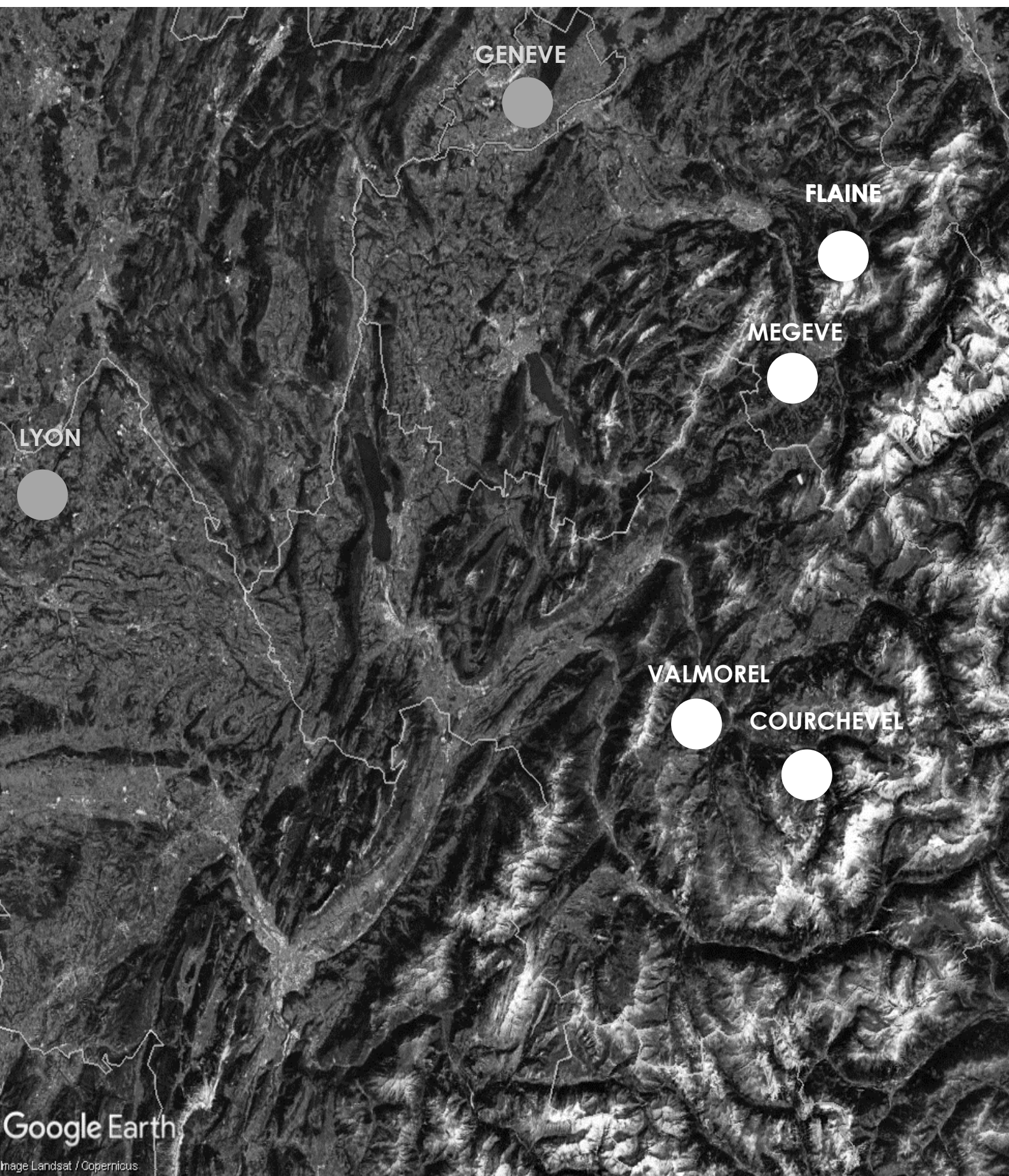

Εικόνα 49: Χιονοδρομικό θέρετρο το 2123-Βιώσιμα συστήματα παραγωγής χιονιού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β | CASE STUDIES

Μελετώντας ένα πλήθος χιονοδρομικών θερέτρων, στις αλπικές περιοχές, όπως της Αυστρίας, της Γαλλίας, της Ελβετίας και της Ιταλίας, παρατηρήσαμε ένα σύνολο τροποποιήσεων κατά την διάρκεια του χρόνου, σε σχέση με την τυπολογία και τον σχεδιασμό τους. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ξεκινάει μία περίοδος συνεχούς διερεύνησης της δομής και της μορφολογίας των θερέτρων δημιουργώντας τις τέσσερις γενιές που εντοπίσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο έρευνας, με την τελευταία να εφαρμόζει τις έννοιες της βιωσιμότητας, ακολουθώντας μία προσέγγιση που ενσωματώνει τις ιδέες όλων των προηγούμενων ετών.

Σε μία προσπάθεια μελέτης της εξέλιξης των υποδομών μέσα από συγκρίσιμα μεγέθη, επιλέγουμε να επικεντρωθούμε στο πολιτιστικό προϊόν μίας μόνο χώρας με ιδιαίτερη παράδοση στον χώρο της χιονοδρομίας, αυτή της Γαλλίας. Έτσι, αναλύουμε σε βάθος τέσσερα παραδείγματα, αυτό του Megève, του Courchevel, του Flaine και του Valmorel, τα οποία επιχειρούν χρονολογικά και μορφολογικά να γειτνιάσουν και να προσεγγίσουν τις γενιές που αναπτύσσονται, σε μία απόπειρα κατανόησης των χαρακτηριστικών τους. Μέσα από αυτήν την έρευνα επιχειρούμε να εξακριβώσουμε αν τα σχεδιαστικά μοντέλα που ακολουθούν αυτά τα παραδείγματα αντιστοιχούν στις γενιές αυτές και κατά πόσο εξακολουθούν να συνεχίζουν να ανταποκρίνονται στο σήμερα.

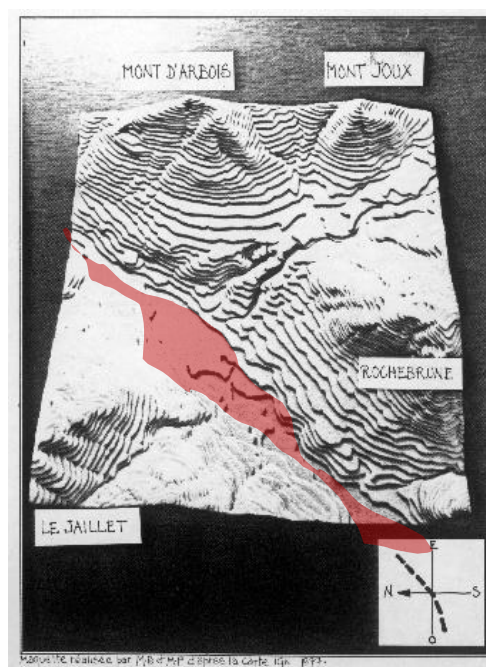

B.1 Megève

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ: Βρίσκεται στις γαλλικές Άλπεις, ανάμεσα στις ορεινές περιοχές Aravis και Mont-Blanc, το Megève εκτείνεται σε **4.411 εκτάρια** στην άνω κοιλάδα Adly, και στις δύο όχθες των ποταμών Glarèf και Planay, σε υψόμετρο που αυξάνεται από **τα 1.027 στα 2.485 μέτρα**. Το κέντρο του χωριού περιβάλλεται από 17 οικισμούς και βουνά μεσαίου υψομέτρου, μεταξύ των οποίων και το Mont d'Ar bois (1.872 μέτρα), το Rochebrune (1.754 μέτρα) και η οροσειρά Montjoly (2.525 μέτρα).⁴² **Η σύνδεση του χωριού με δύο από τους κοντινότερους πόλους έλξης, πραγματοποιείται μέσω της περιοχής της Lyon με απόσταση 192 χλμ., είτε με αυτή της Γενεύης που απέχει 107χλμ.**

Εικόνα 51: Έκταση περιοχής Megève

Εικόνα 50: Υψομετρική τοποθέτηση του Megève

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Το Megève, από το κελτικό όνομα «Magevena», προέρχεται από την λέξη media που στα λατινικά σημαίνει «στη μέση των νερών». Αυτή η έκφραση αναφέρεται είτε στη θέση της πόλης σε μια γραμμή λεκάνης απορροής, είτε στη θέση του πιθανού πυρήνα της σημερινής κύριας πόλης, μεταξύ των ρεμάτων Glarèf και Planay.⁴³

⁴² https://issuu.com/engadinstmoritz/docs/engazin_magazin_winter23_en_lowres

⁴³ https://issuu.com/engadinstmoritz/docs/engazin_magazin_winter23_en_lowres

ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1202 Τα πρώτα γραπτά έγγραφα για την πόλη χρονολογούνται από τις αρχές του 13ου αιώνα: στην χάρτα της 18ης Σεπτεμβρίου 1202⁴⁴.

1732 Μετά την απόφαση του Victor Amédée II για γενική κτηματογράφηση της Σαβοΐας, παρουσιάζεται η **πρώτη μορφή χάρτη για την περιοχή**, συμπεριλαμβανομένου, κάθε μορφής δόμησης, όπως σπίτια αχυρώνες και κάθε μορφής οικοπέδου. Η περιοχή του Megève αποτελούσε μία από τις μεγαλύτερες της περιοχής. Πρόκειται για ένα «επίπεδο» έγγραφο, που δεν δείχνει τα ανάγλυφα, πάρα μόνο σημεία αναφοράς, όπως οι διαδρομές των υδατορευμάτων και των μονοπατιών και συνοδεύεται από τον αντίστοιχο πίνακα αναφοράς τοποθεσιών.

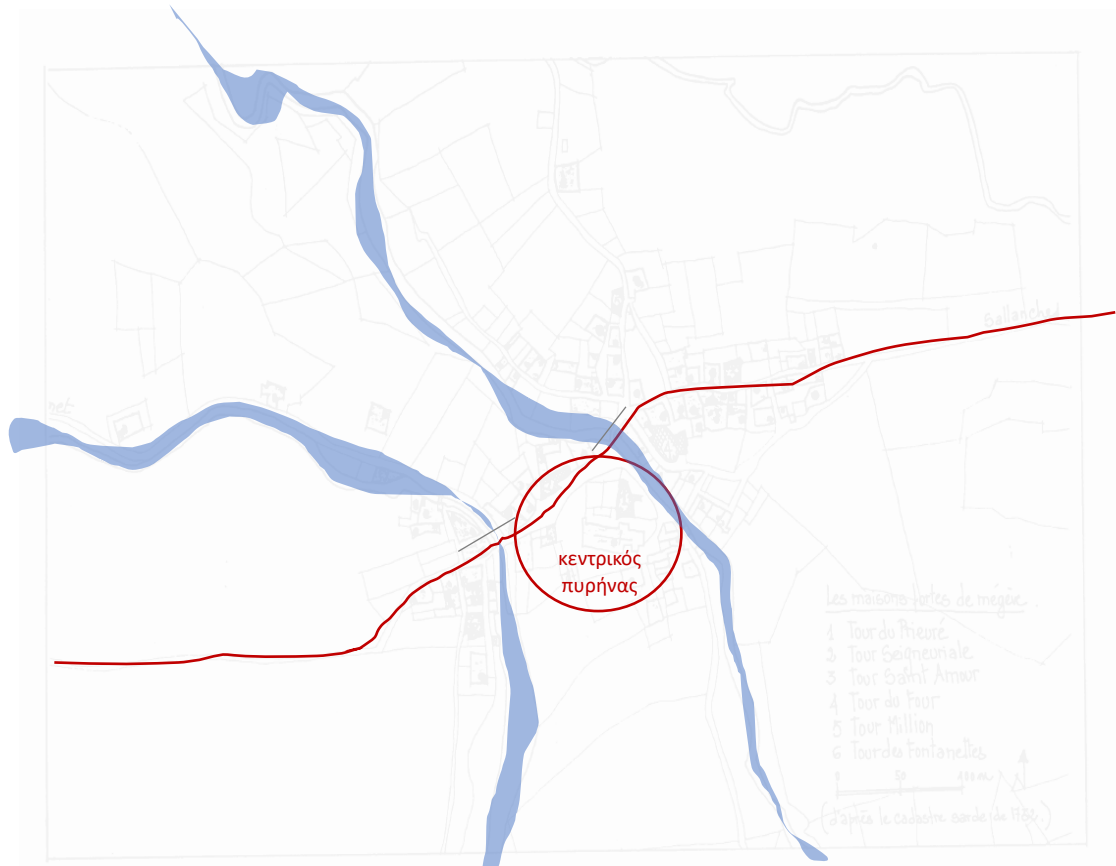

Εικόνα 53: 1732 πρώτος χάρτης περιοχής

Εικόνα 52: Δομημένο αρχικού χωριού Megève

⁴⁴ Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., Les Alpes : Architectures, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

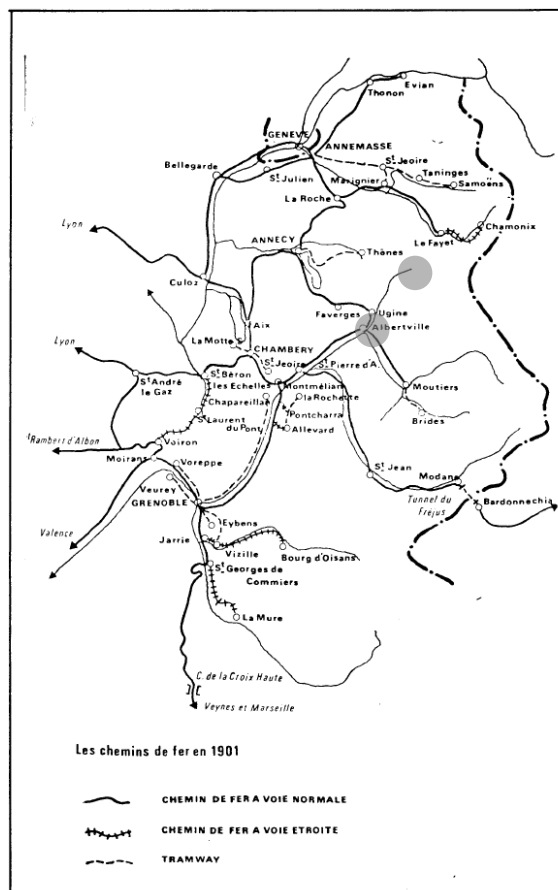
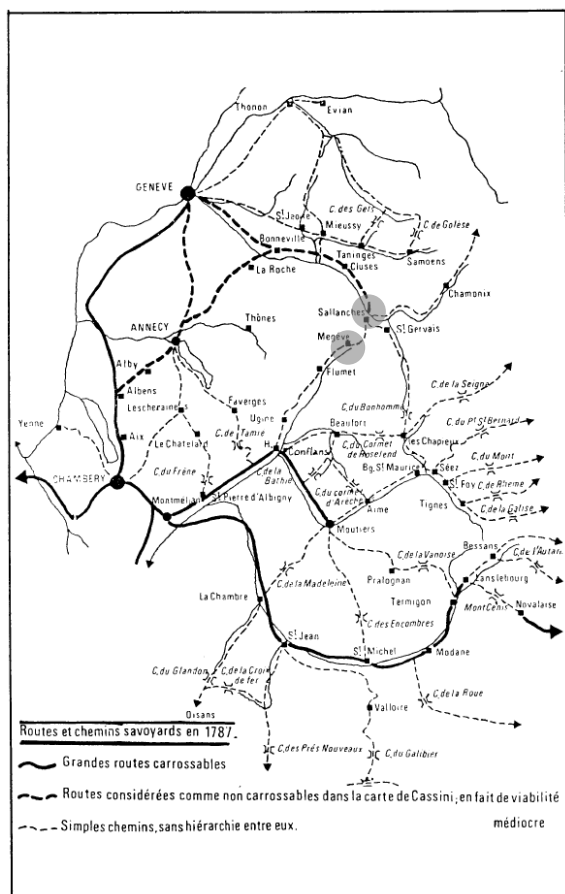
Εικόνα 54: Σχεδιάγραμμα ανάπτυξης Megève

Εικόνα 55: 1732 Masterplan πόλης Megève (κόκκινο χρώμα: κέντρο περιοχής)

Η πόλη του Megève, οργανώνεται γύρω από έναν κεντρικό πυρήνα, μεταξύ των δύο χειμάρρων κατά μήκος ενός άξονα βορειοανατολικού/νοτιοδυτικού άξονα που ορίζεται από το δύο γέφυρες, ενώ οι οικισμοί σχηματίζονται από διάσπαρτα σπιτία βόρεια και νότια.

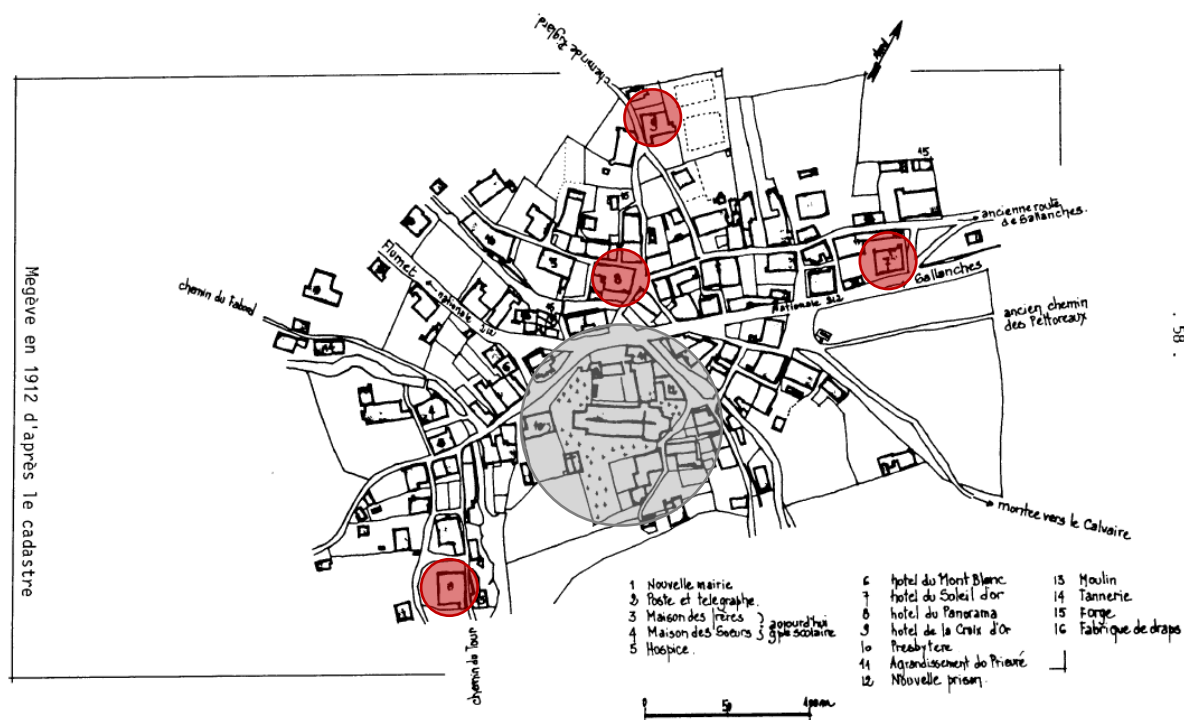
1881-1892 Στα πλαίσια των σχεδίων αναδιοργάνωσης του οδικού δικτύου, πραγματοποιείται ολοκλήρωση του σχεδίου του δρόμου μεταξύ Megève και Sallanches, καθώς και με Albertville.

Εικόνα 56: Διαγράμματα επέκτασης οδικού δικτύου

1903 Η Megève αναφέρεται στον Οδηγό Bottin ως **καλοκαιρινό θέρετρο υγείας**.

1912 Η περιοχή αναπτύσσει τέσσερα ξενοδοχεία: το Hotel du Soleil d'Or, το Hotel de la Croix d'Qr, το Hotel du Panorama και το Hotel du Mont.

Εικόνα 57: 1912 masterplan περιοχής Megève (κόκκινο χρώμα: υφιστάμενα ξενοδοχεία)

Ο χάρτης του κτηματολογίου του 1912 παρουσιάζει μία πόλη παρόμοια ανεπτυγμένη με το χωριό του 1732. Παρατηρείται πύκνωση των οικοπέδων, μέσω της επέκτασης των κτιριακών μονάδων.

1911-1913 Οι πρώτες χειμερινές διακοπές στην περιοχή, μετά από παρότρυνση της δημοσιογράφου Mathilde Maige le Fournier.

1913 Η Mathilde Maige le Fournier, δημοσιεύει στο περιοδικό "La Montagne" άρθρο με τίτλο: «Megève or the glorification of skiing»⁴⁵

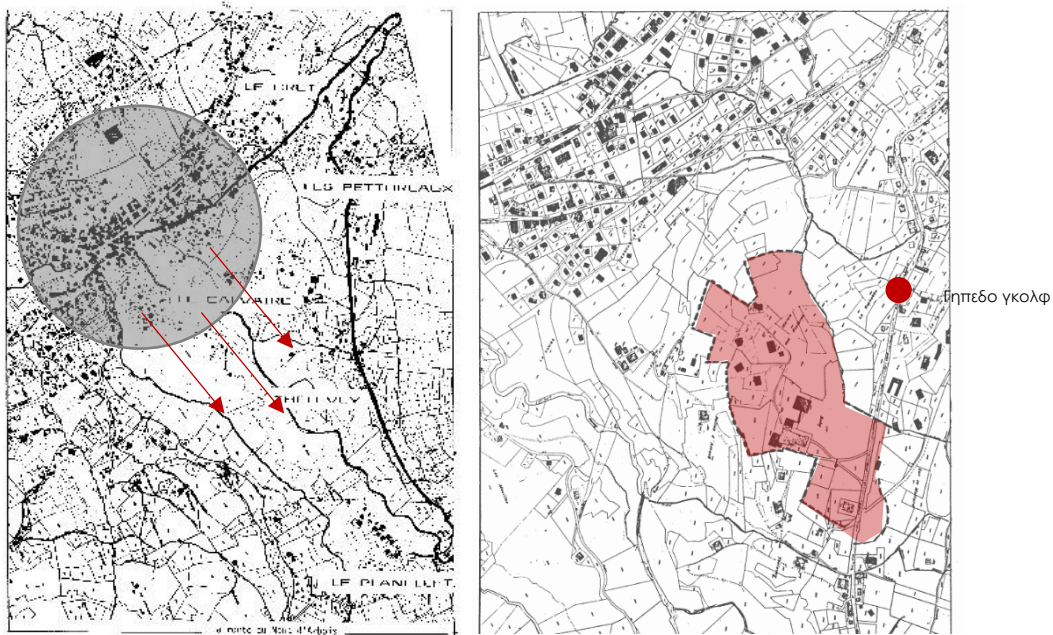
«Το Megève δεν είναι ακόμα ένα θέρετρο χειμερινών σπορ, αλλά ένα μέρος που σχεδόν αγνοείται ως χειμερινή διαμονή και που κρύβει μέσα του αυτό που λείπει πολλούς σταθμούς και που ζηλεύουν να έχουν. Ουσιαστικά κενά που αυτό ικανοποιεί με πλασματικές απολαύσεις. Αυτά είναι παιχνίδια χιονιού, αλλά δεν είναι σε καμία περίπτωση το βουνό, ό,τι κι αν σκεφτούν όσοι διασκεδάζουν εκεί. Η Megève είναι απλή και φυσική γιατί πλήρης από μόνη της».

⁴⁵ <https://www.zvab.com/MONTAGNE-ANNEE-N%C2%B011-Meg%C3%A8ve-glorification-ski/21578272177/bd>

1916 Η βαρόνη Noémie de Rothschild επιλέγει το Megève για να δημιουργήσει ένα γαλλικό θέρετρο, αντίστοιχο του Saint-Moritz, ιδρύοντας την «Société Française des Hôtels de Montagne». ⁴⁶

Το πρόγραμμα κατασκευής αποτελούσαν τέσσερα ξενοδοχεία, με υποδομές για 1500 δωμάτια συνολικά. Ένα σύνολο εκτάσεων 24 εκταρίων στους πρόποδες του Mont d'Arbois εξαγοράστηκε για την υλοποίηση αυτής της ιδέας.

1921 Ολοκλήρωση κατασκευής του πρώτου τμήματος του ξενοδοχείου, Mont d'Arbois, βάση σχεδίου του αρχιτέκτονα Marcel Auburtin και του δρόμου προς αυτό.

Εικόνα 58: Επέκταση περιοχής Megève

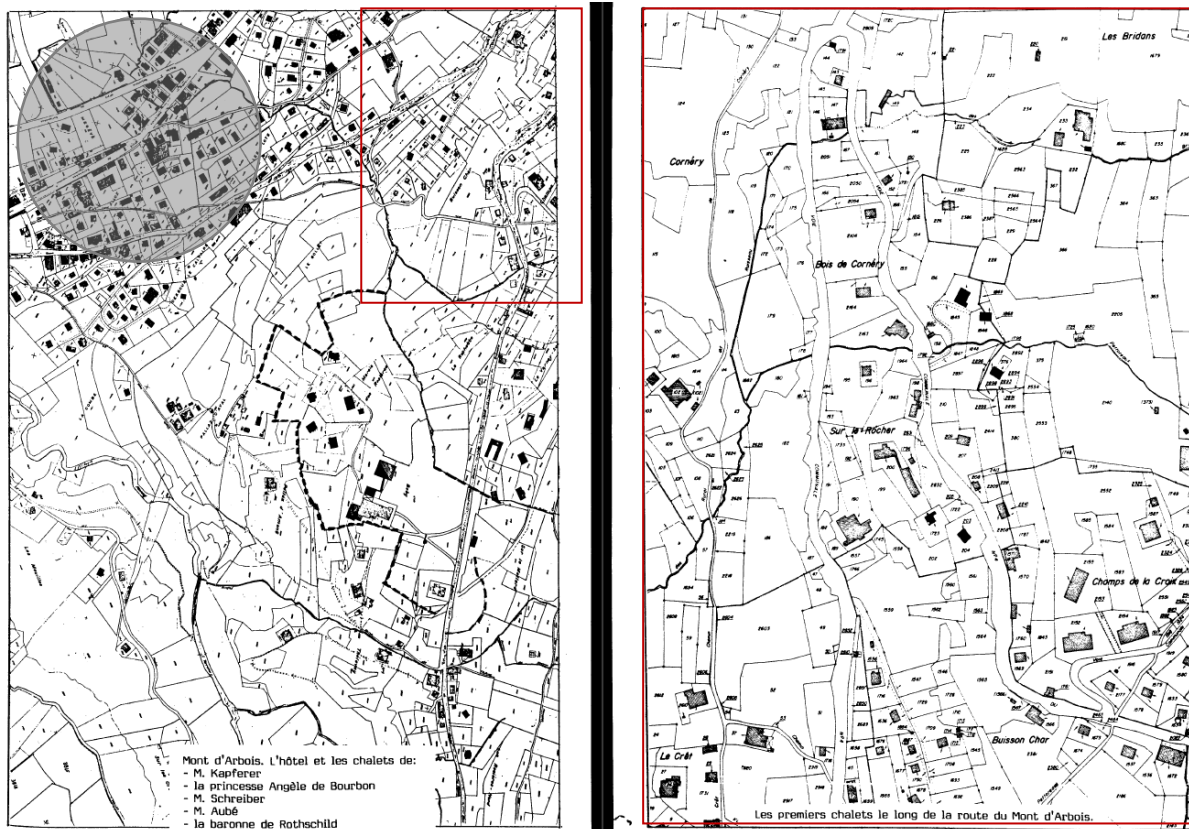
1923 Λειτουργία δραστηριοτήτων (όπως γηπέδου τένις και γκολφ) για τους καλοκαιρινούς μήνες.

1924 Εμφάνιση πρώτων ιδιωτικών σαλέ κατά μήκος της διαδρομής προς το Mont d'Arbois.

1925-1926 Δημιουργία νέων ξενοδοχείων από τους κατοίκους του Megève ή από ξενοδόχους της Sallanches και μετατροπή παλιών κατοικιών σε καταλύματα.

Πρόκειται για μία περίοδο μεταμόρφωσης του Megève εκείνα τα χρόνια, από τοπική βιομηχανία σε μία ακμάζουσα τουριστική δραστηριότητα.

⁴⁶ Stations de sports d'hiver, La Région Auvergne-Rhône-Alpes, Retrieved October 1, 2016

Εικόνα 59: Επεκτάσεις περιοχής Megève

1927 Κατασκευή του πρώτου σαλέ που σχεδιάστηκε από τον αρχιτέκτονα Henry Jacques Le Mème

«φτιάξε μου ένα σαλέ που να θυμίζει τις φάρμες της χώρας...» N. de Rothschild.

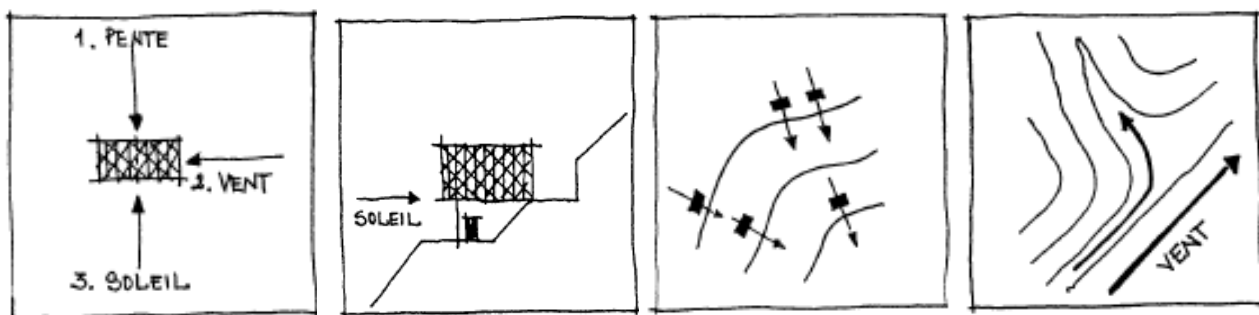
Ως κάτοικος της περιοχής του Megève, ο Henry Jacques, σε μία προσπάθεια μεταφοράς του τρόπου ζωής της πόλης και της αστικότητας σε ένα ορεινό και αγροτικό περιβάλλον, δημιουργεί ένα νέο αρχιτεκτονικό μοντέλο, **«το σαλέ του σκιέρ»**, εμπνευσμένο από τα παλιά ορεινά καταφύγια των βοσκών.⁴⁷

Ενσωματωμένα αρμονικά στο φυσικό περιβάλλον τους, τα σαλέ με σκοπό τη διατήρησή της τοπογραφίας και κατ' επέκταση την αξιοποίηση του ανάγλυφου, αναπτύσσονται επάνω στις πλαγιές.

⁴⁷ Henry Jacques, *Le meme: Architecte à Megève*, Mardaga Editions, 1995

Η πρόσβαση στο εσωτερικό του σαλέ πραγματοποιείται από δύο εισόδους, μία κύρια στην πλευρά του δρόμου, προσβάσιμη από αυτοκίνητο και μία στην νότια πλευρά σε ψηλότερο επίπεδο λόγω της κλίσης. Έτσι, μία βάση, ελαφρώς θαμμένη στο έδαφος έχει δημιουργηθεί για να εξυπηρετεί τις ανάγκες του σαλέ με τις μέγιστες λειτουργικές χρήσεις.

Σκοπός του σχεδιασμού είναι η πλήρης εκμετάλλευση του ηλιακού φωτός, καθώς και η εξυπηρέτηση των χιονοδρομικών αναγκών και συνθήκων της περιοχής.

Εικόνα 60: Σκίτσα διερεύνησης της τοποθέτησης και της διάταξης των σαλέ στο ορεινό τοπίο

Οι σκιές που προκαλούνται από την προεξοχή της οροφής ακολουθούν την πορεία του ήλιου πάνω στα μεγάλα ανοίγματα των προσόψεων, τα οποία είναι εμπνευσμένα από τις υγιονομικές θεωρίες του τέλους του 19ου αιώνα και επιτρέπουν την είσοδο του ήλιου και της ζέστης, στο εσωτερικό του σαλέ.

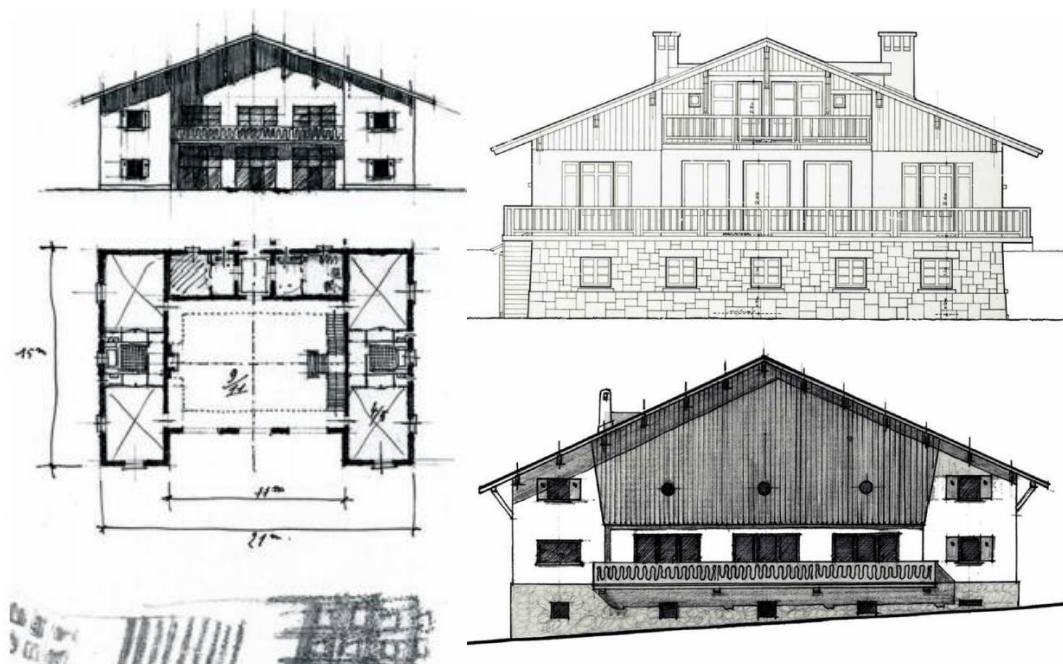
Κυρίαρχα υλικά αποτελούν οι χαρακτηριστικές γκρι πέτρες που προέρχονται από τα λατομεία των γύρω περιοχών, το σπλισμένο σκυρόδεμα και οι ξύλινες επενδύσεις, που παραπέμπουν στις φυσικά αεριζόμενες σοφίτες των υφιστάμενων αχυρώνων.

Εμπνευσμένο από τις αρχές που καθόρισε ο Le Corbusier, παρέχει τη δυνατότητα

προσαρμογής και εξατομίκευσης του εσωτερικού σχεδιασμού κάθε σαλέ.⁴⁸ Έτσι, η εσωτερική διαμόρφωση ποικίλει ανάλογα με τις επιθυμίες των πελατών και αναπτύσσεται λειτουργικά, με δωμάτια φιλοξενίας στο ισόγειο και κοινόχρηστους χώρους στον πρώτο όροφο, που εκτονώνεται σε έναν μεγάλο ημιυπαίθριο χώρο με νότιο προσανατολισμό, προάγοντας έναν μόνιμο διάλογο του τοπίου με την φύση. Ακολουθώντας τις τοπικές μορφές, κυρίαρχο σταθερό στοιχείο αποτελεί το τζάκι, το οποίο τοποθετείται κοντά στην κορυφογραμμή της στέγης για την αποφυγή μεγάλη ποσότητας χιονιού.⁴⁹

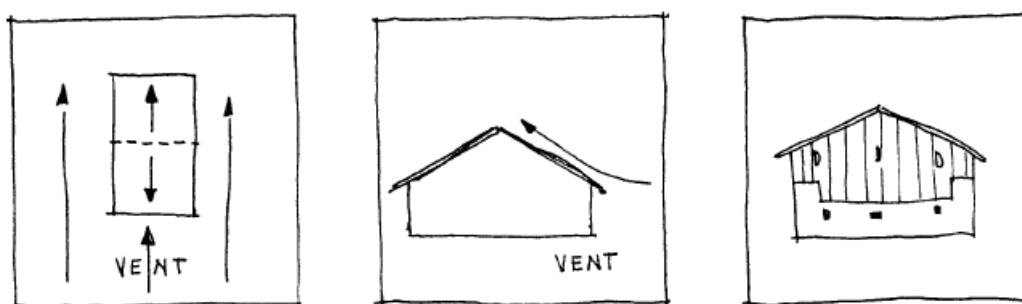
⁴⁸ Mellet Anais, Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos, Sciences de l'Homme et Société, 2017

⁴⁹ Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., Les Alpes : Architectures, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 61: Σχέδια του σαλέ του σκιέρ από τον αρχιτέκτονα Henry Jacques

Βασικό στοιχείο αποτελούν οι έντονα κεκλιμένες στέγες, καλυμμένες από κυματοειδές λαμαρίνα, για την μέγιστη αντοχή στις έντονες χιονοπτώσεις.

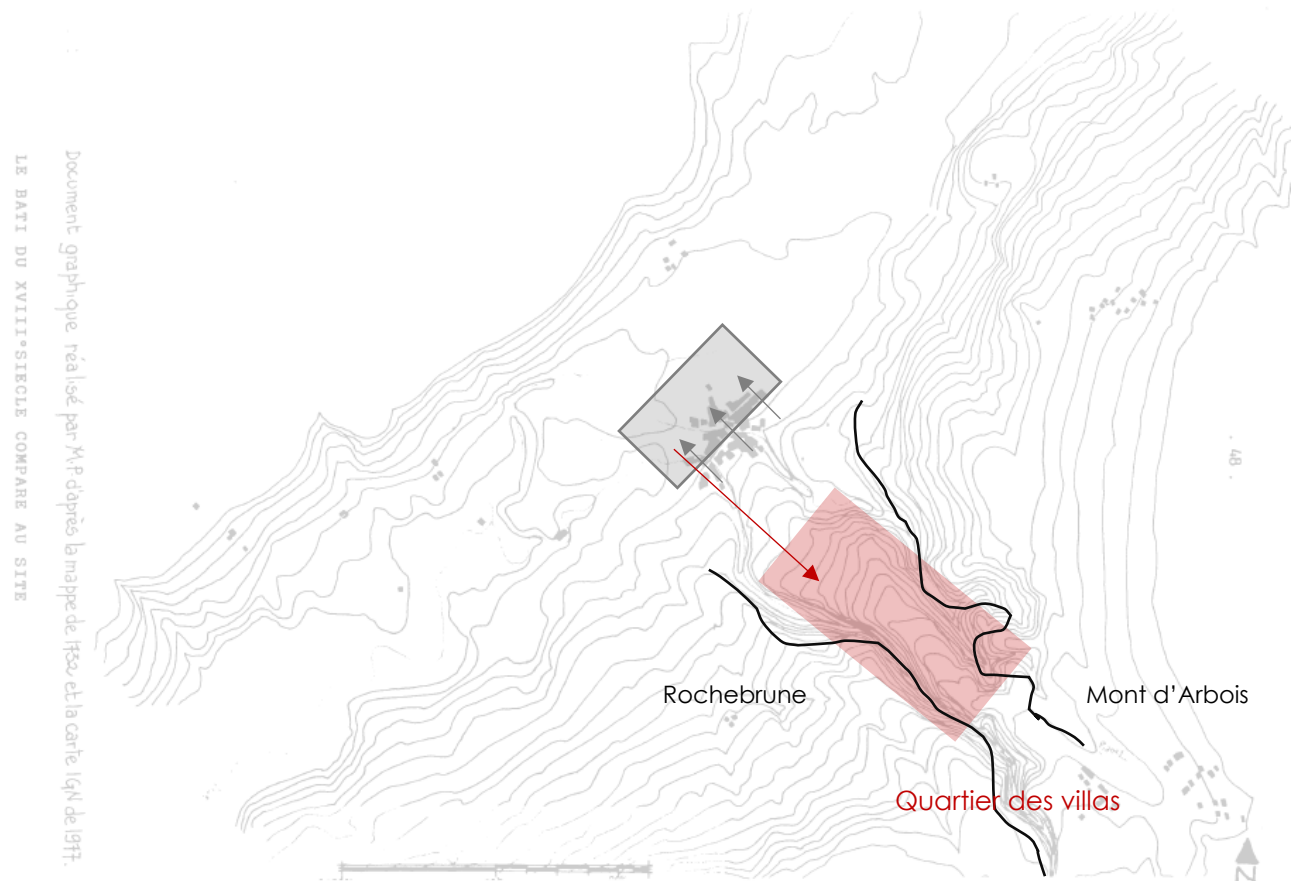

Εικόνα 62: Διερεύνηση μορφολογίας στέγης και όψεων

1930 Α' ΣΤΑΔΙΟ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ

Η Megève αποκτά σύντομα σημαντική τουριστική ανάπτυξη, αρχή της οποίας αποτέλεσε η δημιουργία ενός χιονοδρομικού θερέτρου πρώτης γενιάς, με λειτουργία τόσο κατά την θερινή, όσο και κατά την χειμερινή περίοδο.

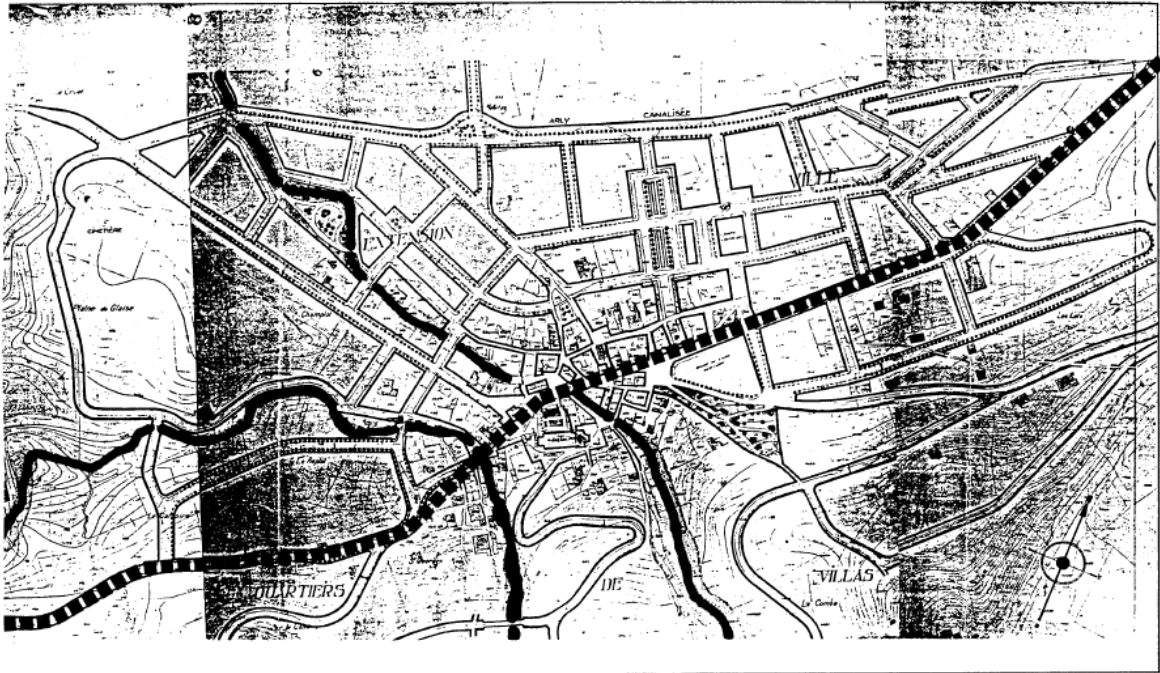
Έτσι, ένας συνεχόμενα αυξανόμενος αριθμός κατασκευών παρουσιάζεται για την εξυπηρέτηση των αναγκών που εμφανίζονται από τους επισκέπτες, **καθιστώντας την περιοχή μία μη βιώσιμη και λειτουργική τοποθεσία**. Για τον λόγο αυτό, με πρωτοβουλία του δημάρχου, δημιουργείται ένα σχέδιο επέκτασης και ανάπτυξης (από τους αρχιτέκτονες Fontayne και Perret), τόσο του οδικού δικτύου, όσο και μίας νέας συνοικίας βορειοδυτικά της πόλης με σκοπό την εξυπηρέτηση του μόνιμου πληθυσμού αλλά και των τουριστών.

Εικόνα 63: Σκίτσο της α' φάσης επέκτασης του χιονοδρομικού θερέτρου Megève

Το σχέδιο περιλαμβάνει την ανάπτυξη **του βορειοδυτικού τμήματος της πεδιάδας** γύρω από το χωριό, ως **μία «επέκταση πόλης»**, καθώς και την οργάνωση της νοτιοανατολικής γραμμής, στις πλαγιές του Mont d'Arbois και του Rochebrune. Το πρώτο τμήμα αναπτύσσεται αστικά, σε μία ορθογώνια διαίρεση του εδάφους σύμφωνα με την τότε ισχύουσα πολεοδομία,

ενώ το δεύτερο, με τον χαρακτηρισμό «Quartier des villas» σε μία προσπάθεια εξυπηρέτησης της πρόσβασης των περιοχών μέσω του οδικού δικτύου, αποτελείται από περιοχές που ορίζουν στενοί δρόμοι πάνω σε βουνοπλαγιές.

Εικόνα 64: 1930 ρυθμιστικό σχέδιο βορειοδυτικής επέκτασης του Megève

Το σχέδιο ανάπτυξης και επέκτασης για το Megève το 1930 είχε αποστολή να μεταμορφώσει μια (προβιομηχανική) πόλη σε μια πόλη ικανή να ανταγωνιστεί ξένα χιονοδρομικά θέρετρα.⁵⁰

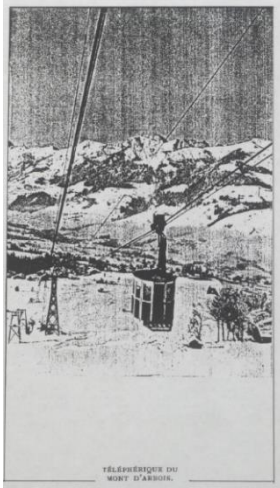
1932 Β'ΣΤΑΔΙΟ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

Το αναπτυξιακό και πολεοδομικό σχέδιο που εκπονήθηκε το 1932 βασίζεται στο σχέδιο επέκτασης του 1930, με την δημιουργία ενός δικτύου και χωρίς καμία άλλη μορφή ρύθμισης.

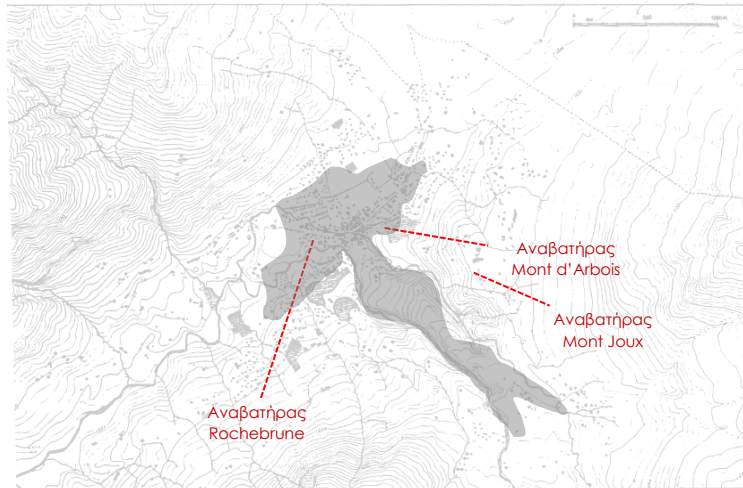
1933 Το τελεφερίκ Rochebrune τίθεται σε λειτουργία, το πρώτο στη Γαλλία αποκλειστικά για μεταφορά σκιέρ.

1934 Κατασκευή αναβατήρων Mont d'Arbois και Mont Joux - δημιουργία οικισμού με καλοκαιρινό ενδιαφέρον στους πρόποδες.

⁵⁰ Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 65: Αναβατήρας
Mont d'Arbois

Εικόνα 66: Σκίτσο επέκτασης χιονοδρομικών εγκαταστάσεων

Χαρακτηρίζεται η «Εποχή κατασκευής στο Megève» από τον J. Miège

1936 Γ' ΣΤΑΔΙΟ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ

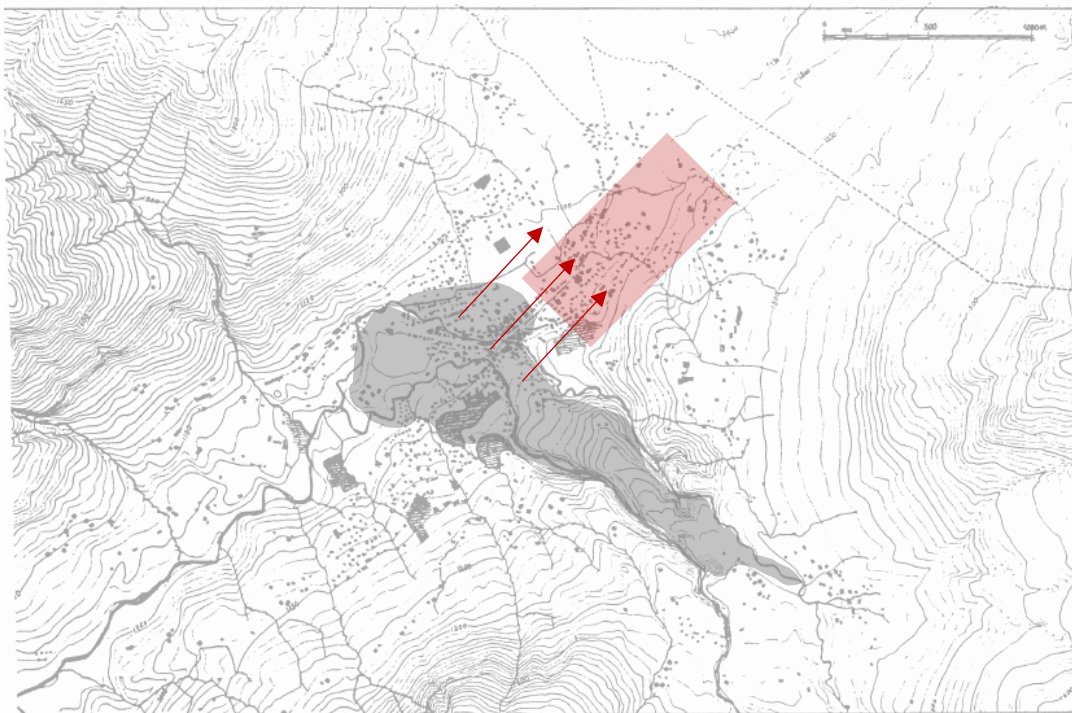
Αν και στις αρχές του 20ού αιώνα δεν υπήρχαν ακόμη σαφείς κανονισμοί για τον πολεοδομικό σχεδιασμό, **το Megève γρήγορα αντιμετωπίζει το πρόβλημα της αυξανόμενης τουριστικής ανάπτυξης και της ανάγκης για περισσότερο δομημένη πόλη.** Για τον λόγο αυτό, δημιουργείται ένα σχέδιο (από τους αρχιτέκτονες Fontayne και Perret) που βασίζεται στην ανάπτυξη της περιοχής προς την κοιλάδα Arly και προς τα δυτικά, με τη διατήρηση και διεύρυνση του υφιστάμενου οδικού δικτύου. Όμως η Ανώτατη Επιτροπή Αναπτυξιακών Σχεδίων το απέρριψε.

1943 Δ' ΣΤΑΔΙΟ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ

Αναπτύσσεται ένα σχέδιο **ανάπτυξης, επέκτασης και εξωραϊσμού** που διατηρεί και βελτιώνει τον σχεδιασμό του 1936, με βασικό χαρακτηριστικό, την προσέγγιση **του Megève ταυτόχρονα ως πόλη και ως τουριστικό θέρετρο.**

Με αφορμή την εγκατάσταση του τελεφερίκ Croix des Salles,, η πεδιάδα Arly απλώνεται προς τα βόρεια. Με επίκεντρο τις ανάγκες που εμφανίζονταν συνεχώς, μελετάται η διάταξη της περιοχής, η σχέση των κτιριακών υποδομών συγκριτικά με τον χιονοδρομικό χώρο και τον χώρο αθλητισμού.

Το σχέδιο του 1943 έχει για πρώτη φορά, το όνομα «Plan d'urbanisme»

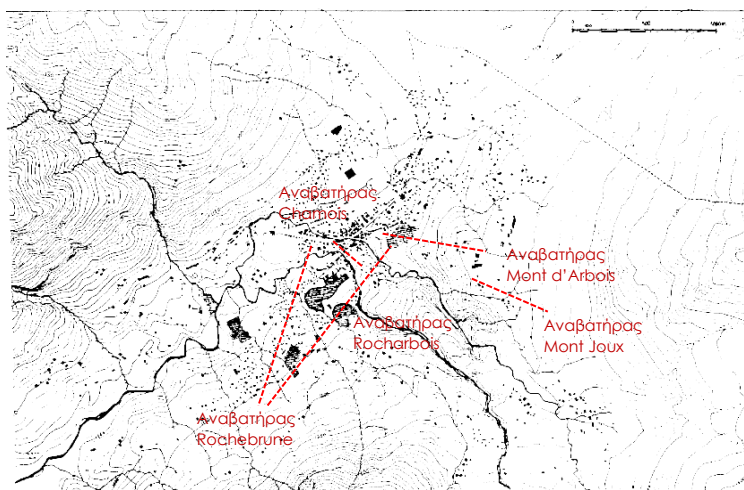

Εικόνα 67: Σκίτσο επέκτασης Megève

1969 Το Megève ορίζεται επίσημα ως **θέρετρο χειμερινών σπορ και ορειβασίας**.

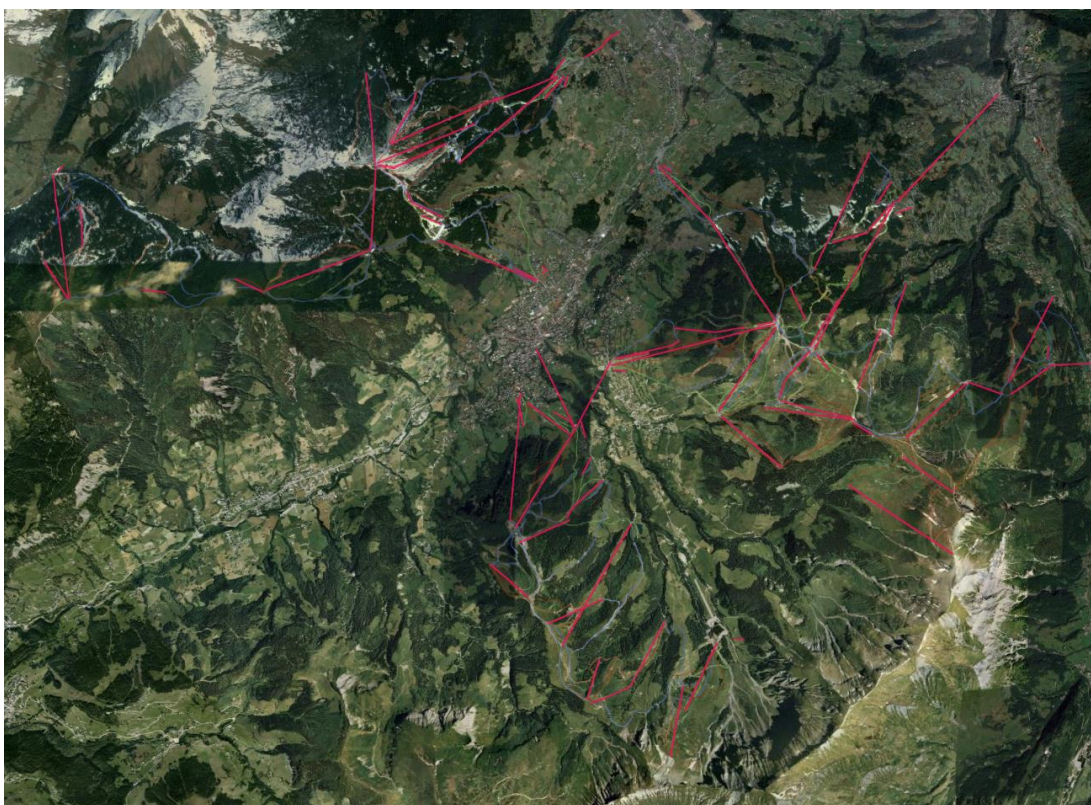
1982 Άνοιγμα του τελεφερίκ Chamois που συνδέει το κέντρο του χωριού απευθείας με τις πίστες του σκι.

1986 Σύνδεση Rochebrune-Mont d'Arbois με τη δημιουργία του τελεφερίκ Rocharbois

Εικόνα 68: Σκίτσο επέκτασης αναβατήρων

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ: Αριθμός κλινών έως 40.000⁵¹

Εικόνα 69: 2023 Έκταση εγκαταστάσεων περιοχής Megève

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ : Επομένως, στις αρχές του 20ου αιώνα, το Megève αποτελούσε μια ακμάζουσα **αγροτική πόλη στο Val d'Arly, σε υψόμετρο 1100 μέτρων**, που αποτελούταν από αγροκτήματα ομαδοποιημένα σε μικρούς οικισμούς.

Σύντομα, οι πρώτες τουριστικές και αθλητικές εγκαταστάσεις ορίζουν το Megève ως **θέρετρο υγείας** και λίγα χρόνια αργότερα ξεκινάνε οι προσπάθειες μετατροπής του σε χειμερινό θέρετρο. Ωστόσο, πρόκειται για **μία ιδιωτική πρωτοβουλία, με την συμμετοχή των ντόπιων**, γεγονός που καθιστά την ανάπτυξη του μη συνολική και ενιαία, με μεμονωμένες δράσεις.

Παρά τη συνεχή προσπάθεια από το 1924-1943, με μία σειρά από σχέδια και νομοθεσίες ρύθμισης των ανομοιομορφιών των οικιστικών συγκροτημάτων, το Megève εξακολουθεί να παρουσιάζει ένα **πλήθος χρήσεων πλεγμένων μεταξύ τους**. Το πρόβλημα της ανάπτυξης παρουσιάζεται στο επίπεδο πόλης, καθώς η περιοχή απορρίπτει την εικόνα «της μεγάλης πόλης» και **οργανώνεται με βάση τις συνθήκες και τα δεδομένα που επικρατούν εκεί**. Χρονολογικά, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι **υπάρχει έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού**, καθώς προτεραιότητα των κατοίκων αποτέλεσε ο εξοπλισμός των χιονοδρομικών πιστών με τις κατάλληλες εγκαταστάσεις (όπως αναβατήρες) και την προσθήκη δραστηριοτήτων, καθώς και η κατασκευή και μετατροπή κτιριακών μονάδων σε καταλύματα και ξενοδοχεία.⁵² Η πυκνότητα της πόλης προέρχεται από ένα σύνολο μικρών κτιριακών μονάδων που

⁵¹ <https://emeraldstay.com/megeve/resort> |

⁵² Mellet Anais, Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos, Sciences de l'Homme et Société, 2017

λειτουργούν μεμονωμένα και εξυπηρετούν τις εκάστοτε ανάγκες, με αποτέλεσμα να **μην υπάρχει μία ενιαία ανάπτυξη** στην αστική ζώνη της περιοχής, **ούτε κοινά συνθετικά στοιχεία**.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ: Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι εμφανής στα γαλλικά βουνά, τα οποία έχουν χάσει το 40% της χιονοκάλυψης τους σε διάστημα 50 ετών. Για τον λόγο αυτό, το Megève έχει υιοθετήσει μία σειρά εκδηλώσεων και εγκαταστάσεων σε ένα πρόγραμμα 10 μηνών, από Οκτώβριο μέχρι τον Απρίλιο και από τον Ιούνιο μέχρι τον Σεπτέμβριο που στοχεύουν στην εξομάλυνση της τουριστικής δραστηριότητας, όλο το χρόνο.

Το Megève τις τελευταίες δεκαετίες, προβάλλει πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, μέσα από μία σειρά δράσεων του οργανισμού Folcon Vert.⁵³ Πιο συγκεκριμένα, από το 2018 χρησιμοποιεί 100% ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για την κάλυψη των υδροηλεκτρικών αναγκών του σε ορισμένες εγκαταστάσεις. Το Palais de Megève, από το 2016 αποτελείται από έναν υδροηλεκτρικό σταθμό που τροφοδοτείται από το La Livraz. Η παραγόμενη ενέργεια χρησιμοποιείται κυρίως για την παροχή της θέρμανσης και του κλιματισμού της βιβλιοθήκης, ενώ η θερμότητα από τις ψυκτικές μονάδες του παγοδρομίου επαναχρησιμοποιείται επίσης για τη θέρμανση του νερού στις εσωτερικές και εξωτερικές πισίνες, στο γυμναστήριο και στα εσωτερικά γήπεδα τένις. Ακόμη, θερμικοί ηλιακοί συλλέκτες, χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ζεστού νερού για τις εγκαταστάσεις υγιεινής και τις απαιτήσεις του παγοδρομίου. Έτσι, συνολικά το 24% της ενέργειας που καταναλώνεται από την περιοχή, παράγεται από ανανεώσιμες πηγές.

Από την άποψη της βιοποικιλότητας και προστασίας περιβαλλοντικών και φυσικών πόρων, έχουν καθοριστεί ορισμένες ζώνες προστασίας φυσικών περιοχών. Ταυτόχρονα, το χιονοδρομικό θέρετρο, είναι προσαρμοσμένο με βάση την νομοθεσία για την διαχείριση των λυμάτων, που αφορά τον διαχωρισμό των λυμάτων και τον όμβριων υδάτων, ενώ ταυτόχρονα για την διαχείριση των αποβλήτων υπάρχει ένα μεμονωμένο πρόγραμμα κομποστοποίησης.

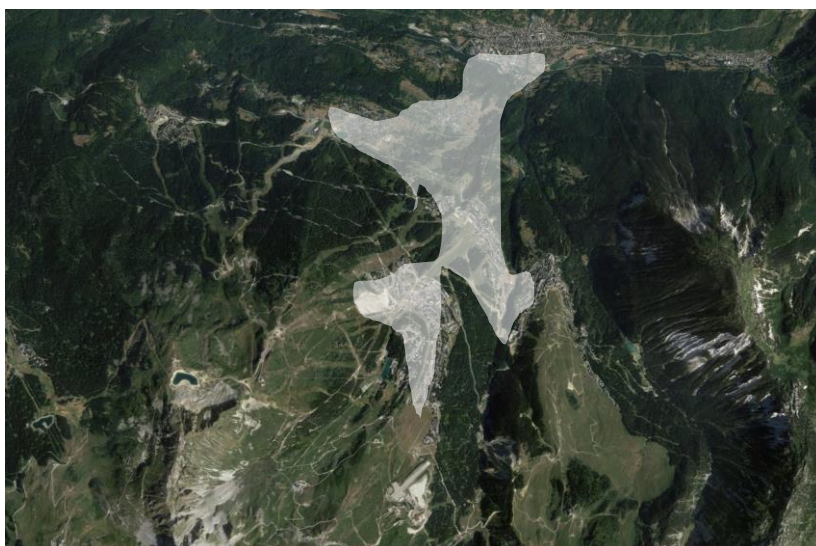
Με αυτές τις πρακτικές, το Megève προσπαθεί να μειώσει την περιβαλλοντική του επίπτωση και να προωθήσει την αειφορία στη λειτουργία του θερέτρου.

⁵³ <https://www.flocon-vert.org/stations-laureates/megeve-fr/>

B.2 Courchevel

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ: Το Courchevel βρίσκεται στην περιοχή των Άλπεων στην νοτιοανατολική Γαλλία. Αποτελεί μέρος της κοινότητας Saint -Bon-Tarentaise και των Les Trois Vallées, που περιλαμβάνει κ άλλες χιονοδρομικές περιοχές. Η συνολική έκταση του θέρετρου, σε υψόμετρο **1100-1850 μέτρων** καλύπτει περίπου **4400 εκτάρια**. Η απόσταση από τους δύο πόλους έξης της **Lyon και της Geneve, είναι 187χλμ. Και 149χλμ. αντίστοιχα.**

Η περιοχή αποτελείται από τις παρακάτω οικιστικές-εμπορικές περιοχές: Courchevel 1850, Courchevel 1650-Moriond, Courchevel 1550, Courchevel 1300-La Praz και Courchevel Village.

Εικόνα 70: Έκταση περιοχής Courchevel

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Το όνομα Courchevel αποτελούσε το όνομα ενός μικρού οικισμού και προερχόταν από τον συνδυασμό δύο γαλλικών λέξεων, «écorche» που σημαίνει δέρμα και «veau» που σημαίνει μοσχάρι.⁵⁴ Έτσι το 1946, η περιοχή του χιονοδρομικού σταθμού παίρνει το όνομα του κοντινού αυτού οικισμού, ενώ αυτός χαρακτηρίζεται ως Courchevel Dessous ή Lower Courchevel. Ακόμη, γίνεται ο διαχωρισμός των περιοχών του θερέτρου, ανάλογα με το υψόμετρο στο οποίο βρίσκεται βρίσκονται σε Courchevel 1300, Courchevel 1550, Courchevel 1650 και Courchevel 1850 αντίστοιχα.

⁵⁴ <https://courchevel.vip/what-does-courchevel-mean/#:~:text=The%20word%20is%20formed%20from,farming%20beginnings%20of%20the%20area.>

Α ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΥ ΘΕΡΕΤΡΟΥ

1908 Πρώτο ξενοδοχείο στο Saint-Bon, το Hôtel du Lac Bleu που εξυπηρετούσε καλοκαιρινό τουρισμό σύμφωνα με τον Gilles Leprêtre.⁵⁵

Εικόνα 72: Hôtel du Lac Bleu

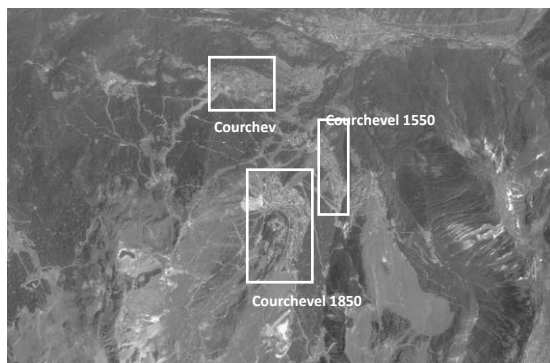
Εικόνα 71: Περιοχή αρχικού χωριού Saint-Bon

1925 Πρώτη χειμερινή περίοδος λειτουργίας του Hôtel du Lac Bleu⁵⁶ χωρίς χιονοδρομικές υποδομές και εξοπλισμό.

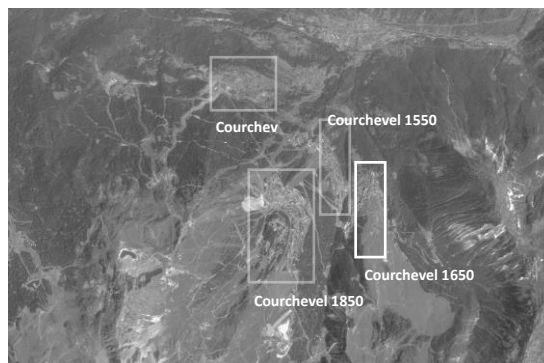
1928 Ανάπτυξη έργου για δημιουργία χιονοδρομικών περιοχών στο Saint-Bon, από την δήμαρχο της περιοχής κ. Curter, μεταξύ:

- Saint-Bon (1100 m υψόμετρο) και La Choulière (1350 m) - **Courchevel 1550**
- Le Praz (1250 m) και την άκρη του δάσους (1410 m) - **Courchevel 1300**
- Courchevel (1490 m) και Tovets (1750 m) - **Courchevel 1850**

1939 Σχέδιο επέκτασης και ανάπτυξης ενός θέρετρου χειμερινών σπορ στο Moriond - **Courchevel 1650**, με αρχιτέκτονα, τον Marc-André Vial.

Εικόνα 73: 1928 περιοχές επέκτασης Courchevel

Εικόνα 74: 1929 περιοχή επέκτασης Courchevel

⁵⁵ L'Épopée de Courchevel 1946-1996. La Fontaine de Siloë :1996, σελ. 63.

⁵⁶ L'Épopée de Courchevel 1946-1996. La Fontaine de Siloë :1996, σελ. 63.

Β ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ Les Trois Vallées

1942 Η Γαλλική Επιτροπή Τουρισμού εξέφρασε ενδιαφέρον για τη δημιουργία ενός «σούπερ χιονοδρομικού κέντρου» - θερέτρου χειμερινών σπορ στην περιοχή Les Trois Vallées.⁵⁷

Βασικά κριτήρια της επιλογής αποτέλεσαν η τοποθεσία του θερέτρου, σε υψόμετρο μεταξύ 1400-1800 μέτρων, καθώς και οι τύποι του εξοπλισμού που θα χρησιμοποιούνταν για την δημιουργία ενός συνεκτικού ιστού της περιοχής χιονοδρομίας. Έτσι, υλοποιείται το πρώτο έργο ανάπτυξης για την τοποθεσία Tonets σε μία συνολική μελέτη, με βάση ένα γενικό πολεοδομικό σχέδιο οριοθέτησης ζωνών που σκοπεύει στη ακριβή μελέτη της ποσότητας και της μορφής δομών φιλοξενίας.

1943 – 1945 Εκπόνηση πολεοδομικής έρευνας από τον Laurent Chappis με την βοήθεια του Maurice Michaud

Ο Laurent Chappis βασισμένος στην εξέλιξη των χιονοδρομικών θερέτρων κατά την προπολεμική περίοδο και λαμβάνοντας υπόψη την δημιουργία μίας πορείας αναβατήρων με ευθεία διάταξη, κατέληξε στην οριοθέτηση μίας σειράς θερέτρων σε μεγαλύτερο υψόμετρο από τα υφιστάμενα χωριά.⁵⁸

Γ' ΣΤΑΔΙΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ Courchevel 1850

1946 Το MRU (Υπουργείο Ανασυγκρότησης και Πολεοδομίας) ανέθεσε στον Laurent Chappis την κατάρτιση του σχεδίου ανάπτυξης για τις 3 κοιλάδες.

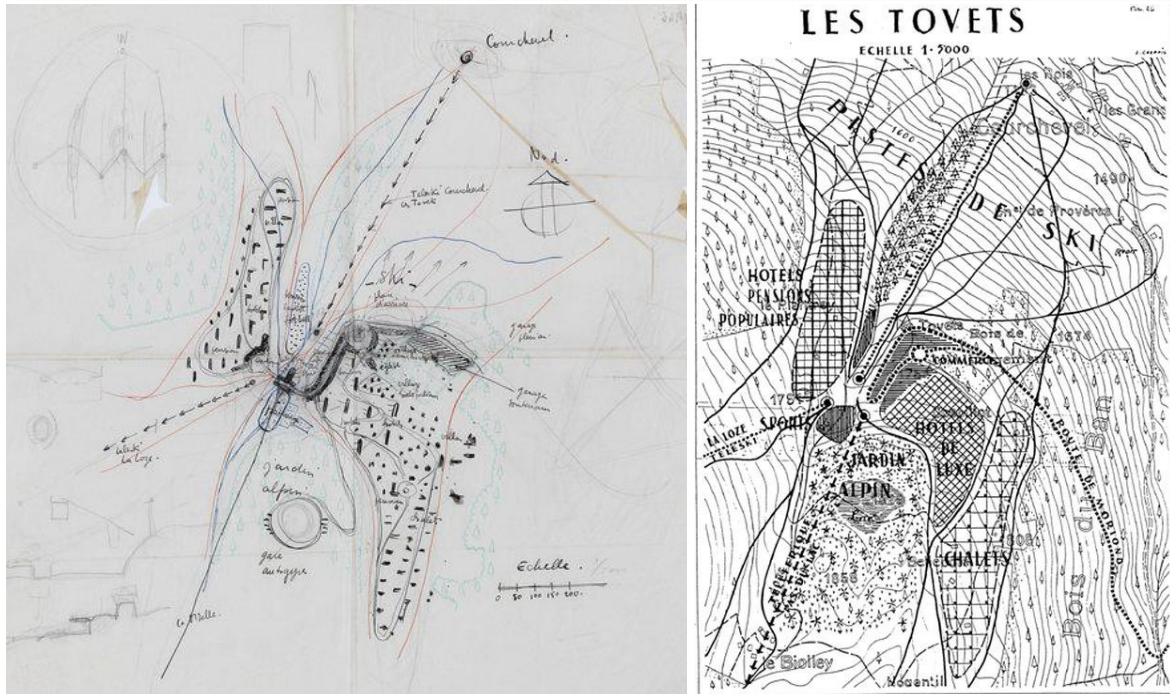
Εικόνα 75: 1948 πανοραμικό κολλάζ από Laurent Chappis

Ακολούθησε η αναγνώριση της περιοχής από τον αρχιτέκτονα και η ανάπτυξη του πρώτου διαγράμματος κάτοψης για το Tonets, που περιλαμβάνει τους πρώτους αναβατήρες. Στόχος του Chappis ήταν η διαμόρφωση ενός κοινωνικού θέρετρου, κοντά στο τοπίο και την φύση με ελάχιστες επεμβάσεις, ενσωματώνοντας την ιδέα για σκι μέσα και έξω από τις κτιριακές εγκαταστάσεις (Ski-in/ski-out), διευκολύνοντας έτσι την πρόσβαση στις χιονοδρομικές πίστες. Ακόμη, επινόησε την δημιουργία ενός σημείου σύγκλισης των χιονοδρομικών πιστών το οποίο θα αποτελεί το κέντρο της περιοχής (grenouillere) και το σημείο συνάντησης και δραστηριοτήτων των χιονοδρόμων και μη. Πιο συγκεκριμένα, κατασκευάζονται δύο αναβατήρες (Courchevel 1500/Les Tonets και Les Tonets/La Loze), ο σταθμός των οποίων τοποθετείται ενδιάμεσά του σημείου ένωσης των τριών πιστών που δημιουργούνται, στα 1.850 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, μεταξύ της πρόσβασης του αυτοκινήτου και των χιονοδρομικών πιστών.

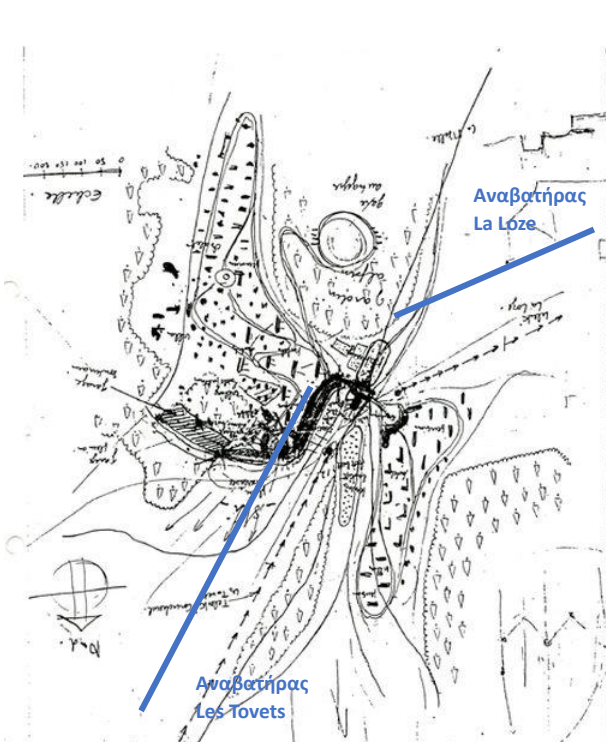
⁵⁷ https://patrimoine.auvergnedhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfc5f854_1

⁵⁸ Laurent CHAPPI, Les 3 Vallées 1946-1952, σελ.10- 13

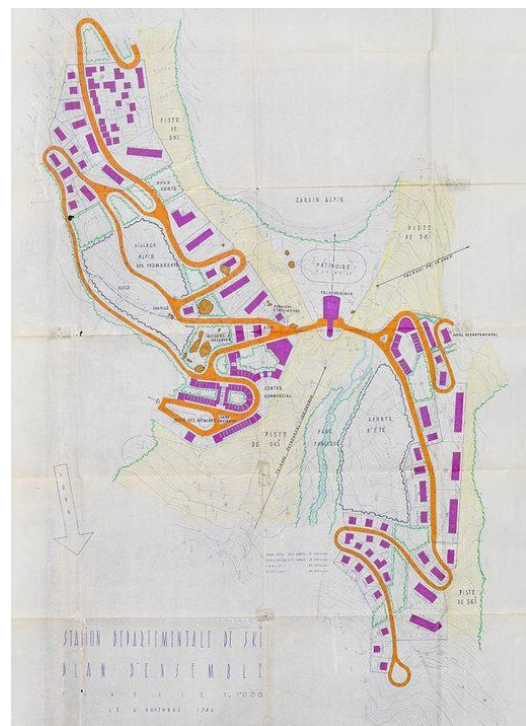
Η αστικοποίηση αναπτύσσεται κατά μήκος των πλαγιών, όπου τοποθετούνται καταλύματα και εμπορικές χρήσεις, όλες προσβάσιμες με τα χιονοδρομικά πέδιλα, γύρω από έναν κεντρικό δημόσιο χώρο "onesie" και ένα σύνολο δραστηριοτήτων, όπως ένα παγοδρόμιο στους πρόποδες του λόφου Jardin Alpin και ένα γήπεδο γκολφ προβλέπονται στην μελέτη.

Εικόνα 76: Σκίτσο και προθέσεων για την δημιουργία της περιοχής Tovets του Laurent Chappis

Εικόνα 77: Σκίτσο ανάπτυξης αναβατήρων

Εικόνα 78: Προσχέδιο κεντρικής ζώνης Tovets από τον Laurent Chappis

Βασικό στοιχείο ανάπτυξη του θέρετρου στο σύνολο αποτελεί ο σεβασμός προς το περιβάλλον και κατ' επέκταση στην τοποθεσία. Ο Laurent Charris περιγράφει την εμπειρία των πρώτων υλοποιήσεων του Courchevel ως εξής:

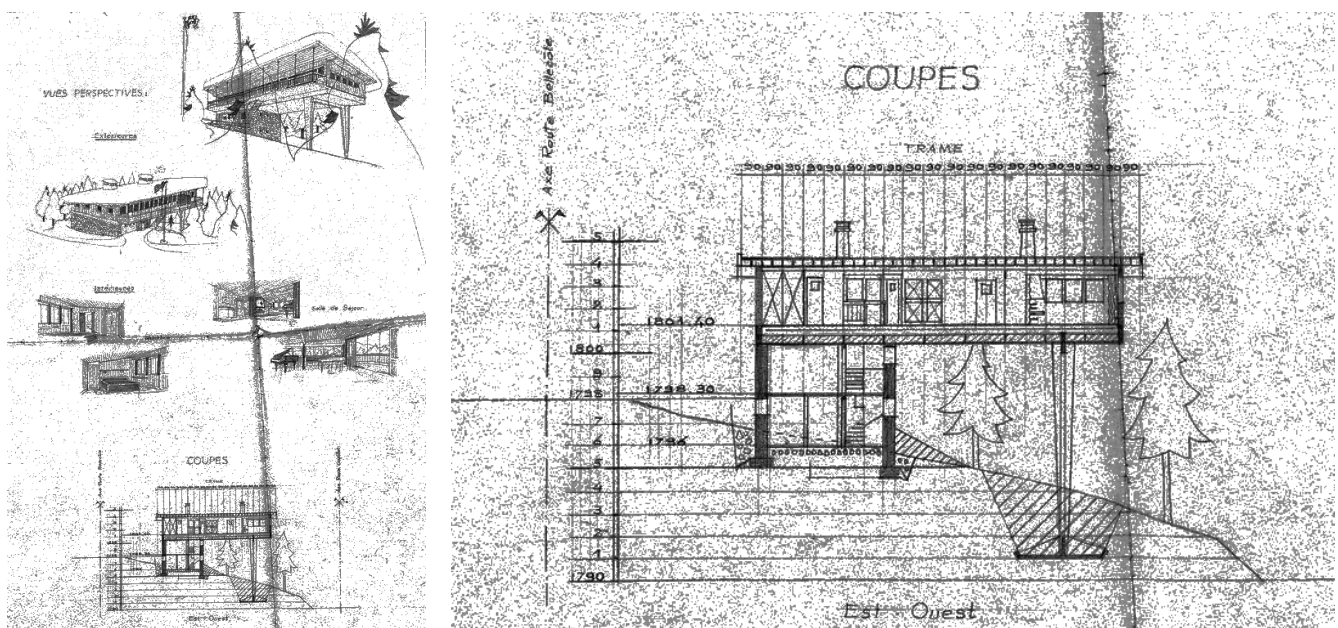
«η αρχιτεκτονική μου χαρακτηρίζεται απέρριπτη με μια διακόσμηση που θυμίζει παραδοσιακή. Το βουνό από μόνο του αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό δημιούργημα και οι κατασκευές οι οποίες έχουν προστεθεί από τον άνθρωπο δεν θα έπρεπε να διαταράξουν το τοπίο του βουνού αλλά αντίθετα να εισχωρήσουν με τρόπο διακριτικό δίνοντας παράλληλα στους επισκέπτες σκίερ αυτό που αναζητούν στους ορεινούς προορισμούς: ήλιος, θέα, και φυσική ομορφιά».⁵⁹

Εκείνη την περίοδο ιδρύεται το Atelier d'architecture en montagne (εργαστήριο Αρχιτεκτονικής στα βουνά) από τον Laurent Charris μαζί με τον αρχιτέκτονα Denis Pradelle, με σκοπό την δημιουργία ενός μοντέρνου, λειτουργικού στυλ ορεινής αρχιτεκτονικής που αναπτύσσεται με βάση τις κλιματολογικές και τοπικές συνθήκες εναρμονισμένες στο τοπίο και το περιβάλλον.

Επομένως, θα αναπτυχθεί ένα αρχιτεκτονικό μοντέλο διαμονής σε μεγάλα υψόμετρα, για την φιλοξενία των χιονοδρόμων της περιοχής, σε μορφές με μεγάλα οριζόντια ανοίγματα, βασισμένα σε σύγχρονες πρακτικές, τόσο στις προσόψεις όσο και ελαφριές κλίσεις των στεγών.

Χτισμένα σε παρθένες τοποθεσίες και σε αντίθεση με τα θέρετρα που υπήρχαν μέχρι την περίοδο εκείνη, αποσκοπούσαν στην διατήρηση της ποικιλομορφίας μεταξύ οικιστικών κτιριακών μονάδων και εγκαταστάσεων άλλων χρήσεων.

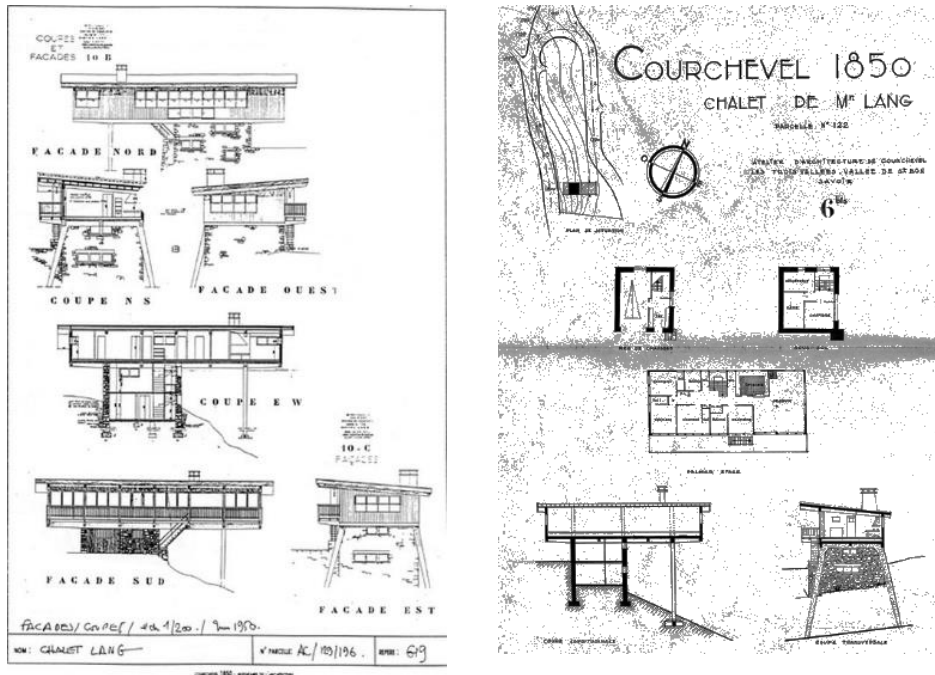
Το πρώτο έργο που σχεδιάστηκε από τον Denys Pradelle, το 1960, αποτέλεσε την αρχή για έναν τύπο σαλέ, αυτό του «σαλέ με πόδια». Πρόκειται για το Chalet Lang, ένα κτίριο 173 τ.μ. που ξεπροβάλλει από το βουνό τοποθετημένο πάνω σε υποστυλώματα. Επιλέχθηκε η αρχή ενός υψωμένου πάνω από το έδαφος σαλέ έτσι ώστε να εξασφαλίσουν μέγιστη θέα και μεγάλη πρόσοψη προς τα νότια.

Εικόνα 79: Σχέδια Denis Pradelle

⁵⁹ <https://patrimoine.auvergnerrhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854>

«χρησιμοποιεί αποτελεσματικά μια απότομη πλαγιά χωρίς να διαταράσσει το έδαφος, το ανοιχτό στυλ αφήνει μια καθαρή θέα στα γύρω βουνά Tarentaise»
Laurent Chappis

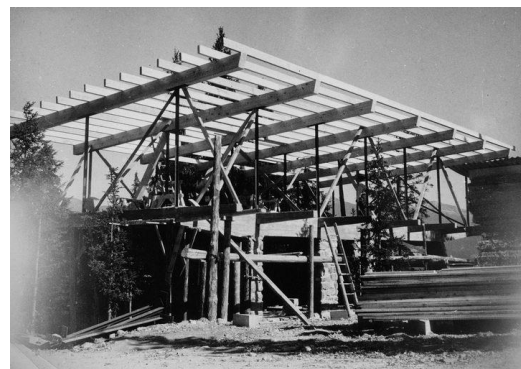

Εικόνα 80: Σχέδια Denys Pradelle

Επιλέχθηκε ακόμη, μια μικτή διαδικασία κατασκευής, που συνδυάζει μια υποδομή από οπλισμένο σκυρόδεμα και μια προκατασκευασμένη κατασκευή από πάνω. Πιο συγκεκριμένα, ένα ξύλινο πλαίσιο που στηρίζεται σε μεταλλικό σκελετό στερεωμένο σε μια πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος, πάνω σε μία πέτρινη βάση, δημιουργεί μία είδους στοά – πιλοτή από κάτω. Η στέγη κατασκευασμένη από ψευδάργυρο, σχηματίζει ελαφριά κλίση προς τα βόρεια, για την αντιμετώπιση του μεγάλου φορτίου της χιονόπτωσης.

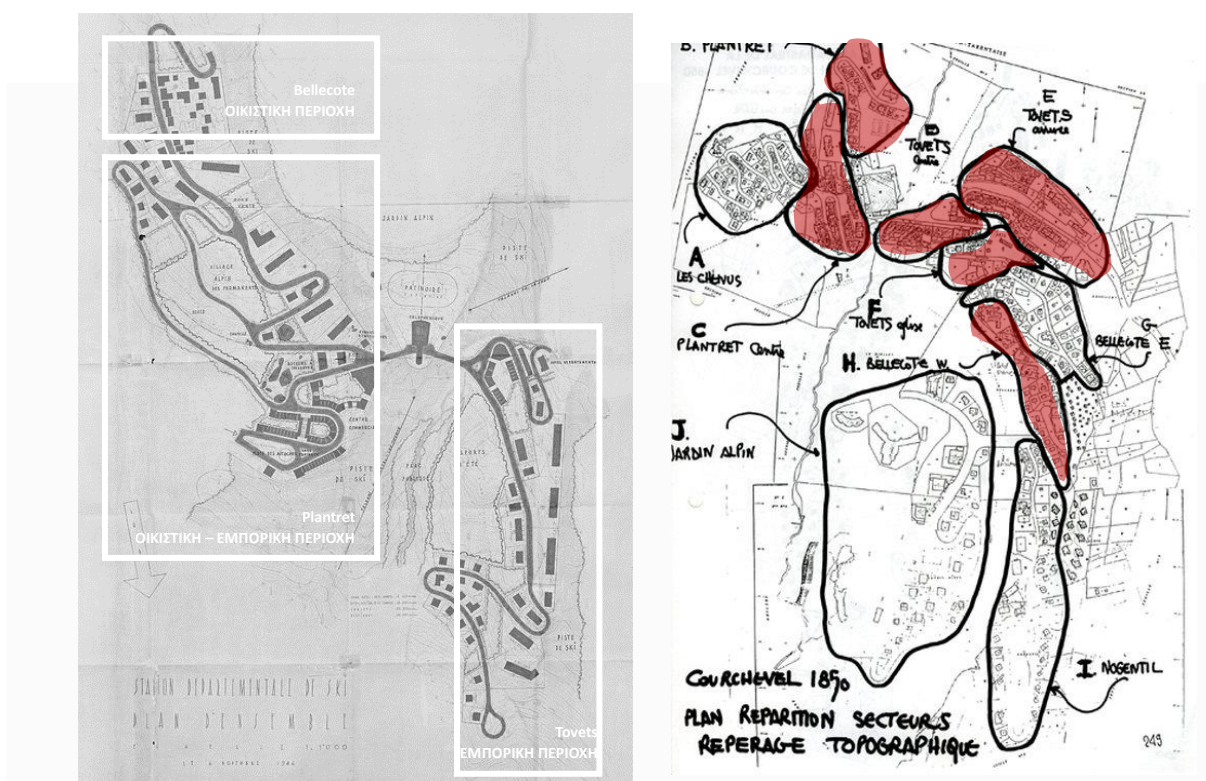

Εικόνα 81: Chalet Lang

Δ' ΣΤΑΔΙΟ: ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ Courchevel 1850 ΣΕ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΘΕΡΕΤΡΟ

Πραγματοποιείται η πρώτη υποδιαίρεση της περιοχής σε ζώνες αναφορικά με το διαχωρισμό των χρήσεων των κτιριακών μονάδων στην περιοχή Les Tonets με εμπορικές λειτουργίες, Plantret με οικιστικές και εμπορικές και Bellecôte με αμιγώς οικιστικές.

Εικόνα 82: Σχεδιαγράμματα υποδιαίρεσης του Courchevel σε ζώνες

1952-1954 Σύντομα, πραγματοποιείται η επέκταση σταθμού με την δημιουργία του Nogentil και «κοινωνικού κέντρου» ενδιάμεσά του Bellecôte και του Tonets (1952), η διαμόρφωση του Jardin Alpin από μελέτη του Laurent Chappis (1954), καθώς και η λειτουργία των αναβατήρων Bellecôte. Και Praz.

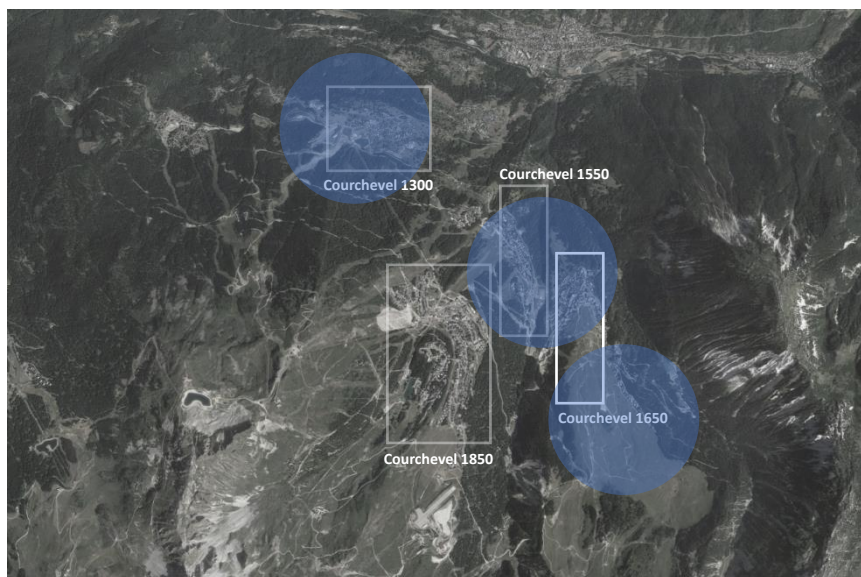
1959-1963 Ανάπτυξη έργου αναδιαμόρφωσης για τις περιοχές Tonets και Bellecôte, σε εμπορικές ζώνες. Ακολουθεί επίσης, η δημιουργία ενός νέου ρυθμιστικού λεπτομερούς

πολεοδομικού σχεδίου, που χαρακτηρίζεται ως «μαζικό σχέδιο» στις περιοχές Alpine Garden, Plantret, Nogentil, αλλά και η δημιουργία του οικιστικού κτίματος Fath.

Επομένως, τις δεκαετίες του 1950-1960, παρουσιάζεται μία σειρά εξελίξεων και επεμβάσεων, επέκτασης και πύκνωσης του χιονοδρομικού θερέτρου, με αποτέλεσμα τα αρχικό όραμα που αφορούσε τη διατήρησή του φυσικού ορεινού τοπίου, να εγκαταλείπεται και αντίθετα, να γίνονται συνεχώς προσπάθειες για την ανάπτυξη ενός εμπορικού θερέτρου. Το γεγονός αυτό οδήγησε σύντομα στην παραίτηση του Laurent Charpris.

Ε' ΣΤΑΔΙΟ: ΔΙΕΘΝΕΣ ΘΕΡΕΤΡΟ – ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΠΥΚΝΟΤΗΤΑΣ

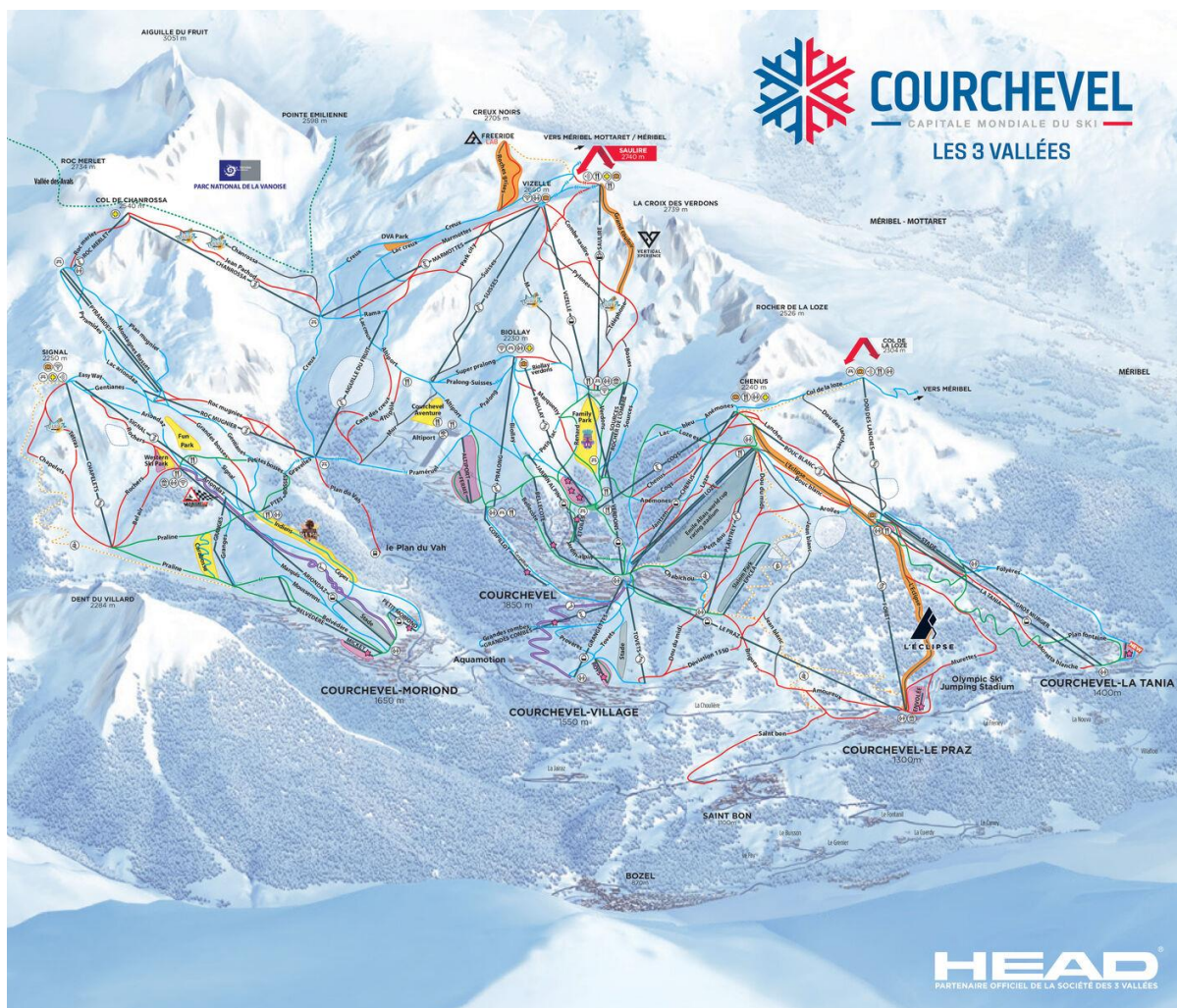
1967 Ακολούθησε μία περίοδος αυθαίρετης δημιουργίας ενός συνόλου κτιριακών μονάδων και εξοπλισμού για την εξυπηρέτηση του συνεχώς αυξανόμενου κοινού, σε περιοχές εκτός του χιονοδρομικού θερέτρου. Η μη σχεδιασμένη επέκταση της περιοχής, είχε ως αποτέλεσμα την συμφόρηση των αναβατήρων και των χώρων στάθμευσης, τέθοντας σύμφωνα με την **CIAM (Διυπουργική Επιτροπή για την Ανάπτυξη του Βουνού)** τον κίνδυνο του υπερπληθυσμού στις περιμετρικές περιοχές του θερέτρου.

Εικόνα 83: 1967 διάγραμμα επέκτασης Courchevel

ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ: Αριθμός κλινών έως 250,000

Σήμερα το Courchevel αποτελείται από το σύνολο των επεκτάσεων των περιοχών που αναλύσαμε παραπάνω. Το αρχικό χωριό Saint-Bon παραμένει μέρος του χιονοδρομικού θερέτρου, χωρίς όμως να υπάρχει πρόσβαση από αναβατήρες. Η σύνδεση με την υπόλοιπη περιοχή εξυπηρετείται κατά κύρια βάση μέσω χιονοδρομικής πίστας, ενώ περιμετρικά αναπτύσσονται τέσσερις οικισμοί αφιερωμένοι στην χιονοδρομία.

Εικόνα 84: Masterplan Courchevel

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Το Courchevel αποτελεί το πρώτο γαλλικό θέρετρο που εξελίσσεται σε μία **παρθένα τοποθεσία**, σε υψόμετρο **1100-1850 μέτρων**, **αφιερωμένο αποκλειστικά στην χιονοδρομία**.

Μία προσπάθεια μετατροπής της περιοχής σε τουριστικό προορισμό **με πρωτοβουλία του κράτους**, οδηγεί στην δημιουργία ενός συνολικού σχεδιασμού από τον Charppis, για την ανάπτυξη ενός **συνεκτικού χιονοδρομικού θερέτρου με περιβαλλοντική συνείδησή**. Σε μία προσπάθεια διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου, εισάγονται νέοι όροι στον σχεδιασμό, όπως τη "grenouillere" και την ιδέα του ski-in και ski-out, με **τον περιορισμό της κυκλοφορίας των αυτοκινήτων** εσωτερικά του θερέτρου.

Παρά τον προσεκτικό σχεδιασμό, ακολουθεί μία περίοδος μεταξύ του 1950-1960, όπου το Courchevel μετατρέπεται σε εμπορικό θέρετρο, γεγονός που καταλήγει στη πύκνωση και την αστικοποίηση των οικισμών. Παρά την προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος, μέσω μίας σειράς ρυθμιστικών σχεδίων με σκοπό την επέκταση του χιονοδρομικού και ενώ το θέρετρο εξακολουθεί να αποτελεί αποτέλεσμα σχεδιασμού, συνεχίζει να ακολουθεί πιο εμπορικά πλαίσια όμως, εγκαταλείποντας την ιδέα για διατήρηση του φυσικού τοπίου.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ: Το Courchevel είναι ένα χιονοδρομικό θέρετρο που σχεδιάστηκε με βάση ζητήματα βιωσιμότητας, καθώς η περιοχή, τόσο σε πολεοδομική κλίμακα, όσο και σε αρχιτεκτονική έχει αναπτυχθεί με κύριο μέλημα την προστασία της φύσης και του τοπίου.

Σε μία προσπάθεια μείωσης των περιβαλλοντικών του επιπτώσεων, το Courchevel ενσωματώνει τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στο σύνολο των εγκαταστάσεων του. Αναλυτικότερα, χρησιμοποιούνται ηλιακοί συλλέκτες για την θέρμανση του νερού στα ξενοδοχεία, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό της θέρμανσης των κτιριακών μονάδων επιτυγχάνεται μέσω της ξυλείας και βιοκαυσίμων. Ακόμη, υδροηλεκτρικά εργοστάσια που βρίσκονται στην περιοχή, εξοπλίζουν με υδροηλεκτρική ενέργεια το θέρετρο.

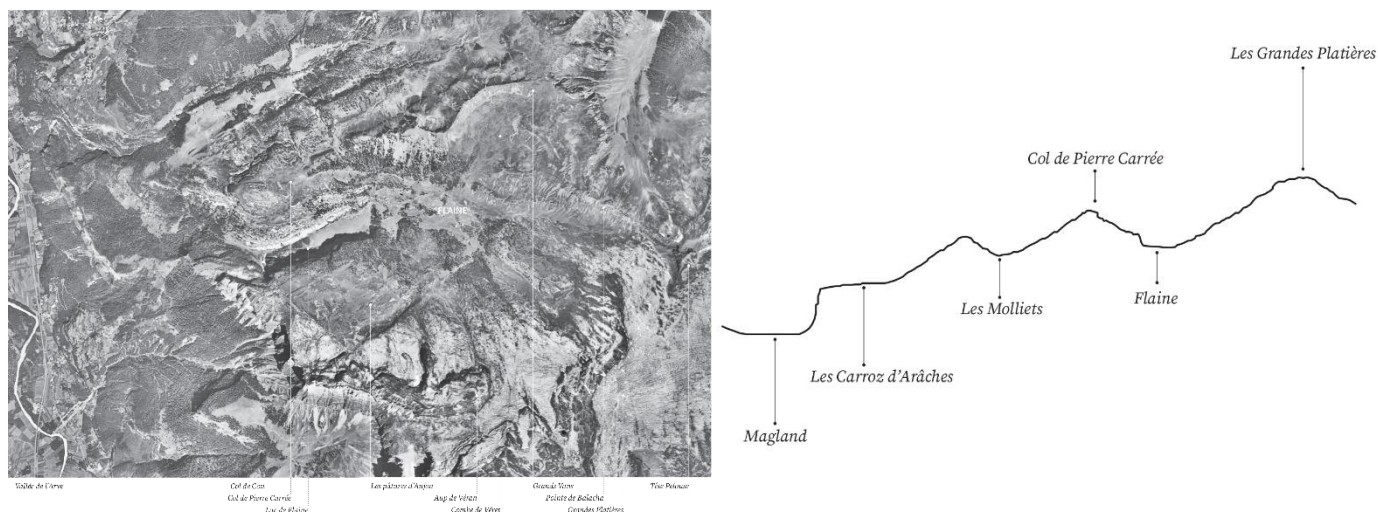
Σε ότι αφορά την περιβαλλοντική προστασία, το Courchevel είναι προσαρμοσμένο με βάση την νομοθεσία για τη διαχείριση των αποβλήτων, την προώθηση της ανακύκλωσης και την προστασία της βιοποικιλότητας.

Η μετακίνηση στο θέρετρο επιτυγχάνεται με την χρήση απευθείας των χιονοδρομικών πιστών, εναλλακτικών φιλικών προς το περιβάλλον μορφών όπως ποδήλατα, αλλά και την χρήση δημόσιων μέσων μεταφοράς, μειώνοντας έτσι την χρήση των αυτοκινήτων. Τέλος, το Courchevel, έχει επεκτείνει την λειτουργία του και κατά τους θερινούς μήνες ενσωματώνοντας μία πληθώρα καλοκαιρινών δραστηριοτήτων, όπως πεζοπορία, ορειβασία και ποδηλασία στις υπηρεσίες του.

Με βάση τα παραπάνω μέτρα και πρακτικές, το Courchevel μέσω της βιωσιμότητας του ως χιονοδρομικό θέρετρο, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος και στην προώθηση της αειφορίας.

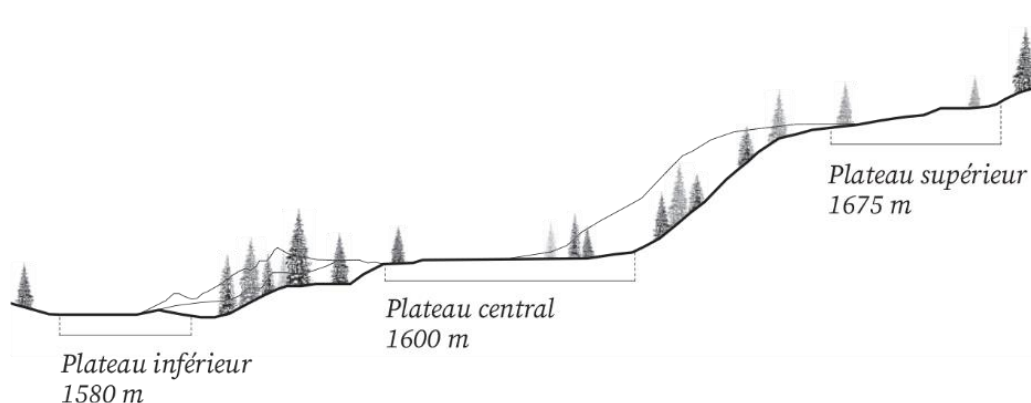
B.3 Flaine

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ: Το Flaine βρίσκεται στην περιοχή Haute Savoie των γαλλικών Άλπεων, αποτελεί μέρος του συνδεδεμένου τομέα Grand Massif. Πρόκειται για μία κοιλάδα, μέρος του ορεινού όγκου Arve-Giffre, τον οποίο μοιράζονται έξι κοινότητες, Arâches-la-Frasse, Magland, Passy, Samoëns, Morillon και Sixt-Fer-à-Cheval, με έκταση **4219 εκτάρια**. **Η απόσταση του από την Lyon κυμαίνεται στα 213χλμ., ενώ από την Geneve 70,7χλμ.**

Εικόνα 85: Περιοχή μελέτης Flaine

Η κοιλάδα Flaine έχει τρεις επίπεδες περιοχές στη βόρεια πλευρά της σε υψόμετρα **1580, 1600 και 1675 μέτρων** αντίστοιχα, που χωρίζονται από δύο απότομες υψομετρικές διαβαθμίσεις.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Η ονομασία Flaine προέρχεται από τη παλιά γαλλική λέξη «Flainoz», που χρησιμοποιούνταν για το μαξιλάρι. Ο παραλληλισμός βασίζεται σε έναν μύθο του παρελθόντος, που παρουσιάζει έναν γίγαντα να κοιμάται στα βουνά και στις κοιλάδες μεταξύ του Léman (Λίμνη της Γενεύης) και της Μεσογείου, με ακουμπισμένο το κεφάλι του στο σημείο όπου βρίσκεται σήμερα το Flaine.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

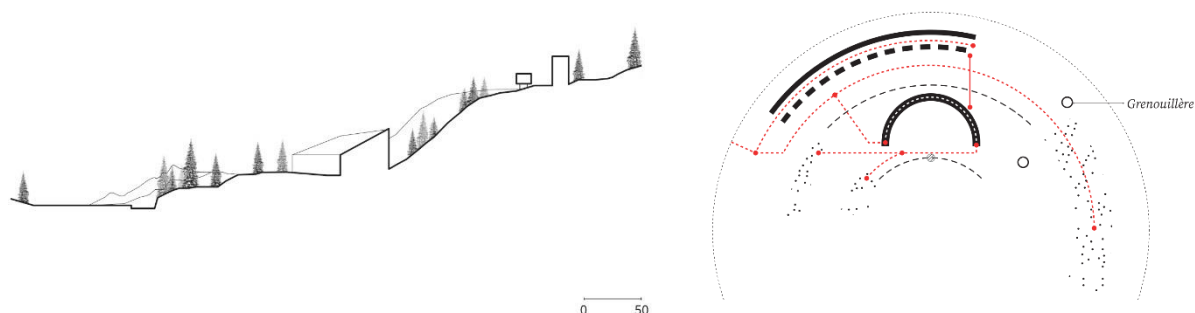
1954 Μελέτη σκοπιμότητας του Gérard Chervaz για ένα θέρετρο χειμερινών σπορ στην θέση του Flaine.

1958 Αναζήτηση χρηματοδότησης για την πραγματοποίηση μελέτης ορεινού θερέτρου από την δήμαρχο του Arâches.

1959 Απόφαση των αδερφών Boissonnas για την ανάπτυξη του ορεινού όγκου στο Arve-Giffre στην περιοχή του Flaine.

1960 A MASTERPLAN

Πρώτο σχέδιο από τον Marcel Breuer σε συνεργασία με τον L. Chappis και του D. Pradelle (Atelier d' Architecture de Montagne).

Εικόνα 86: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (α' masterplan)

Προτείνεται ο διαχωρισμός των δημόσιων και των ιδιωτικών χρήσεων σε διαφορετικά υψόμετρα, με την τοποθέτηση των κοινοχρήστων χώρων σε μία ενιαία δομή στο ενδιάμεσο πλάτωμα και των κατοικιών στην μεγαλύτερη στάθμη. Η κατανομή των κατοικιών αναπτύσσεται σε δύο κατηγορίες, στις συλλογικές που αποτελούν μέρος ενός μεγάλου ευθύγραμμου κτιρίου και στις ατομικές κατοικίες που διασκορπίζονται απομονωμένες στα σημεία που το φυσικό έδαφος το επιτρέπει, χωρίς να υπάρχει κάποια συνοχή μεταξύ τους. Ο δρόμος διέρχεται περιμετρικά από την κατώτερη στάθμη, εξυπηρετώντας τον χώρο έτσι ώστε να μην εμποδίζει τους εξωτερικούς δημόσιους χώρους.

Πρόκειται για μία διάταξη εσωστρεφής με μεμονωμένες επεμβάσεις απόλυτα προσαρμοσμένες με το τοπίο με κύρια πρόθεση την οπτική επαφή προς τον νότο, κοιτάζοντας την κοιλάδα και υποτάσσοντας τον σχεδιασμό σε αυτήν.⁶⁰

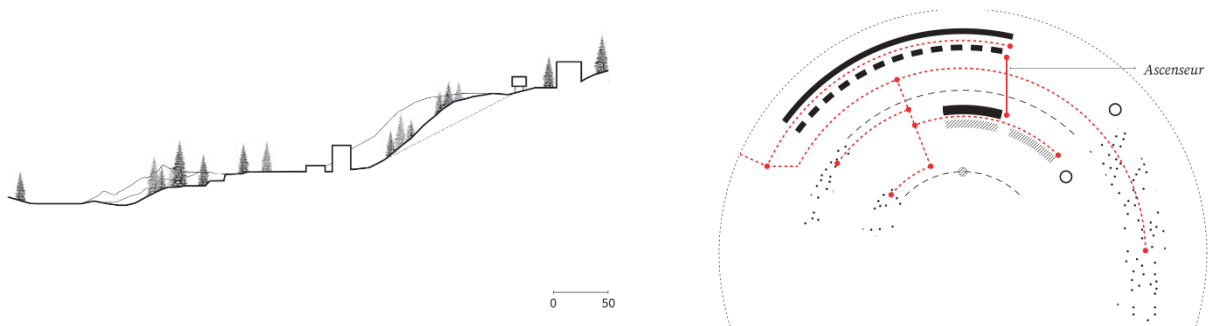
⁶⁰ Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 87: Α' masterplan Flaine

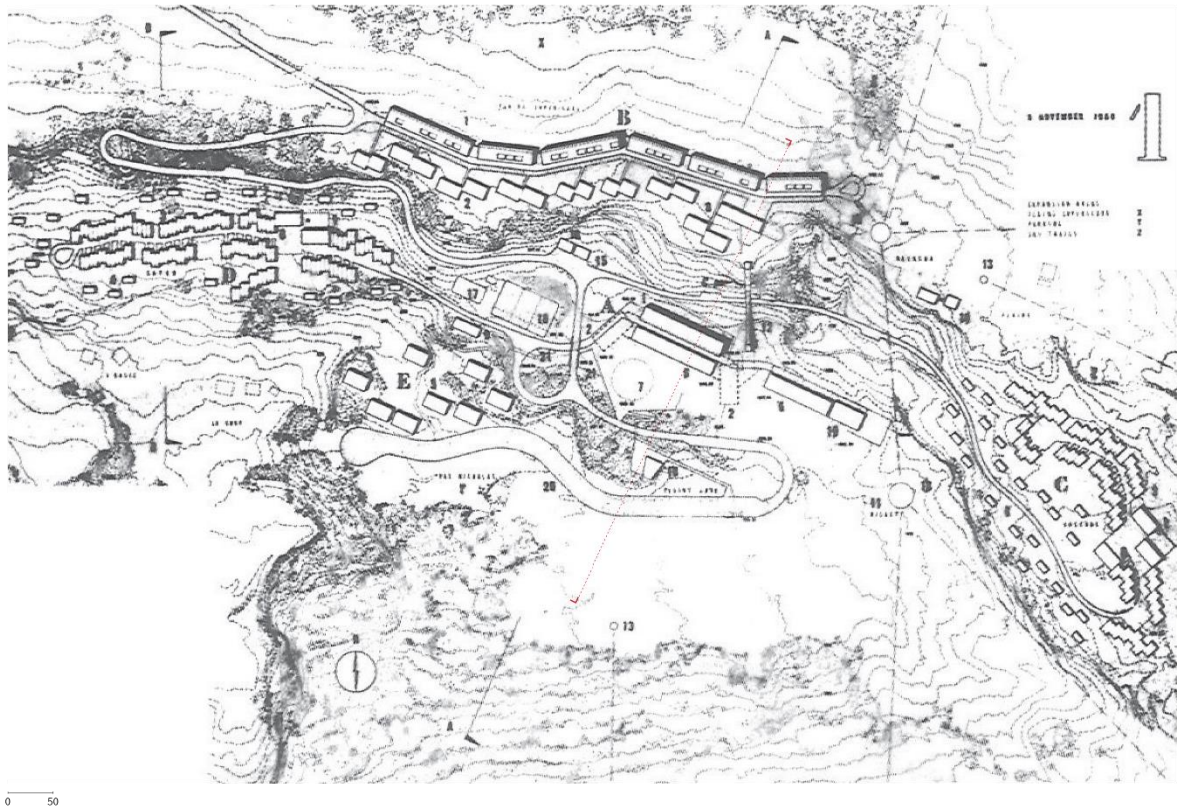
B MASTERPLAN

Ακολουθεί, μία διαφορετική προσέγγιση από την ίδια ομάδα αρχιτεκτόνων λίγους μήνες αργότερα, όπου η κεντρική κτιριακή μονάδα δημόσιων χρήσεων διασπάται σε δύο παράλληλες ευθύγραμμες μπάρες, ελευθερώνοντας ένα πέρασμα δρόμου προς την νότια πλευρά.

Εικόνα 88: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (Β' masterplan)

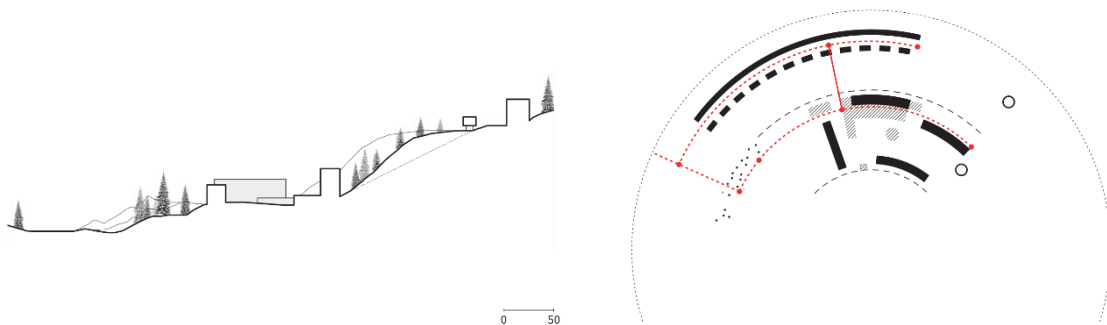
Οι ελάχιστες διαστάσεις του κενού ενδιάμεσά του δομημένου, είναι αυτές που καθορίζουν την τοποθέτηση των χρήσεων στον χώρο. Οι κοινόχρηστες κτιριακές μονάδες έρχονται σε αντίθεση με την οργανικότητα του ενιαίου όγκου του προηγούμενου σχεδίου, αλλά παραμένουν υποταγμένες στο τοπίο. Η υψηλότερη στάθμη διατηρεί την ποικιλομορφία στην τυπολογία της, ενώ οι οδικοί άξονες εξακολουθούν να ακολουθούν απότομες διαδρομές και να αποτελούν κεντρικό κομμάτι στην περιοχή ανάπτυξης των κατοικιών, όπου η οργάνωση τους είναι διακλαδωτή. Ταυτόχρονα, ο αναβατήρας σαν μορφή κυκλοφορίας παραμένει ασύνδετος στην διάρθρωση του σχεδίου.

Εικόνα 89: Β' masterplan

1961 Γ MASTERPLAN

Ο σχεδιασμός του τρίτου masterplan, αποτελεί την έναρξη μίας σειράς συζητήσεων για τον σχεδιασμό του Flaine Forum, ενός κεντρικού χώρου στην ενδιάμεσή στάθμη.

Εικόνα 90: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (γ' masterplan)

Πρόκειται για μία αστική δομή με οργανωμένο διάγραμμα κυκλοφορίας μεταξύ των διαφορετικών υψομέτρων. ⁶¹Μία κεντρική πλατεία δημιουργείται από το κενό, εσωτερικά του κεντρικού κτιρίου του Forum και των χαμηλότερων μονάδων που το περιβάλλουν στα δυτικά (5,6), καθώς και από τις εμπορικές χρήσεις που τοποθετούνται αντίστοιχα δυτικά και ανατολικά (4,12). Στα νότια, ένα χαμηλότερο κτίριο (8,9) αναπτύσσεται χωρίς να επηρεάζει την θέα προς τον τοπίο, ενώ στο κέντρο της σύνθεσης δημιουργείται ένα παγοδρόμιο (14). Ανατολικά και σε μία απόσταση από την κοινόχρηστη πισίνα (12) δημιουργείται ένα κατώφλι που εξυπηρετεί στην ομαλή μετάβαση από τα χιονισμένα τοπία στην αστική ζώνη. Τα κτίρια, ακολουθώντας την τυπολογία της μπάρας, έρχονται σε αντίθεση με την μορφολογία της κοιλάδας. Η ανώτερη στάθμη του Flaine Flaire οργανώνεται αντίστοιχα με τα προηγούμενα σχέδια. Ένας κύριος οδικός άξονας διαπερνάει και διαχωρίζει τις δομές των κατοικιών με την βόρεια πλευρά (25-30) να αναπτύσσεται πάνω στην πλαγιά, ενώ οι χαμηλότερες διάσπαρτες κατασκευές τοποθετούνται σε υπερύψωση λόγω του ανάγλυφου (31-37).

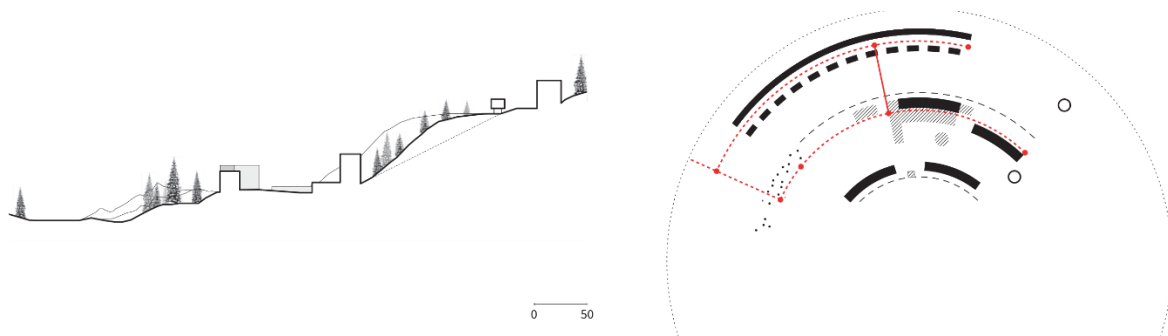

Εικόνα 91: Γ' masterplan

⁶¹ Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

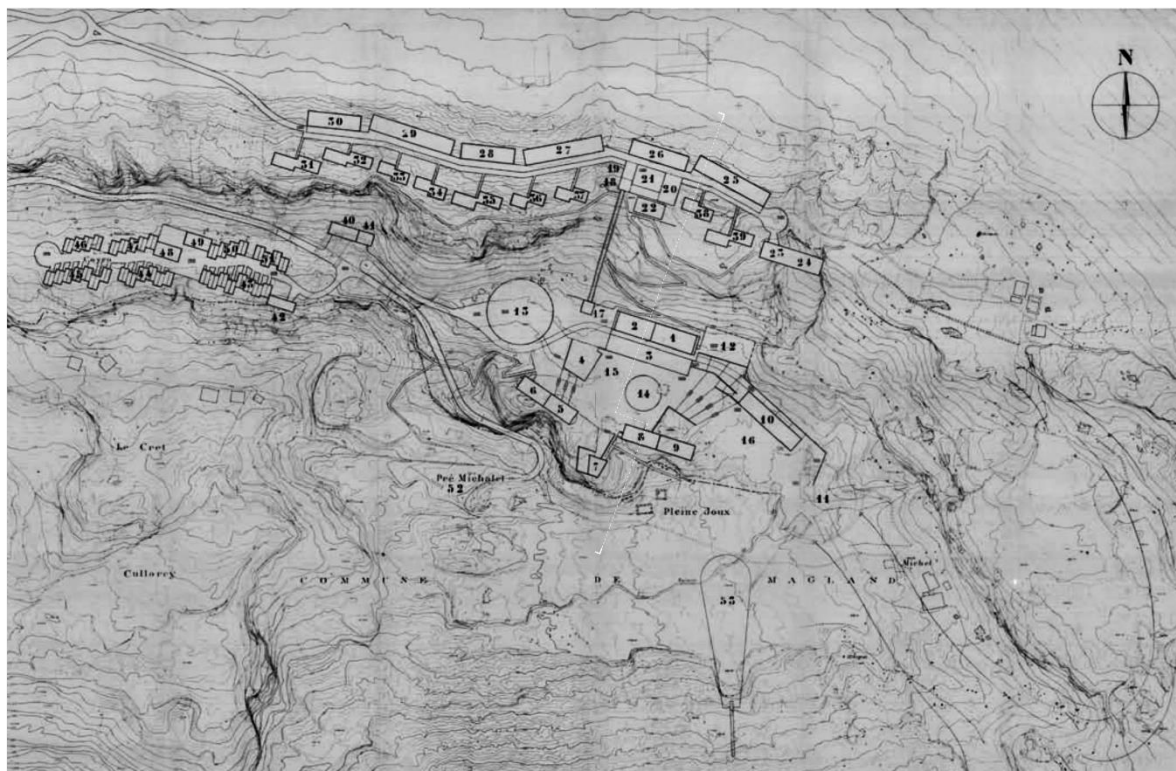
Δ MASTERPLAN

Την ίδια χρονιά (1961) και σε συνέχεια του προηγούμενου, αναπτύσσεται ένα νέο σχέδιο με διαφοροποιήσεις στην διάταξη της περιοχής. Η αλλαγή αφορά την δυτική πλευρά, η οποία αφήνεται ελεύθερη, καθώς οι κτιριακές μονάδες που προϋπήρχαν (5,6) τοποθετούνται παράλληλα με τον βράχο και η ύπαρξη της γκαλερί (4) δεν εμποδίζει την θέαση στο βουνό λόγω του ύψους της. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της κεντρικής πλατείας από δύο μόνο πλευρές (1,2 και 8,9) ακολουθώντας έτσι την τυπολογία της ανώτερης στάθμης με την ύπαρξη ενός δρόμου.

Εικόνα 92: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (δ' masterplan)

Επομένως, το masterplan αυτό θυμίζει περισσότερο μία εξέλιξη του δεύτερου παρά του τρίτου, καθώς το Forum μετατρέπεται σε πέρασμα και το παγοδρόμιο χάνει την σημασία του.

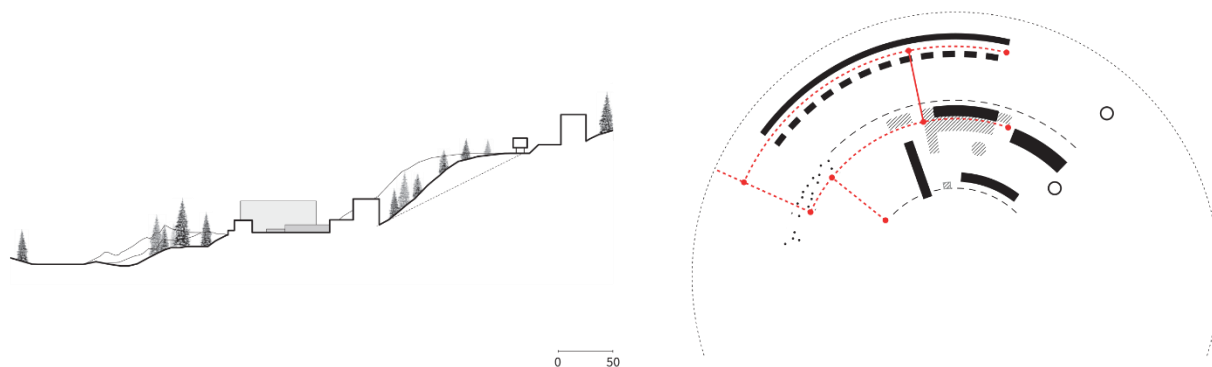

Εικόνα 93: Δ' masterplan

Ε MASTERPLAN

Το πέμπτο masterplan, ακολουθεί την εσωτερικότητα του τρίτου σχεδίου, επαναφέροντας την διάταξη στον κεντρικό χώρο της μεσαιάς στάθμης.

«Όλα επέστρεφαν στην τάξη: το 1961, είχαμε έναν σχεδιασμό με μια πρόσβαση στο Φόρουμ στο σωστό επίπεδο»⁶²

Εικόνα 94: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (ε' masterplan)

Στο υψόμετρο 1580 μέτρων, που μέχρι τώρα δεν υπήρχε σχεδιασμός, ορίζεται ο χώρος στάθμευσης. Το μοναδικό στοιχείο που παραμένει ίδιο σε όλες τις παραλλαγές των σχεδίων είναι η εκκλησία, η οποία στο νοτιότερο σημείο και όριο μεταξύ των υψομετρικών σταθμών, αποτελεί το πιο αποκεντρωμένο μέρος.

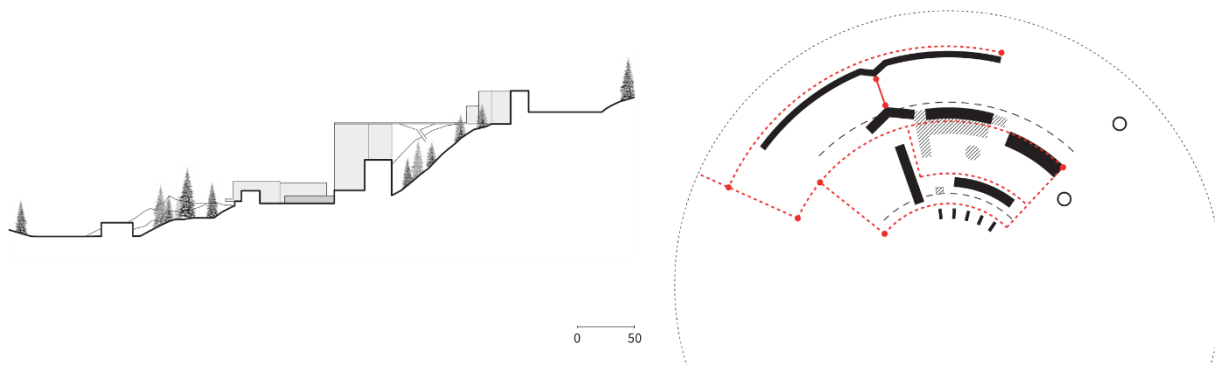

Εικόνα 95: Ε' masterplan

⁶² É. Boissonnas, *Flaine, la création*, éd. du Linteau, Παρίσι, 1994

1966 Z MASTERPLAN

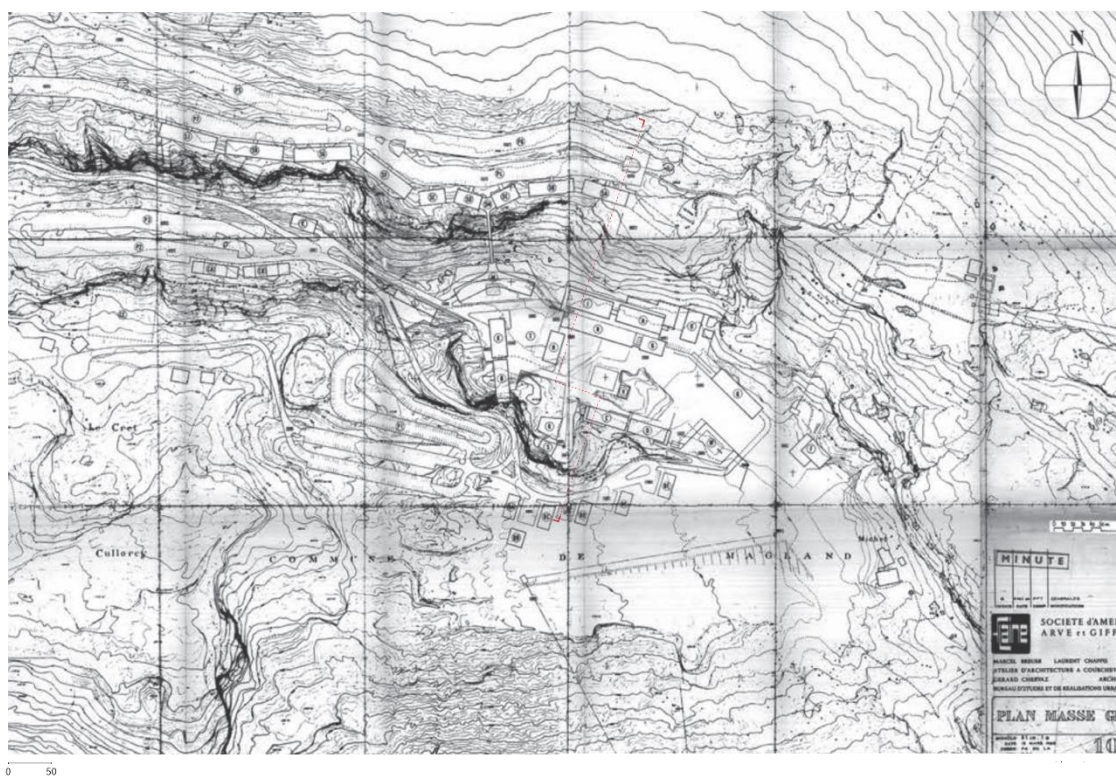
Το σχέδιο αυτό αποτελεί την μελέτη για την περιοχή γύρω από την κεντρική πλατεία του Flaine Forum, προσπαθώντας να εντάξει και τα τρία υψομετρικά επίπεδα σε έναν κοινό σχεδιασμό.

Εικόνα 96: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (ζ' masterplan)

Η βορειο-δυτική πλευρά οριοθετείται πλήρως από την προσθήκη μίας κτιριακής μονάδας η οποία εκτείνεται από την θέση έναρξης του αναβατήρα έως το βόρειο όριο της ανώτερης στάθμης, ώστε να απορροφηθεί ο αναβατήρας μέσα σε αυτήν. Ο Marcel Breuer έρχεται σε αντίθεσή με την άποψη αυτή, καθώς θεωρεί πρωταρχικής σημασίας το φυσικό ανάγλυφο και την πρόταση αυτή να έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την κλίμακα και τον σχεδιασμό της περιοχής που αναπτύσσεται με βάση το τοπίο.

Οι πέντε πολυκατοικίες του Front de Neige φαίνεται ότι είναι ακόμα τοποθετημένες χωρίς να κοιτούν προς τα ανώτερα πεδία.

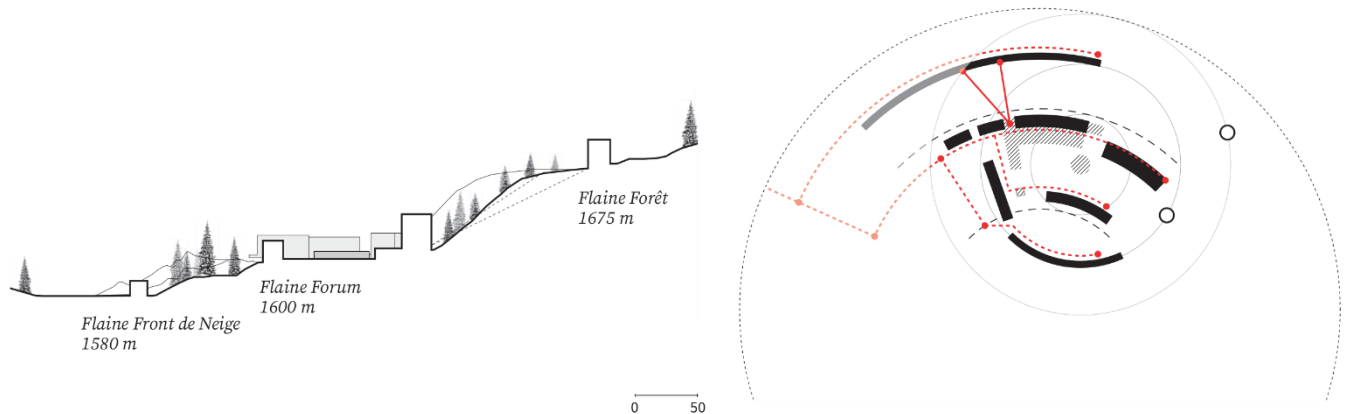

Εικόνα 97: Z' masterplan

1969-1970 Ολοκλήρωση εργασιών των κτιριακών μονάδων που περιβάλλουν και οριοθετούν το Flaine Forum.

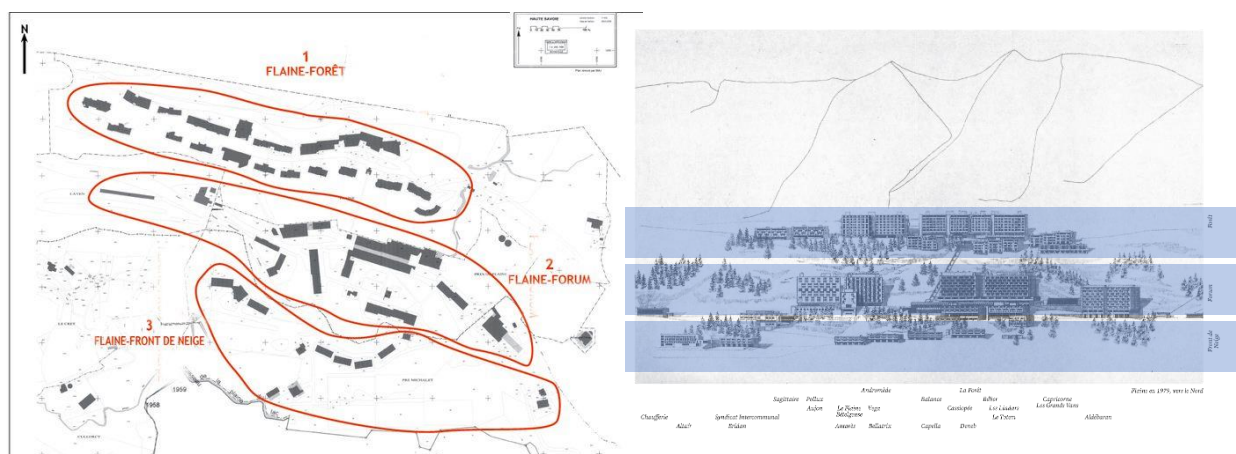
1969 Η MASTERPLAN _ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ

Το σχέδιο αυτό επικεντρώνεται στον σχεδιασμό της χαμηλότερης στάθμης, αυτής του Front de Neige.

Εικόνα 98: Διαγράμματα ανάπτυξης Flaine στο ορεινό τοπίο (η' masterplan)

Οι νότιες κτιριακές μονάδες πάνω στην πλαγιά, σε αντιστοιχία με την ανώτερη στάθμη, αποκτούν μια καμπύλη διάταξη που δηλώνει τα όρια της περιοχής. Ένα μικρό μονοπάτι μας οδηγεί στην μεσαία στάθμη, όπου η μεγάλη κτιριακή μονάδα στα δυτικά της κεντρικής πλατείας διασπάζεται σε δύο χαμηλότερες, οι οποίες αποτελούν σημείο εκκίνησης δύο αναβατήρων προς το Flaine Forest, το οποίο αναπτύσσεται σε μία σειρά κτιρίων με τον κεντρικό δρόμο να διέρχεται πίσω από αυτά. Η περιοχή αναπτύσσεται με βάση το οδικό δίκτυο και η κυκλοφορία αμαξιών ενσωματώνεται στον σχεδιασμό, ενώ παράλληλα γίνεται μια προσπάθεια απομόνωσης του.

Εικόνα 99: Ζώνες δομημένου χιονοδρομικού θερέτρου Flaine

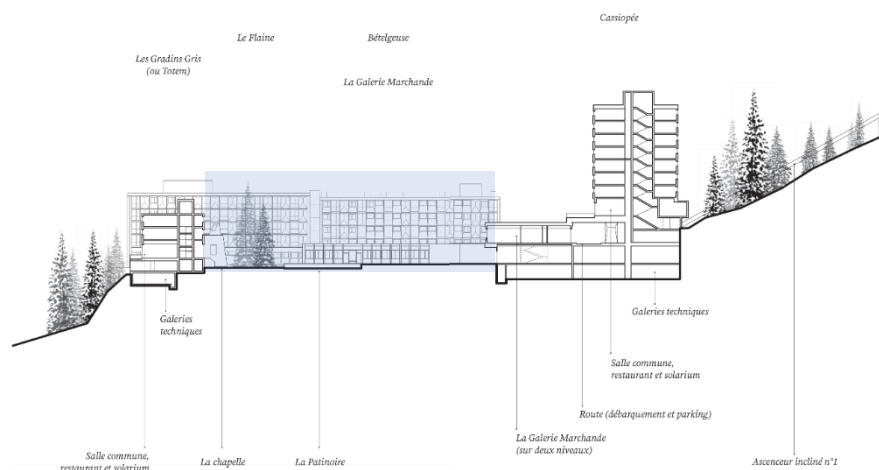
1971 Ολοκλήρωση κατασκευής Flaine Forum

1973 Ξεκινάει η κατασκευή του Front de Neige.

Πρώτες εγκαταστάσεις παραγωγής χιονιού που εγγυώνται τεχνητή κάλυψη χιονιού στην Ευρώπη.

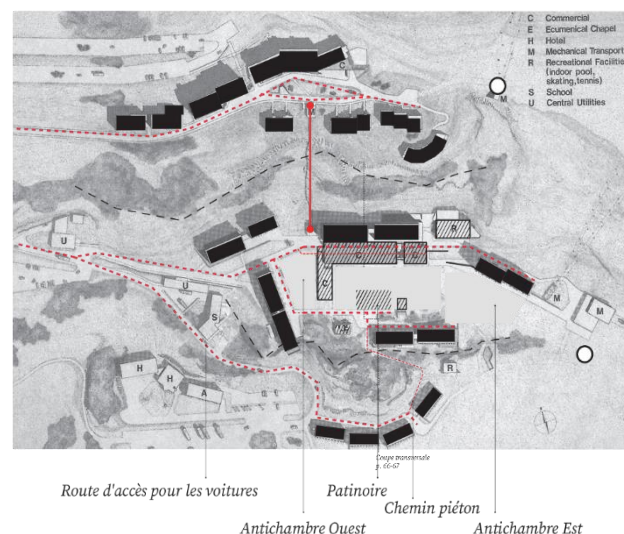
1976 Ξεκινάει η κατασκευή το Flaine Foret

1979 Το Flaine Forum αποτελεί έναν ελαφρώς επικλινή ανοιχτό χώρο, που αποτελεί το κέντρο της περιοχής. Πρόκειται για ένα κενό - εσωτερικό αύλειο χώρο που δημιουργείται μεταξύ των κτιριακών μονάδων

Εικόνα 100: Τομή εσωτερικά της πλατείας του Flaine-Forum

Η διάταξη των κτιριακών μονάδων καθορίζεται αφενός από το φυσικό τοπίο και τις υψομετρικές στάθμες που δημιουργούνται και αφετέρου από τον σχεδιασμό του κενού της κεντρικής πλατείας. Πρόκειται για πολυώροφα κτίρια που καθιστούν πυκνό το συγκρότημα του θερέτρου. Οι οδικοί άξονες, ενώ αναπτύσσονται κατά μήκος των εγκαταστάσεων, ακολουθώντας την φυσική πορεία του εδάφους, δεν εμφανίζονται στον δημόσιο χώρο.

Εικόνα 101: Masterplan χιονοδρομικού θερέτρου Flaine

- **Flaine Forum (1968-1976)**

Πρόκειται για την κεντρική πλατεία που περιβάλλουν οι κτιριακές μονάδες στην μεσαία στάθμη της περιοχής (1 620 μέτρα) με ένα μεγάλο άνοιγμα προς τα ανατολικά όπου συγκλίνουν φυσικά οι χιονοδρομικές πίστες. Ένα σημείο συνάντησης των σκιέρ που ταυτόχρονα προσφέρει μία πληθώρα υπηρεσιών για την κάλυψη των αναγκών και επιθυμιών τους. Η θέση των δομημένων στοιχείων δεν είναι αυστηρά ευθύγραμμη, ενώ όλα αποτελούν μέρος μίας ενιαίας σύγχρονης αρχιτεκτονικής προσέγγισης με τους μεγάλους όγκους να κυριαρχούν.

Το ξενοδοχείο Flaine, το πρώτο κτήριο του θερέτρου σχεδιάστηκε από τον Marcel Breuer.

*«Η αρχιτεκτονική του Flaine είναι ένα παράδειγμα εφαρμογής της αρχής του φωτός και της σκιάς που υιοθέτησα. Οι προσόψεις των κτιρίων είναι σκαλισμένες σαν όψεις ενός διαμαντιού. Οι ακτίνες του ήλιου χτυπούν τα πρόσωπά τους από διαφορετικές γωνίες, αντιθέσεις φωτισμού που προκύπτουν από τις αντανakλάσεις τους. Η οριζόντια γραμμική ποιότητα των επιπέδων του κτιρίου, ανθρώπινη δημιουργία, έρχεται σε αντίθεση με το χαοτικό έδαφος του βουνού που μαρτυρεί τη συντριπτική δύναμη της φύσης. Κάθε κτίριο μεγιστοποιεί τη χρήση σύγχρονων κατασκευαστικών τεχνικών. Ολόκληρη η σύνθεση είναι ενσωματωμένη στο μαγευτικό και άγριο τοπίο του Flaine, το οποίο συνεργάζεται και εξανθρωπίζει».*⁶³

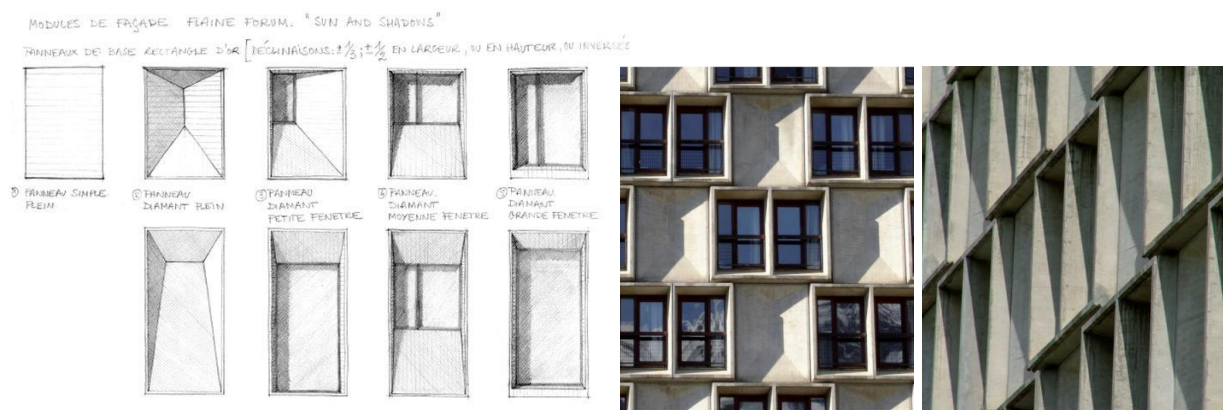

Εικόνα 102: Ξενοδοχείο Flaine

⁶³ Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Το ξενοδοχείο φιλοξενεί χώρους διαμονής των χιονοδρόμων, καθώς και κοινόχρηστους χώρους για την κάλυψη των αναγκών τους. Ο διαχωρισμός των χρήσεων γίνεται κατακόρυφα, με τους κοινόχρηστους χώρους να καταλαμβάνουν το ισόγειο και τις ζώνες νύχτας, να αναπτύσσονται στους ορόφους. Η κάτοψη των ορόφων αποτελείται από έναν ενιαίο διάδρομο που εξυπηρετεί εκατέρωθεν τις εισόδους των υπνοδωματίων που έχουν αναπτυχθεί με βάση την ίδια τυπολογία και εμφανίζουν ημιυπαιθριους χώρους στην ανατολική και δυτική πλευρά αντίστοιχα.

Πρόκειται για μία τυπολογία που ακολουθείται και στα υπόλοιπα κτίρια της περιοχής με αυστηρές προσόψεις, που εξασφαλίζουν τον μέγιστο ηλιασμό των εσωτερικών. Μία σειρά εσοχών και προεξοχών, εναλλασσόμενων μεταξύ τους δημιουργούν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο από ανοίγματα, μπαλκόνια και κλειστά στοιχεία. Ακολουθώντας το μοντέρνο στυλ, μακριά από κάθε είδους παράδοση του βουνού, βασικό υλικό της κατασκευής αποτελεί το σκυρόδεμα.

Εικόνα 103: Τυπολογία παραθύρων

Στην νότια γωνία αναπτύσσεται μία μεγάλη βεράντα, προσβάσιμη από όλους τους κατοίκους, η οποία «αιωρείται» πάνω από το κενό. Πιο συγκεκριμένα, το κτίριο επεκτείνεται πέρα από την βάση που σχηματίζεται από τον βράχο στον οποίο στηρίζεται, με αναφορές των κατασκευών στο Courchevel, που λόγω των υψομετρικών διαφορών στο έδαφος δημιουργούσαν μία είδους στοά – πιλοτή από κάτω.

- **Flaine Front de Neige (1973-1976)**

Πρόκειται για το χαμηλότερο μέρος του θερέτρου (1580μέτρα) και την δεύτερη φάση κατασκευής. Η τοποθέτηση των κτιριακών μονάδων ακολουθεί το φυσικό περίγραμμα του εδάφους, δημιουργώντας μία καμπύλη εντελώς εκτεθειμένη στο φως. Αποτελείται από κτιριακές μονάδες παραδοσιακής κατασκευής από σκυρόδεμα με προθήκες πάνελ στις προσόψεις τα οποία αποτελούν προκατασκευασμένα στοιχεία και δημιουργούν έναν ρυθμό από εναλλασσόμενες λωρίδες ξύλου γυαλιού και σκυροδέματος. Ο ημιυπαιθριος χώρος που δημιουργείται στο ισόγειο εξαιτίας των ενιαίων μπαλκονιών στους ορόφους δημιουργεί ιδανικές συνθήκες κατά την διάρκεια τόσο των θερινών, όσο και των χειμερινών μηνών.

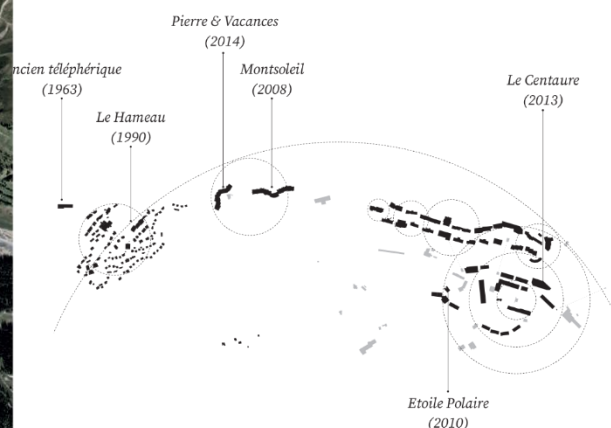
- **Flaine Forêt (1976-1988)**

Η τρίτη φάση κατασκευής του θερέτρου απευθύνεται στο ψηλότερο σημείο της περιοχής (1750 μέτρα). Μία σειρά κτιριακών μονάδων αναπτύσσεται κατά μήκος του δρόμου, αποκτώντας μία καμπύλη μορφή. Αντίστοιχα, με το Front de Neige, κύρια υλικά αποτελούν το οπλισμένο σκυρόδεμα, καθώς και προκατασκευασμένα πάνελ που χρησιμοποιούνται στις προσόψεις, οι οποίες συνδυάζουν στοιχεία ξύλου και σκυροδέματος.

1990- ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ: Αριθμός κλινών έως 62.500

Σε μία προσπάθεια καταπολέμησης μία μη παραγωγικής περιόδου, γίνονται προσπάθειες αύξησης της προσέλκυσης του τουρισμού, μέσω της αύξησης των διαθέσιμων καταλυμάτων.

Έτσι, ακολουθεί μία σειρά επεκτάσεων του αρχικού πολεοδομικού σχεδίου. Πιο συγκεκριμένα, πραγματοποιείται επέκταση του θερέτρου στην περιοχή Les Gérats (1800μέτρα), με την δημιουργία ενός μεγάλου αριθμού σαλέ, εμπνευσμένων από τις σκανδιναβικές αρχές, επέκταση του οποίου θεωρείται το Le Hameau de Flaine. Πρόκειται εξίσου για ένα συγκρότημα τουριστικών κατοικιών και διαμερισμάτων με εμπορικές χρήσεις όπως καταστήματα και εστιατόρια με αρχιτεκτονική παρόμοια των σαλέ. Για την κάλυψη των αποστάσεων, εγκαταλείπεται η ιδέα της προστασίας του φυσικού τοπίου με την μείωση της χρήσης των αυτοκινήτων και το 2008 σε μία προσπάθεια ένωσης του **Flaine Forêt** και του Le Hameau de Flaine, δημιουργείται το Montsoleil και λίγο αργότερα το συγκρότημα Pierre & Vacances. Επομένως, δημιουργείται ένα σύνολο από ετερόμορφες μορφές και διατάξεις μετατρέποντας το βουνό σε μία τυποποιημένη βιομηχανία. Τελευταία προσθήκη, αποτελεί η κατοικία La Centaure το 2013, στην καρδιά του Forum, η εξωτερική μορφή της οποίας φαινομενικά ακολουθεί τον σχεδιασμό της περιοχής.

Εικόνα 104: Συνολική εικόνα επεκτάσεων Flaine

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Το Flaine αποτελεί παράδειγμα πολεοδομικού σχεδιασμού με σύγχρονα στοιχεία αρχιτεκτονικής με βάση τον σεβασμό του περιβάλλοντος. Με **πρωτοβουλία του** Éric Boissonnas **σε συνεργασία με** τον Marcel Breuer η μελέτη αποσκοπεί στην ενσωμάτωση του θέρετρου στο βουνό με αποτέλεσμα **η γενική διάταξη να εναρμονίζεται με τα περιγράμματα του φυσικού ανάγλυφου και τα διαφορετικά επίπεδα του θέρετρου να μην είναι ορατά το ένα από το άλλο. Σε υψόμετρο 1600-1800 μέτρων, παρά την παρουσία αναβαθμών και στάθμεων, δημιουργείται ένας ενιαίος σχεδιασμός για την κάλυψη των αναγκών και των κτιριολογικών δομών, ενισχύοντας την ιδέα του ski-in και ski-out και περιορίζοντας την κυκλοφορία των αυτοκινήτων περιμετρικά των χώρων που αναπτύσσονται οι χρήσεις του θέρετρου.**

Παρ' όλες τις προσπάθειες σχεδιασμού και εκσυγχρονισμού του μοντέλου των χιονοδρομικών με την δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος, ακολούθησε μία περίοδος με μία πληθώρα επεκτάσεων του αρχικού σχεδίου, με αντιφατικά μοντέλα αρχιτεκτονικής ανάπτυξης που έχουν ως αποτέλεσμα την ποικιλομορφία του θέρετρου και την εγκατάλειψη της διατήρησης ενός ενιαίου ύφους σχεδιασμού με βάση το φυσικό τοπίο. Επομένως, δημιουργείται ένα σύνολο από ετερόμορφες μορφές και διατάξεις μετατρέποντας το βουνό σε μία τυποποιημένη βιομηχανία χωρίς καμία συνοχή.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ: Το Flaine αποτελεί ένα χιονοδρομικό θέρετρο που σχεδιαστικά με αμιγώς βιώσιμα κριτήρια και απόλυτο σεβασμό στο τοπίο και το περιβάλλον. Αποτελεί το πρώτο ορεινό προορισμό που εξοπλίστηκε με φυσικό αέριο, ενώ η περιοχή του Grand Massif στο οποίο εντάσσεται, λειτουργεί μόνο με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, λαμβάνοντας Global Green Award.

Το 2007, ιδρύεται ένα περιβαλλοντικό παρατηρητήριο, με στόχο την προστασία και την διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς μέσω ερευνών της τοπικής βιοποικιλότητας. Οι μορφές του τοπίο, της χλωρίδας και της πανίδας που ερευνώνται, αποσκοπούν στην εύρεση λύσεων για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος ή την επαναφορά του στην αρχική του κατάσταση.⁶⁴

⁶⁴ <https://en.flaine.com/environment>

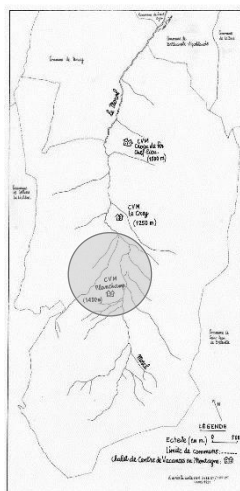
B.4 Valmorel

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ: Το Valmorel βρίσκεται στην κοιλάδα Tarentaise, μέρος των κοινοτήτων Les Ananchers-Valmorel και La Léchère, στο διαμέρισμα της Savoie στην περιοχή Auvergne-Rhône-Alpes σε υψόμετρο **1200-2550 μέτρων και έκταση 3.600 εκταρίων. Η απόσταση από την Lyon είναι 195χλμ., ενώ από την Geneve 125χλμ.**

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ: Το Valmorel πήρε το όνομά του από την κοιλάδα του ποταμού Morel, παραπόταμου του ποταμού Isère.

ΒΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ:

1938 Υποδοχή τουριστών από ένα εξοχικό κέντρο με το όνομα Planchamp.⁶⁵

Εικόνα 105: Planchamp

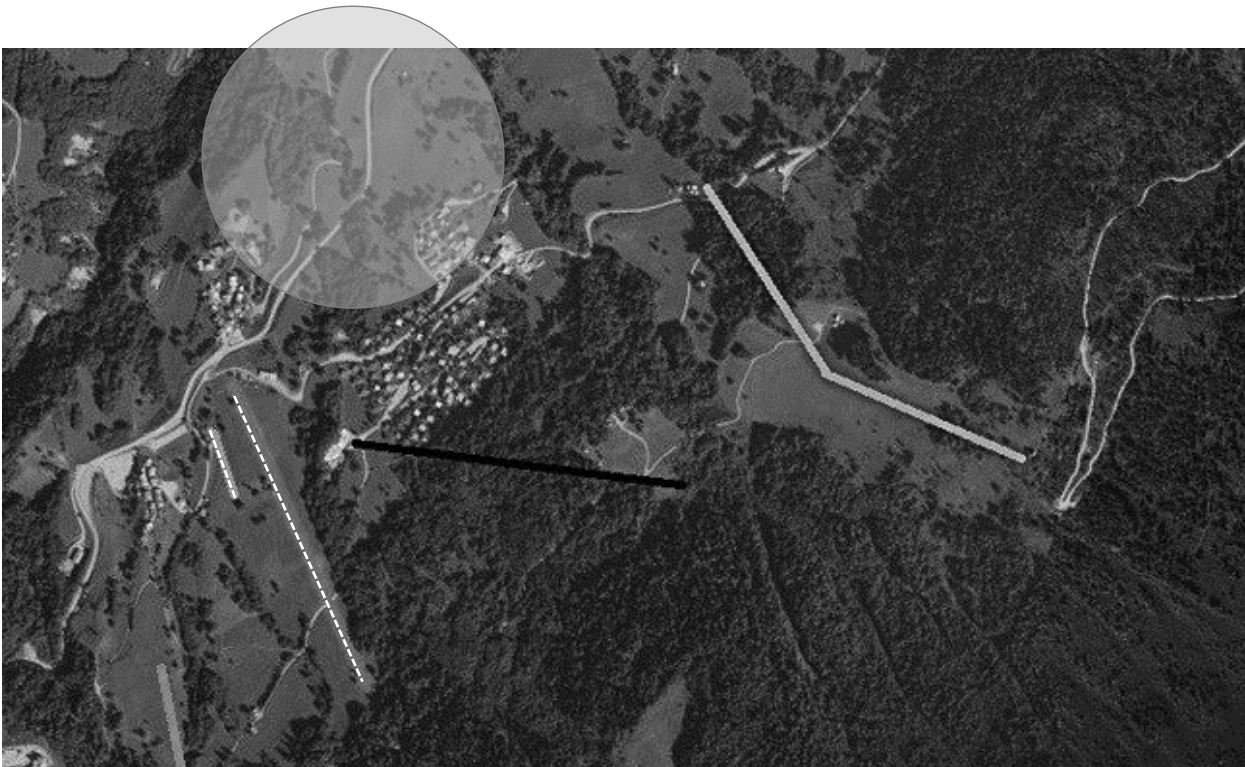
⁶⁵ <https://www.remontees-mecaniques.net/bdd/reportage-tcv15-telebourg-montaz-mautino-5402.html>

1970 Προοπτική ανάπτυξης ενός θερέτρου για **τουρισμό τεσσάρων εποχών**, με αρχιτεκτονική ενσωματωμένη στο παραδοσιακό τοπίο, σε άμεση σχέση με τη μόνιμη κατοικία και τον τοπικό πληθυσμό.⁶⁶

Α'ΦΑΣΗ: ΒΑΣΙΚΑ ΕΡΓΑ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΘΕΡΕΤΡΟΥ

1974 Οι δήμοι Aigueblanche και La Léchère ενώνονται και σχηματίζουν την περιοχή Bassin d'Aigueblanche.⁶⁷

1975 Ο αρχιτέκτονας-πολεοδόμος Michel Bezançon κλήθηκε να διενεργήσει μελέτες για μία ανάπτυξη στην κοιλάδα Morel, με την δημιουργία ενός νέου θέρετρου, ενός «χωριού-θερέτρου».⁶⁸

Εικόνα 106: Περιοχή ανάπτυξης Valmorel (λευκό χρώμα: υφιστάμενες χιονοδρομικές εγκαταστάσεις)

⁶⁶ Richaud S., Huart E., Zanardo S., *Archives professionnelles de Michel Bezançon architecte-urbaniste (1952-1985)*, Centre D 'Archives d' Architecture en Savoie, 2011

⁶⁷<https://www.valmorel.com/en/destination/history/#:~:text=Valmorel%20was%20born%20in%201976,and%20an%20abundance%20of%20wood.>

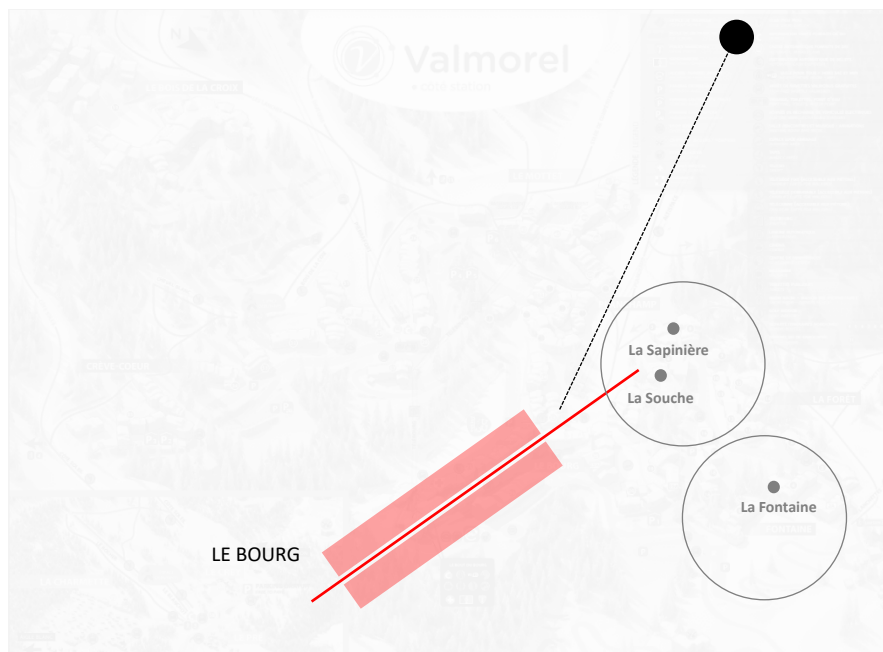
⁶⁸ <https://www.valmorel.com/en/destination/history/>

1976 Ο σταθμός Valmorel ανοίγει με την δημιουργία δύο τουριστικών καταλυμάτων και την κατασκευή του αναβατήρα Beaudin (σημερινό Altispace) για την ανάπτυξη του χιονοδρομικού χώρου, ξεκινώντας από τους πρόποδες των κατοικιών. Ο χώρος που σχεδιάζεται για την ίδρυση του θερέτρου αποτελεί ιδιωτική γη.

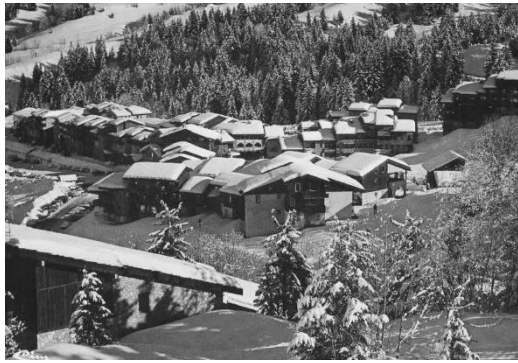

Εικόνα 107: Πρώτες εγκαταστάσεις Valmorel

1977 Ο οικισμός Bourg αναπτύσσεται περιμετρικά του πεζοδρόμου Rue du Bourg, με ξενοδοχεία και χώρους διαμονής, καθώς και ορισμένες εμπορικές χρήσεις. Ακόμη, εμφανίζονται οι πρώτες απομακρυσμένες μορφές οικισμών γύρω από τον κεντρικό σταθμό, με την δημιουργία του ξενοδοχείου La Fontaine, καθώς και των καταλυμάτων La Souche και La Sapinière. Η ύπαρξη αναβατήρα προς τις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές χιονοδρομίας επιτρέπει την σύνδεση της περιοχής με το Doucy-Combelouvière.

Εικόνα 108: Διάγραμμα ανάπτυξης πρώτου οικισμού Valmorel – Le Bourg

Εικόνα 109: La Bourg

Το όραμα για την ανάπτυξη μίας περιοχής με ορεινό και παραδοσιακό χαρακτήρα, καθορίζει τα πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά πρότυπα που υιοθετούνται. Στόχο αποτελεί η δημιουργία ενός χωριού που αναπτύσσεται.⁶⁹

Έτσι, μία μορφή της τυπολογίας του σαλέ της Σαβοΐας ακολουθείται στην περιοχή στα πρώτα στάδια οικιστικής και εμπορικής ανάπτυξης, τα οποία απλώνονται κατά μήκος ενός δρόμου, δημιουργώντας έτσι την αίσθηση των αλπικών χωριών με στενά και γραφικά σοκάκια. Ο κεντρικός δρόμος Bourg ανοίγει από τη μια πλευρά στο Grenouillere, σε έναν χώρο ανοιχτό που στην συνέχεια θα αποτελέσει σημείο κατάβασης και σύγκλισης των πιστών και από την άλλη σε εμπορικές χρήσεις.⁷⁰

Σε μία προσπάθεια διατήρησης της παραδοσιακής αίσθησης και του φυσικού τοπίου της περιοχής, τα υλικά που χρησιμοποιούνται είναι κυρίως πέτρα για την βάση, ξύλο για την επένδυση και σχιστόλιθοι για την στέγη. Οι κατασκευές περιορίζονται στους τρεις με τέσσερις ορόφους, προσδίδοντας την ανθρώπινη κλίμακα στην περιοχή, ενώ η εσωτερική διαρρύθμιση εξυπηρετεί την διαβίωση 4-6 ατόμων.

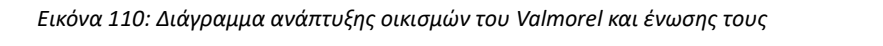
Κύριο στόχο αποτελεί η παραμονή των τουριστών στα ορεινά καταλύματα τόσο τους καλοκαιρινούς όσο και τους χειμερινούς μήνες.

Με σκοπό την δημιουργία ενός θερέτρου με αποκλειστική την κυκλοφορία πεζών, σχηματίζεται ένα σύστημα αναβατήρων που εξυπηρετεί τις συνδέσεις του κέντρου (Bourg Morel) με τους οικισμούς που αναπτύσσονται στην ευρύτερη περιοχή.

1978-1979 Κατασκευάζεται ένα μεγάλο μέρος των κατοικιών Planchamp, καθώς και ο ομώνυμος αναβατήρας, κοντά στον οικισμό Mottet για την εξυπηρέτηση τόσο της περιοχής, όσο και την δημιουργία μίας περιοχής χιονοδρομίας. Ακόμη, το τελεφερικ Pierrafort, δημιουργείται για την πρόσβαση από και προς τον νέο οικισμό Crève-Coeur. Σε μία προσπάθεια σύνδεσης του Valmorel με τον τομέα Gollet-Mottet, μέσω της ανάπτυξης μίας περιοχής του Bois de la Croix, η περιοχή εξοπλίζεται με τρεις νέους αναβατήρες. Ενώ, ταυτόχρονα, εμφανίζονται τα πρώτα σημάδια αστικοποίησης και στην περιοχή του Fontaine.

⁶⁹ Richaud S., Huart E., Zanardo S., *Archives professionnelles de Michel Bezançon architecte-urbaniste (1952-1985)*, Centre D'Archives d'Architecture en Savoie, 2011

⁷⁰ Richaud S., Huart E., Zanardo S., *Archives professionnelles de Michel Bezançon architecte-urbaniste (1952-1985)*, Centre D'Archives d'Architecture en Savoie, 2011

Οι κτιριακές μονάδες αναπτύσσονται με βάση το ανάγλυφο και είναι διατεταγμένες βαθμιδωτά στη μέση των δασικών περιοχών.⁷¹

Ένα δίκτυο επικοινωνίας από αναβατήρες καθιστά δυνατή τη σύνδεση των κύριων οικισμών τόσο μεταξύ τους, όσο και με το Bourg morel, αλλά και των οικισμών που βρίσκονται στους πρόποδες φυσικών πλαγιών με τις χιονοδρομικές πίστες.

Τα μονοπάτια είναι ενσωματωμένα στους οικισμούς. Ο διαχωρισμός της κυκλοφορίας επιβεβαιώνεται, μόνο οι σκιέρ και η κυκλοφορία πεζών επιτρέπεται εντός του θέρετρου, οι λωρίδες αυτοκινήτων πράγματι απορρίπτονται στα περίχωρα.

Η κίνηση των πεζών προάγεται με αποτέλεσμα να επικρατεί διαχωρισμός της κυκλοφορίας των χιονοδρόμων και των πεζών από αυτήν των αυτοκινήτων εντός του θερέτρου και για τον λόγο αυτό δημιουργούνται οργανωμένοι χώροι στάθμευσης,

Β' ΦΑΣΗ: ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ

1980-1982 Η κατασκευή αναβατήρων για την εξυπηρέτηση των οικισμών και την δημιουργία νέων χιονοδρομικών πορειών, συνεχίζεται. Το Valmorel βρίσκεται σε πλήρη ανάπτυξη, σχεδιάζοντας να συνδεθεί με το Les Menuires μέσω του Col du Gollet.

2002 Ένωση οικισμών Vamlorrel με τις περιοχές La Charmette, Le Croy, Le Pre.

Γ' ΦΑΣΗ: ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

2006 Το Valmorel αποτελείται από τους οικισμούς Planchamp, Fontaine, Foret και Creve-coeur γύρω κέντρο, το Bourg-morrel, η διάταξη των οποίων ακολουθεί το ανάγλυφο και το φυσικό τοπίο της περιοχής.

2011 Σε μία προσπάθεια επέκτασης της περιοχής που διαπερνά ο αναβατήρας προς το Gollet-Mottet , αναπτύσσεται ένα χωριό σε υψόμετρο 1.460 μέτρων, σε ένα παρθένο φυσικό περιβάλλον που προφέρει ένα σύνολο δραστηριοτήτων.

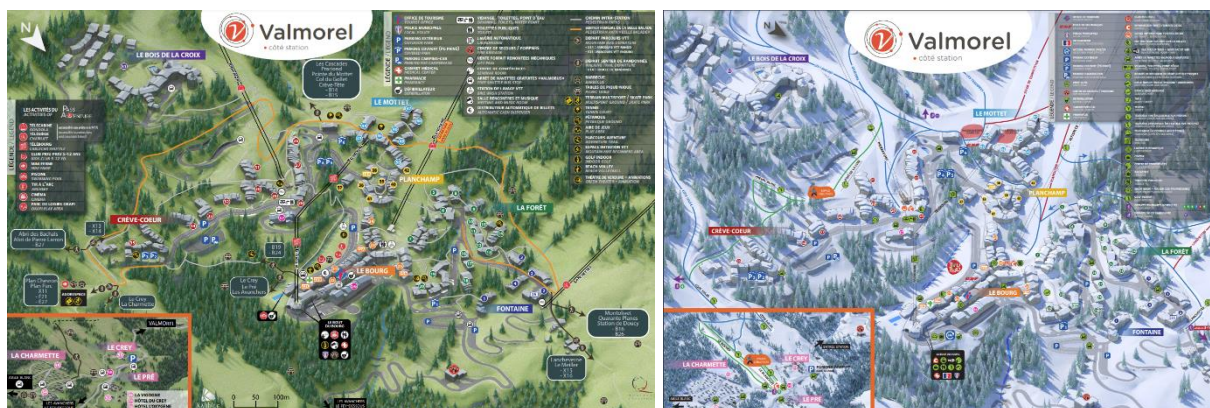
⁷¹ Richaud S., Huart E., Zanardo S., *Archives professionnelles de Michel Bezançon architecte-urbaniste (1952-1985)*, Centre D 'Archives d' Architecture en Savoie, 2011

2022- ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ: Αριθμός κλινών 8.000-10.000

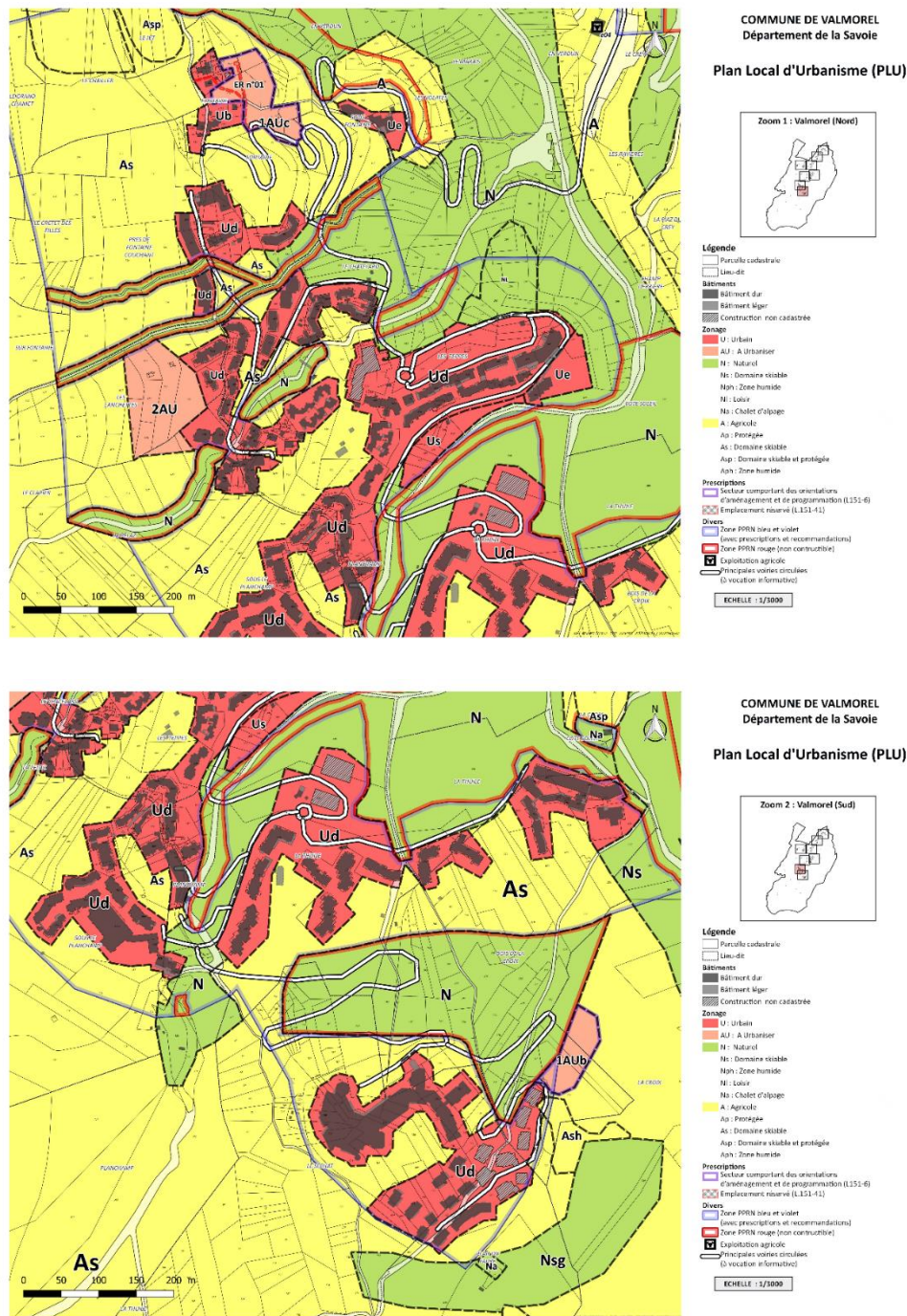
Εικόνα 112: Σύνολο οικισμών Valmorel

Η περιοχή έχει διαμορφωθεί έτσι ώστε να εξυπηρετεί την υποδοχή τουριστών καθ' όλη την διάρκεια του έτους, με ένα σύνολο εγκαταστάσεων και δραστηριοτήτων να προσφέρονται.

Εικόνα 113: Χάρτης δραστηριοτήτων Valmorel κατά τους θερινούς και χειμερινούς μήνες

Μία σειρά από διατάξεις και περιορισμούς καθορίζονται από πολεοδομικά σχέδια, που επιτρέπουν την ομοιομορφη ανάπτυξη της περιοχής και την διατήρηση της έννοιας και της μορφής των χωριών. Η ζωνοποίηση και ο διαχωρισμός των αστικών (κόκκινο χρώμα) και των φυσικών περιοχών (πράσινο και κίτρινο χρώμα) διευκολύνουν την βιώσιμη ανάπτυξη και την διατήρηση του φυσικού τοπίου. Ακόμη, στα πλαίσια της συνεχούς επέκτασης των οικισμών, προβλέπονται χώροι με περιθώρια αστικοποίησης (σωμών χρώμα) σε συνέχεια και επέκταση ήδη ανεπτυγμένων οικισμών.

Εικόνα 114: Πολεοδομικά σχέδια περιοχής Valmorel

Έτσι, σε αστικές περιοχές που η πυκνότητα των κτιριακών μονάδων του Valmorel το επιτρέπει, συνεχίζεται η ανάπτυξη και η δημιουργία καταλυμάτων, με την πλήρη ενσωμάτωση στο τοπίο και την υφιστάμενη αρχιτεκτονική του θερέτρου. Μία σειρά επεμβάσεων με χρονοδιάγραμμα την υλοποίηση τους έως το 2024, που αποτελείται από έργα επέκτασεων και εκσυγχρονισμού των ήδη υπάρχουσών εγκαταστάσεων. Πιο συγκεκριμένα, πρόκειται για τη αντικατάσταση του αναβατήρα Altispace και την δημιουργία ξενοδοχειακών καταλυμάτων και χώρων στάθμευσης σε τρεις περιοχές, επεκτείνοντας την έκτασή τους και ακολουθώντας τις ανάγκες τους.

Εικόνα 115: Σχεδιάγραμμα μελλοντικής επέκτασης του Valmorel

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Το Valmorel αποτελεί μια κοινότητα, η ανάπτυξη της οποίας ξεκίνησε όταν η **γαλλική κυβέρνηση** προώθησε ένα πρόγραμμα για την ανάπτυξη νέων ορεινών θέρετρων με μία σφαιρική προσέγγιση που αφορά **την προστασία του περιβάλλοντος** και την δημιουργία ενός συστήματος από την ένωση γειτονικών περιοχών χιονοδρομίας.

Πρόκειται για μία **σύγχρονη αναπαράσταση των χωριών** με παραδοσιακά στοιχεία που εξυπηρετούν τόσο την χιονοδρομία, όσο και τον τουρισμό. **Ένα σύνολο από οικισμούς και εμπορικές περιοχές αναπτύσσεται δημιουργώντας ένα σύστημα** που αποσκοπεί στην διατήρηση του παραδοσιακού στοιχείου και του τοπίου, τόσο μέσα από τα φυσικά υλικά που χρησιμοποιούνται, όσο και από την διάταξη των κτιριακών μονάδων σε σχέση με το φυσικό ανάγλυφο.

Ακόμη, ένα σύστημα αναβατήρων εξυπηρετεί την σύνδεση των οικισμών και των ευρύτερων περιοχών μεταξύ τους, επιτρέποντας **την αποκλειστική κυκλοφορία πεζών**.

Με σκοπό τόσο την κερδοφορία, όσο και την βιωσιμότητα, επιδιώκεται εξ αρχής, η παράταση της λειτουργίας των εγκαταστάσεων και κατά την θερινή περίοδο, με αποτέλεσμα την ένταξή του τοπικού πληθυσμού στην «ζωή» των σταθμών.

Η ανάπτυξη του Valmorel συνεχίζεται μέχρι και σήμερα, με νέες επενδύσεις σε υποδομές και εγκαταστάσεις. Η περιοχή προσφέρει ποικιλία επιλογών για τους επισκέπτες της, που έχουν **δημιουργηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται η βιωσιμότητα του συστήματος**.

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ: Το Valmorel σε μία προσπάθεια ενσωμάτωσης της βιώσιμης ανάπτυξης στον σχεδιασμό του ορεινού θερέτρου, εντάσσει από την αρχή μία μακροπρόθεσμη προοπτική μίας σειράς οικολογικών περιορισμών. Πρόκειται για εγκαταστάσεις με αποκλειστική κυκλοφορία πεζών και ποδηλατών, καθώς και την χρήση αναβατήρων, τόσο κατά τους χειμερινούς, όσο και τους καλοκαιρινούς μήνες.

Από το 2020, αποτελεί ένα περιβαλλοντικό παρατηρητήριο, που καταγράφει την πανίδα και την χλωρίδα της περιοχής, μέρος της οποίας χαρακτηρίζεται ως «Natura 2000» ώστε να προβλεφθούν οι προετοιμασίες μελλοντικών έργων, όπως εγκαταστάσεις αναβατήρων και παραγωγής χιονιού, καθώς και οι επιπτώσεις τους.

Επίσης, πραγματοποιήθηκε η αφαίρεση 40 πυλώνων από την περιοχή και μία σειρά διαδικασιών ώστε να αποκατασταθεί το έδαφος όσο το δυνατόν πιο γρήγορα. Ακόμη, οι παλιές εγκαταστάσεις, σε μία μορφή ανακύκλωσης, χρησιμοποιούνται για την στέγαση νέων υπηρεσιών. Σε ότι αφορά τις πλαγιές, έχει εγκατασταθεί ένα σύστημα μέτρησης βάθους του χιονιού για την βέλτιστη χρήση φυσικού και τεχνητού χιονιού και τον συνδυασμό τους.⁷²

Η θέρμανση των σταθμών έχει μελετηθεί ώστε να αποφευχθούν οι απώλειες θερμότητας, ενώ πολλές περιοχές χρησιμοποιούν ηλεκτρική ενέργεια που προέρχεται από ηλιακούς συλλέκτες. Τέλος, το Maison des Propriétaires, παρέχει δυνατότητες και προγράμματα στους ιδιοκτήτες των καταλυμάτων, για τις εργασίες που αφορούν την ενεργειακή αναβάθμιση των καταλυμάτων.⁷³

⁷² <https://www.valmorel.com/en/quality/sustainable-development/>

⁷³ <https://www.valmorel.com/en/quality/sustainable-development/>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα θέρετρα χειμερινών σπορ είναι αστικά συστήματα που έχουν αναπτυχθεί όπως οι πόλεις, ακολουθώντας αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές κινήσεις. Η ημερομηνία δημιουργίας τους, η περιοχή που βρίσκονται και οι ευκαιρίες της, καθώς και οι υφιστάμενες εγκαταστάσεις καθορίζουν σε έναν μεγάλο βαθμό τις βασικές αρχές στις οποίες βασίζεται η ανάπτυξη τους. Σε αντιστοιχία με τις πόλεις που εξελίσσονται συνεχώς, έτσι και τα θέρετρα, προερχόμενα όλα από ένα αρχικό μοντέλο, ακολουθούν μία σειρά ανακατατάξεων σχετικά με τα πρότυπα και τις ανάγκες της εκάστοτε εποχής.

Έτσι, η αστικοποίηση των χιονοδρομικών θερέτρων έχει υποστεί σημαντικές επιρροές κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Η ιστορία τους ξεκινάει με την δημιουργία της πρώτης γενιάς, στις αρχές του αιώνα, όπου πρόκειται για μία τοπική ανάπτυξη από την σταδιακή επέκταση ενός υφιστάμενου χωριού, χωρίς κανένα συνολικό σχέδιο (Megève). Στους πρόποδες ενός βουνού και σε συνέχεια της υπάρχουσας δόμησης, με πρωτοβουλία των κατοίκων, κύρια ανάγκη αποτελεί ο εξοπλισμός της περιοχής με χιονοδρομικές εγκαταστάσεις όπως αναβατήρες, καθώς και η επέκταση σε κτιριακές μονάδες για την εξυπηρέτηση του αυξανόμενου τουριστικού αριθμού. Η έλλειψη πολεοδομικού σχεδιασμού οδηγεί στην έλλειψη αστικού περιβάλλοντος και έτσι το μοντέλο αυτό δεν παρουσιάζει ζητήματα βιωσιμότητας.

Οι σταθμοί δεύτερης και τρίτης γενιάς αφορούν πρωτοβουλίες των δημόσιων αρχών σε μία προσπάθεια δημιουργίας ενός συνολικού σχεδίου και δημιουργίας μιας ευρύτερης περιοχής για την εξυπηρέτηση αμιγώς χιονοδρομικών εγκαταστάσεων σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Για πρώτη φορά, δημιουργείται ένα λεξιλόγιο - οδηγός ανάπτυξης ενός χιονοδρομικού θερέτρου, με έννοιες όπως τη "grenouillere" και την ιδέα του ski-in και ski-out, να εισάγονται στον σχεδιασμό. Η δεύτερη γενιά αποτελεί ένα πρότυπο ανάπτυξης με τις πρώτες μορφές «αστικοποίησης», σχεδιασμένος με βιώσιμες αρχές, σεβασμό προς το περιβάλλον και την φύση, που όμως λόγω της ανάπτυξης του τουρισμού και επομένως της εμπορικής διάστασης που λαμβάνουν τα θέρετρα της εποχής, ο διαχωρισμός των ζωνών του σχεδιασμού, καθώς και οι βασικές λειτουργικές αρχές εγκαταλείπονται (Courchevel). Τον ετερόκλητο αυτό χαρακτήρα έρχεται να αντιμετωπίσει η τρίτη γενιά που αποτελεί την βάση των χιονοδρομικών σχεδίων που έχει εφαρμόσει η Πολιτεία μετά από ένα σύνολο ερευνών, ακολουθώντας τις αξίες που ήδη υπάρχουν, με την ενσωμάτωση όμως αστικών κτιριακών μονάδων, επηρεασμένα από τα κινήματα της εποχής και με σκοπό την εξυπηρέτηση των απαιτήσεων. (Flaine)

Η τέταρτη γενιά αποτελεί μία επανεξέταση όλων των προηγούμενων μορφών με κυρίαρχη βάση να δίνεται στα περιβαλλοντικά θέματα και στο τοπίο. Έτσι παρουσιάζεται μία στροφή προς τις αρχιτεκτονικές λύσεις της πρώτης γενιάς και η αστική ανάπτυξη παίρνει την μορφή των μικρών χωριών που ενώνονται μεταξύ τους με βιώσιμες και οικολογικές λύσεις. Ένα νέο τουριστικό πρότυπο εμφανίζεται, που δεν θα βασίζεται μόνο στην χιονοδρομία, αλλά η δομή του ανταποκρίνεται στο αστικό και αρχιτεκτονικό μοντέλο των τεσσάρων εποχών, με σκοπό την κερδοφορία καθ' όλη την διάρκεια του έτους (Valmorel).

Ιστορικά, μία σειρά από γενιές μοντέλων χιονοδρομικών θερέτρων αναπτύσσεται, με κανένα όμως από αυτά να αποτελεί μία βιώσιμη μορφή στα σημερινά δεδομένα, καθώς παρουσιάζονται προβλήματα που απειλούν τόσο το ορεινό τοπίο όσο και τα ίδια τα θέρετρα. Μετά την τελευταία και συγκριτικά πιο βιώσιμη, αλλά εξίσου προβληματική γενιά, αυτή του χιονοδρομικού χωριού, θέτονται νέες βάσεις και προσπάθειες για την αλλαγή στην δομή και τον τρόπο λειτουργίας των υφιστάμενων θερέτρων, για την διασφάλιση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Βασικό στοιχείο της βιωσιμότητας ή μη ενός θερέτρου αποτελεί ο ολιστικός σχεδιασμός του, δηλαδή μία στρατηγική μελέτη για την προσέγγιση του χώρου σε σχέση με τις επεμβάσεις σε αυτόν, με σκοπό την συγκρότηση ενός συνόλου. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, είναι απαραίτητη η προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος μέσω της κατάλληλης διαχείρισης των εγκαταστάσεων και υποδομών που δημιουργούνται. Η έννοια της βιωσιμότητας σχετίζεται

τόσο με τον σχεδιασμό του θέρετρου και την αρχιτεκτονική του, μέσα από τις επιλογές για την τοποθεσία, την διατήρηση και την διάπλαση του τοπίου, καθώς και την χρήση υλικών, όσο και το σύνολο των εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται σε αυτό και κατά πόσο οι καινοτομίες που απαιτούνται, εκμεταλλεύονται την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και περιβαλλοντικά φιλικών πρακτικών.

Η δημιουργία ενός θερέτρου ως πολιτιστική επέμβαση σε ένα τοπίο, όπως και ο ορισμός της κλίμακας και του ύφους του αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά στην διατήρηση του και την πλήρη ένταξη του σε αυτό. Το σύνολο των επεμβάσεων των χιονοδρομικών θερέτρων δεύτερης και τρίτης γενιάς, αποτελούν μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις, της εποχής του μοντέρνου κινήματος, οι οποίες θυμίζουν αστικά τοπία και έρχονται σε αντίθεση με την υπαίθρο, κάτι που οι σταθμοί της τέταρτης γενιάς προσπαθούν να εξισορροπήσουν επιστρέφοντας στο αρχικό μοντέλο με τα «σαλέ του σκιέρ». Τέτοιες υποδομές αναπτύσσουν ένα ενιαίο διάλογο με το ύψος, τις υλικότητες και την ατμόσφαιρα της υπαίθρου.

Επομένως, απαιτούμενος θεωρείται ένας σχεδιασμός που θα καθορίζει τις επεμβάσεις για την δημιουργία ενός χιονοδρομικού θερέτρου, τόσο σε οπτικό, όσο και σε χωρικό επίπεδο, που θα συνδιαλέγεται με το φυσικό τοπίο ώστε να μην επηρεάζει και διαταράσσει της συνθήκες του, η δημιουργία δηλαδή ενός συμβιωτικού τρόπου ένταξης των εγκαταστάσεων στο τοπίο που θα αποσκοπούν στην συνομιλία μεταξύ τους.

Τέλος, σε ότι αφορά τους περιβαλλοντικούς παράγοντες, μία σειρά πρακτικών διευκολύνουν την εύρυθμη και βιώσιμη λειτουργία των χιονοδρομικών. Έτσι, η αποκλειστική χρήση της χιονοδρομίας ως μέσο μεταφοράς για την κυκλοφορία στο αστικό τοπίο της περιοχής, καθώς και η πρόβλεψη της κίνησης των πεζών που δεν ασχολούνται με την χιονοδρομία, αποτελούν σημαντικά βήματα στην μείωση των ρύπων που αναπτύσσονται.

Οι υψηλές ενεργειακές απαιτήσεις αναζητούν την παραγωγή ενέργειας μέσω ανακυκλώσιμων μορφών της. Τέτοιες πρακτικές μπορεί να είναι όπως είδαμε να υιοθετούν τα θέρετρα παραπάνω, είτε η υδροηλεκτρική ενέργεια από δεξαμενές αποθήκευσης νερού, είτε η εκμετάλλευση της ηλιακής ακτινοβολίας, είτε άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Ακόμη, η λειτουργία των σταθμών σε ορεινά τοπία καθ' όλη την διάρκεια του έτους, καθιστούν τα θέρετρα ένα σημείο συνάντησης και ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Επομένως, τα χιονοδρομικά κέντρα έχουν ήδη μπει σε μια περίοδο αλλαγών που δημιουργεί την ανάγκη παρουσίας μίας νέας μορφής ανάπτυξης που προβάλλει την βιωσιμότητα και την αειφόρο ανάπτυξη. Όλα τα παραπάνω θα μπορούσαν να αποτελέσουν μία νέα γενιά χιονοδρομικών θερέτρων, που θα προάγουν μέσω του σχεδιασμού και των λειτουργιών τους την βιωσιμότητα και την διατήρηση του περιβάλλοντος και του τοπίου.

Παρά το γεγονός ότι τα χιονοδρομικά θέρετρα αναπτύσσονται σχεδόν έναν αιώνα, φαίνεται να παρουσιάζουν ζητήματα, λόγω του σχεδιασμού τους και των συνεχών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, τα οποία όμως δεν επηρεάζουν την δημοτικότητα τους και συνεχίζουν να αποτελούν σημαντικούς πόλους έλξης για τους τουρίστες. Για τον λόγο αυτό, διαρκώς αναπτύσσεται μία προσπάθεια εκσυγχρονισμού των σταθμών αυτών, η βιωσιμότητα των οποίων, όπως είδαμε παραπάνω θα εξαρτηθεί από την ικανότητά τους να προσαρμοστούν σε νέες συνθήκες.

«Το τελευταίο κεφάλαιο το γράφουμε εμείς. Γνωρίζουμε τι πρέπει να κάνουμε και το τι θα γίνει στη συνέχεια εξαρτάται από εμάς.» David Attenborough⁷⁴

⁷⁴https://www.wwf.gr/ti_kanoume/klimatiki_krisi_kai_energeia/?gclid=CjwKCAjwp6CkBhB_EiwAlQVyxX5gJ3XdJP-jtmt83RIgWtZ0PrYVI3LwSsUlcPyJ3OpoUXobFg6RFxoCR3oQAVD_BwE

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αποστολόπουλος, Κ., Σδράλη, Δ., *Εναλλακτικός και ήπιος τουρισμός: Θεωρητικές προσεγγίσεις και εφαρμογές στην πράξη*, εκδ. Ελληνοεκδοτική Α.Ε., Αθήνα, 2009
- Βαρβαρέσος, Σ., *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές: Η Ελληνική Πραγματικότητα*, εκδ. Πρόπομπος, 2005
- Λαγός Δ., *Τουριστική Οικονομική*, εκδ. ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2005
- Μπαμπινιώτης Γ., *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, 7 έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, 2008
- Χατζημιχάλης Κ., *Γεωγραφική προσέγγιση από ψηλά: Σύγχρονα ελληνικά τοπία*, εκδ. Μέλισσα, Αθήνα, 2010
- Bourreau Chantal, *Avoriaz: l'aventure fantastique*, Montmélian, la Fontaine de Siloé, 2004
- Chappis Laurent, *Ma montagne & du rêve à la réalité*, tome 1. 50 ans d'études d'urbanisme en montagne, 2003
- Chappis L., *Méthodologie de l'étude d'aménagement en montagne*, Urbanisme, noll6, 1970
- Chappis L., Pradelle, Rey-Millet, Courchevel naissance d'une station, picard diffuses: 1er edition, 2013
- Contat Juliette, *Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine*, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019
- Culot M., Lambrichs A., *Megève 1925-1950 : architectures d'Henry Jacques Le Même*, Institut Français d'Architecture. éd. Norma, 1999
- Dallen J. Timothy, Victor B. Teye, *Tourism and the Lodging Sector*, Routledge, 2009
- Eric Boissonnas, *Flaine, la creation*, éd. du Linteau, Παρισι, 1994
- Gee Chuck Y., *Resort Development and management*, 2nd ed. East Lansing, MI: Educational Institute of the American Hotel and Motel Association, 1988
- Henry Jacques, *Le meme: Architecte à Megève*, Mardaga Editions, 1995
- Jean-Paul Brusson, *Architecture et qualité des lieux en montagne: Cordon, Megève, Flaine : contribution de l'architecture à la définition du concept de montagnité*, Institut de géographie alpine, 1996
- Knafou Rémy, *Les Stations intégrées de sports d'hiver des Alpes françaises; l'aménagement de la montagne à la française*, Paris, Masson, 1978
- Mill R. Christie, *Ph.D.. Resorts: management and operation*, Second edition, 2007
- Pradelle Denys, *Atelier d'Architecture en Montagne, Urbanisme et architecture contemporaine en pays de neige*, Libris, 2002
- Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988
- Révil Philippe, *L'Anarchitecte: Laurent Chappis rebelle de l'or blanc*, éditions Guérin, Chambéry, 2002

Ψηφιακή βιβλιογραφία:

Antonio De Rossi, *Revue de Géographie Alpine: Architecture et stations de sports d'Hiver*, 1996 | https://www.persee.fr/issue/rga_0035-1121_1996_num_84_3?sectionId=rga_0035-1121_1996_num_84_3_3871 | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Caterina Franco, *Environmental History, The History of Tourism in the Mountains and the Construction of New Knowledge: A Study of the Architecture of Winter Sports Resorts in the French-Italian Alps*, UGA Éditions/Université Grenoble Alpes, Varia, 2021 | <https://journals.openedition.org/rga/9399> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Caterina Franco, *La production d'un paysage par et pour le ski, École nationale supérieure du paysage de Versailles-Marseille*, 2021 | <https://journals.openedition.org/paysage/23632> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Franck Delorme, *L'Atelier d'architecture en montagne. Contribution à la mise au point d'une architecture de montagne*, Ministère de la Culture, 2014 | <https://journals.openedition.org/insitu/11198> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Franck Delorme, *Du village-station à la station-village. Un siècle d'urbanisme en montagne*, Ministère de la Culture, 2014 | <https://journals.openedition.org/insitu/11243#tocto1n5> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Lucas Berard, *Trajectoires d'évolution des stations de sports d'hiver des Alpes françaises: la place de la production de neige*, 2022 | <https://theses.hal.science/tel-03555501> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Knafou R, *Les stations intégrées de sports d'hiver dans les Alpes Françaises*, 1978 | https://www.persee.fr/doc/rga_0035-1121_1978_num_66_4_2151_t1_0485_0000_2 | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Inventaire des archives de l'Atelier d'Architecture en Montagne à Chambéry (1945-1985), Archives Départementales de La Savoie, 2001 | https://archives-en-ligne.savoie.fr/ir_pdf/PRIV/AD073_J_IR2510_6J.pdf | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Raymond Balseinte, *Megève ou la transformation d'une agglomération montagnarde par les sports d'hiver*, 1959 | https://www.persee.fr/doc/rga_0035-1121_1959_num_47_2_1919 | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Richaud S., Huart E., Zanardo S., *Archives professionnelles de Michel Bezançon architecte-urbaniste (1952-1985)*, Centre D 'Archives d' Architecture en Savoie, 2011 | <https://docplayer.fr/27107122-Archives-professionnelles-de-michel-bezancon-architecte-urbaniste.html> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Ακαδημαϊκά Άρθρα – Διατριβές

Σολδάτου Ν., *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2020

Τοσιτίδου Β., *Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα με μελέτη περίπτωσης το Ελατοχώρι Πιερίας*, Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων, Αλεξάνδρειο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2010

Μητσιάνη Ε., Σχεδιασμός βιώσιμων χιονοδρομικών προορισμών, στο πλαίσιο των σύγχρονων προκλήσεων και της αντιμετώπισης της κλιματικής κρίσης. Η περίπτωση του χιονοδρομικού κέντρου 3-5 πηγάδια Νάουσας, Τμήμα οικονομικών επιστημών διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «τουρισμός και τοπική ανάπτυξη», Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2022

Mellet Anais, *Les stations de ski: évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017

Παλάγα Γεωργία, *Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις από την Κατασκευή και Λειτουργία Χιονοδρομικών Κέντρων: Η περίπτωση του Χιονοδρομικού Κέντρου Παρνασσού*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας πολεοδομίας, Βόλος, 2009

Εφημερίς της κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (2ο τεύχος), Αρ. Φύλλου 959, Άρθρο 1. 11 Ιουλίου 2003

Ουζούνογλου Ραλλού, *Ο χειμερινός τουρισμός στην Ελλάδα ως εναλλακτική μορφή τουρισμού: Διερεύνηση παρούσας καταστασης και προοπτικών αναπτυξης*, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας

Andrzej Kowalczyk, 'MOUNTAIN RESORTS': ORIGINS AND EVOLUTION, University of Warsaw Faculty of Geography and Regional Studies, 2009

Laurent Chappis, *Pour une montagne humaniste*, Le Magazine de l'Architecture en Stations

Μητσιάνη Ευγενία, *Σχεδιασμός Βιώσιμων χιονοδρομικών προορισμών, στο πλαίσιο σύγχρονων προκλήσεων και της αντιμετώπισης της κλιματικής κρίσης: Η περίπτωση του χιονοδρομικού κέντρου 3-5 πηγάδια Νάουσας*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2022

Κούβακα Τατιάνα, *Μια πόλη εκεί ψηλά, ένα βιώσιμο χιονοδρομικό θέρετρο*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, 2021

Vincent Vles, *Du moderne au pastiche. Questionnement sur l'urbanisme des stations de ski et d'alpinisme*, Open Editions Journals, 2010

Courchevel 1850: The Super Resort of the French Alps. The development of a new approach to planning and architecture in mountain areas, Revue de Géographie Alpine Année, 1996

Διαδικτυακές πηγές:

<https://www.freethepowder.com/pages/history-of-skiing> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.freethepowder.com/pages/history-of-snowboarding> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.lifeinnorway.net/history-of-skiing/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.Megève-tourisme.fr/en/station-montagne/histoire/rothschild-et-Megève/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://chaletline.co.uk/blog/2018/02/the-history-of-french-ski-resorts/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.bbc.com/travel/article/20101221-travelwise-where-did-skiing-come-from> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.britannica.com/sports/skiing/Freestyle-skiing> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.skibasics.com/news/history-of-skiing/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.timetoast.com/timelines/history-of-skiing> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.seecourchevel.com/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://koretraveler.com/eco-friendly-ski-resorts/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.skisolutions.com/blog/fight-climate-change-ski-resorts> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.skimachine.com/the-history-of-indoor-skiing/#:~:text=As%20a%20temporary%20attraction%2C%20the,snow%20center%20gained%20worldwide%20attention> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://indoorsnownews.com/timeline/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://snooslo.no/info/ditt-forste-besok> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.historichotels.org/us/hotels-resorts/the-omni-homestead-resort/history.php> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.broadmoor.com/the-resort/historical-timeline> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.ostia-antica.org/regio2/4/4-2.htm> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

https://issuu.com/engadinstmoritz/docs/engazin_magazin_winter23_en_lowres | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.chapmantaylor.com/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.skimachine.com/first-indoor-center-skidek/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://architizer.com/blog/practice/details/bjarke-ingels-group-copenhill/#:~:text=When%20launched%20in%202011%2C%20CopenHill,waste%20treatment%20and%20environmental%20performance> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://big.dk/projects/audemars-piguet-hotel-5067> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.e-architect.com/norway/trysil-ski-resort> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://snobyen.no/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.un.org/en/climatechange/what-is-climate-change> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.flocon-vert.org/stations-laureates/Megève-fr/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/illustration/ivr8220127401468nuca/57d60c5c-4787-456b-a0f2-6c36beccf068> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://inventaire-rra.hypotheses.org/2948> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.kulm.com/en/hotel/history/#> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.remontees-mecaniques.net/bdd/station-valmorel-38.html> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.centredartdeflaine.com/en/creation-flaine/architecture> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.historichotels.org/us/hotels-resorts/the-omni-homestead-resort/history.php> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.valmorel.com/guide-et-infos-pratiques/plans-brochures/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://skimap.org/skiareas/view/793#maps-year-1970s> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.ecosign.com/project/courchevel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://www.skiflaine.com/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://en.flaine.com/environnement> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

<https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

ΠΗΓΕΣ ΕΙΚΟΝΩΝ:

Εικόνα 1: <https://www.freethepowder.com/pages/history-of-skiing> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 2: <https://mynorwegianroots.no/norwegian-ski-history-hunting-in-deep-snow/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 3: <https://www.travelandleisure.com/travel-tips/what-travel-looked-like-decades> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 4: <https://www.travelandleisure.com/travel-tips/what-travel-looked-like-decades> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 5: <https://www.travelandleisure.com/travel-tips/what-travel-looked-like-decades> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 6: <https://yellowstoneinsider.com/2016/04/11/old-yellowstone-history-early-tourism/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 7: <https://www.ostia-antica.org/regio2/4/4-2.htm> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 8: <https://www.ostia-antica.org/regio2/4/4-2.htm> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 9: <https://www.kulm.com/en/hotel/history/#> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 10: <http://coloradoskihistory.com/lost/broadmoor.html> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 11: <http://coloradoskihistory.com/lost/broadmoor.html> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 12: <https://www.broadmoor.com/the-resort/resort-map> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 13: <https://www.broadmoor.com/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 14: <https://www.denverlifemagazine.com/the-broadmoor-grand-dame-of-the-rockies/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 15: <https://parnassos-ski.gr/night-ski/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 16: <https://parnassos-ski.gr/night-ski/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 17: <https://parnassos-ski.gr/episkepsi/hartis-prosvasi/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 18: <https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 19: <https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 20: <https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 21: <https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 22: <https://www.milimet.com/trysil-ski-resort-design-by-big/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

- Εικόνα 23: <https://indoorsnownews.com/timeline/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 24: <https://magazin.wienmuseum.at/der-schneepalast-1927> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 25: <https://magazin.wienmuseum.at/der-schneepalast-1927> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 26: <https://indoorsnownews.com/timeline/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 27: <https://indoorsnownews.com/timeline/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 28: <http://www.skisprungschanzen.com/EN/Ski+Jumps/USA-United+States/MA-Massachusetts/Boston/2553-Boston+Garden/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 29: <https://indoorsnownews.com/timeline/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 30: <https://indoorsnownews.com/2020/07/24/japan-sees-first-new-indoor-snow-centres-for-20-years/>
| Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 32: <https://nordicskiracer.com/news.asp?NewsID=2751> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 31: <https://www.outdooractive.com/en/route/cross-country-skiing/vuokatti-sohkamo/vuokatti-ski-tunnel-1-2-2-4-km-vuokatti-finland/38157980/#dm=1> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 33: <https://www.chapmantaylor.com/zh/projects/winter-village-lorenskog> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 34: <https://www.chapmantaylor.com/zh/projects/winter-village-lorenskog> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 35: <https://www.chapmantaylor.com/zh/projects/winter-village-lorenskog> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 36: <https://snooslo.no/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 37: <https://www.chapmantaylor.com/zh/projects/winter-village-lorenskog> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023
- Εικόνα 38: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017
- Εικόνα 39: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017
- Εικόνα 40: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017
- Εικόνα 41: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017
- Εικόνα 42: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017

Εικόνα 43: Anaïs Mellet, *Les stations de ski : évolution urbaine et touristique étude de cas des stations du Seignus et de la Foux d'Allos*, Sciences de l'Homme et Société, 2017

Εικόνα 44: <https://quizlet.com/259535214/climate-change-diagram/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 45: <https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209?fbclid=IwAR0TO1IGQSV7fh3TnHqJPulcnkvJJG4P7Xx1IsJuJo0vwDUNgoUzYwLLsU> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 46: <https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209?fbclid=IwAR0TO1IGQSV7fh3TnHqJPulcnkvJJG4P7Xx1IsJuJo0vwDUNgoUzYwLLsU> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 47: <https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209?fbclid=IwAR0TO1IGQSV7fh3TnHqJPulcnkvJJG4P7Xx1IsJuJo0vwDUNgoUzYwLLsU> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 48: <https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209?fbclid=IwAR0TO1IGQSV7fh3TnHqJPulcnkvJJG4P7Xx1IsJuJo0vwDUNgoUzYwLLsU> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 49: <https://www.wsj.com/articles/how-skiing-can-survive-climate-change-11612969209?fbclid=IwAR0TO1IGQSV7fh3TnHqJPulcnkvJJG4P7Xx1IsJuJo0vwDUNgoUzYwLLsU> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 50: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 51: <https://earth.google.com/web/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 52: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 53: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 55: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 56: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 57: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 58: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 59: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 60: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 61: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 62: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 64: Prax M., Very F., Gubler J., Saddy P., *Les Alpes : Architectures*, ECOLE D'ARCHITECTURE DE GRENOBLE, Spa, 1988

Εικόνα 69: <https://earth.google.com/web/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 70: <https://earth.google.com/web/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόν 72: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 75: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 76: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόν 77: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 78: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 79: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 80: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 81: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 82: <https://patrimoine.auvergnerhonealpes.fr/dossier/station-de-sports-d-hiver-dite-courchevel-1850/fe0e3758-cf8c-4fca-941a-dabfcbf5f854> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 84: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 85: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 86: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 87: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 88: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 89: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville. Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 90: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 91: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 92: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 93: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 94: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 95: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 96: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 97: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 98: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 99: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 100: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 101: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 102: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 103: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 104: Contat Juliette, Flaine, ou l'illusion de la ville.Nouveau Forum et logements collectifs à Flaine, Haute-Savoie, EPFL, France, 2019

Εικόνα 105: <https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 106: <https://earth.google.com/web/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 107: <https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 109: <https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 111: <https://www.aigueblancheautrefois.com/des-avanchers-a-valmorel/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 112: <https://earth.google.com/web/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 113: <https://www.valmorel.com/villages-et-stations/valmorel/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 114: <https://www.valmorel.com/villages-et-stations/valmorel/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023

Εικόνα 115: <https://www.valmorel.com/villages-et-stations/valmorel/> | Τελευταία επίσκεψη 20/06/2023